

Irodalmi Jelen

Noszlopi Botond versei

Bányai Tamás: Karantén

Böszörményi Zoltán versei

Vincze Ferenc:
Arról, hogy miért köröznék
a hegyi hódok

Vesztergom Andrea versei

Orbán János Dénes:
A molekuláris költészet –
avagy a magyar poéta esete
a talján atomfizikussal –
Böszörményi Zoltán
Majorana a tér tenyerén
című kötetéről

Centaury: Bigclaw

Balázs Attila: Magyar Fauszt

„A mai magyar értelmiséget
nem érdekli Szentkuthy” –
Boldog Zoltán beszélgetése
Tomba Máriával

Szerkesztőség és kiadó:

1081 Budapest, Rákóczi út 59. 3/5

310085 Arad, Eminescu utca 55–57.,

tel.: 0040/257/280-751, 0040/257/280-596 (fax),

<http://www.irodalmijelen.hu>, ij@irodalmijelen.hu.

ISSN: 1584-6288

Kiadja az Occident Média Kft.

Főszerkesztő: Böszörményi Zoltán

Főszerkesztő-helyettes: Bege Magdolna

Főmunkatársak: Szócs Géza, Makkai Ádám (Hawaii)

Munkatársak: Laik Eszter (próza), Molnár H. Magor (vers),

Boldog Zoltán (kritika, interjú), Varga Melinda (Kolozsvár),

Szócs Tekla (fotó)

Olvasószerkesztő: Hudy Árpád

Lektor: Jámbor Gyula

Rendszergazda: Csipkár Nándor

Igazgató: Kurjatkó Péter

A borítón: **Jánosi Andrea** festménye

NOSZLOPI BOTOND versei

A veszteségek átértékelése

mindenki gyászol valakit, aki elment,
vagy akit elhagyott.

ilyenkor szomorú a tavasz,
a félénk, fásult hajnalok.

úgy nehéz újat álmodni,
ha a régi álmok vére még
ki se folyt mind, meg se alvadt.

sokszor mintha valami
szánt szándékkal törölné el
a vélt hatalmad.

s valahogy mégis jó lenni,
hordozva kint és veszteséget.

nem valami nagy szám, ha csak ennyi,
mondta anyám, ha ennyi az élet.

valaki jön tán s majd vigasztal
míg vigasztalódik,
s több álom rügyezik tavasszal.

idő s gyász is könnyebben múlik
ha valaki visszajön
ha valaki marasztal.

Mondj valamit

mondj valamit amitől
elhiszem, amit
hinni akarok,
hogymúlni könnyű,
lenni nehéz,
közhely, tudom, tudod.

hagyd életben
ami hagyható,
egy kis hazugság,
egy fél talpnyi való
legyen a vigasz,
ha vigasz kell,
bár nem kell.

mert erősek vagyunk
és eszelősek.
csak az őrült éli túl
ha minden megvadul
körötte s
tények viaszfalát
egy álom szabja át,
ettől lesz erős és
még erősebb.

mondd ezt,
mondd hogy
minden rendben.
mondd, hogy
ne mondjam,
hogy mit mondjál bennem.

Noszlopi Botond

Sodrás

csobog a látomáspatak
viszi a látomásokat
amitől sok parányi szem
feszül a lágyító vizen

amott a legvígabb halak
sűrögnek zagyva ár alatt,
de páran víztükör-üveg
mögé is nyitnának szemet,

remélve, v-ívva kábulón
tovább a szűkülő valón
eléri végül mindenik
aszályos csendek partjait

Felejtés

Ha jótékony fátylak elrongyolódnak
átlát a szem: a jóslat is hamis,
s amit rég sejtett, az ősi mítosz,
valósnak tűnt, de hamis volt az is.

Mit kezdjen vele, aki rájön,
kivel közölje, ki nem süket?
Így is van már elég gondja,
keresztnyi terhe mindenkinek.

Érti, tartja és elhallgat vele,
hallgat soká, s a fátylon át
a bíbor köd s a fals hitek közt,
fölszívódik a nyers világ.

Noszlopi Botond

Nyár a pokolban

egy földmélyi csikó
nem tudom,
hova visz:
vágat a fojtó porban
egy baljós,
járatlan úton.

nem tudom én,
hova visz ez a lejtő.
nyomot vájna
patája, a szó,
de eltűnik, mint
megannyi vágy,
s csak feledés
marad utána.

nem tudom én,
mikor ritkul az erdő.
gyér tisztáson
a pihenők gyepe
várja-e jöttöm?

nyugtom lesz-e,
ha a cél oly messze?
odaérhet-e rögtön?
a perc, az óra,
tán évek, vagy a
mindörökkön,
befogadnak-e óvva?

nem tudom én,
hova visz ez az állat.
égbe se, mélyre, talán
ki innen.

vagy a kezdő ponthoz,
ahol nem emlékszik
vissza ma rám
ember,
nemhogy az Isten.

ügetek a fojtó nyárban,
égbe se, földbe se,
ez a sorsom.
nézem az erdőt,
várom a tisztást,
tükörképem
lűktet a holdon.

BÁNYAI TAMÁS KARANTÉN

Battai László kézzel-lábbal tiltakozott, amikor megértette, hogy elválasztják feleségétől. Hevesen gesztikulálva próbálta magára vonni a figyelmet, ám a tolmács egy mozdulattal leintette. Végül a felesége szólt rá:

– Ugyan, ne ágálj már annyit! Hallottad, mit mondtak. Én még ma beköltözhettek a nekünk kijelölt szobába, te pedig itt maradsz, amíg kivizsgálják a... mit tudom én, mit. Néhány napról van csak szó.

Noha belátta, valóban nem tehet semmit, az eljáráson túl még az is dühítette, hogy Zsóka nem az ő pártját fogta. Csalódását nehezen tudta lenyelni. Felfelé haladva a lépcsőn hangot is adott az elégedetlenségének.

– Mi az, hogy karantén? Mi vagyok én, leprás, hogy elkülönítenek?

– Pár napot te is kibírsz az asszony nélkül – mondta az, aki Mantel néven mutatkozott be a láger felé vezető úton. – Annál jobban élvezed majd, ha kiegészve újra rávetheted magad.

Gyilkos pillantást vetett Mantelre. Amilyen ronda feleséged van, gondolta, te talán még örülsz is annak, hogy egy időre távol tartanak tőle.

Nyolcan zsúfolódtak a Volkswagen mikrobuszba – három házaspár meg két lány, mindannyian fiatalok, a húszas éveik derekán –, amellyel kihozták őket a bécsi rendőrségről a traiskircheni menekülttáborba. A fél órás úton alig váltottak pár szót. A bemutatkozás megtörtént a rendőrségi várakozás alatt, a buszban inkább csak méregették egymást, mintha a másik fizimiskájából akarnák kideríteni, mit várhatnak a kialakulóban levő ismeretségtől.

Megérkezésük után a láger főépületébe kísérték őket, egy hatalmas, háromemeletes kőházba, amely évtizedeken keresztül kaszárnyaként szolgált, utoljára – 1955-ben történt kivonulásukig – az oroszok birtokolták. Itt, a rövidre fogott eligazításon tudta meg, hogy az első néhány napot, mint kivétel nélkül minden férfinak, karanténban kell eltöltenie.

A karantént az épület harmadik emeletén alakították ki oly módon, hogy a lépcsőházból a folyosóra nyíló ajtót lezárták, azt csak az ajtón belül posztoló őr nyithatta ki.

A kísérőként melléjük rendelt férfi végigvezette őket a hosszú folyosón, ahol néhány fiatalember bémészkodott kifelé a nyitott ablakoknál, ügvet sem vetve rájuk, majd egy tanteremnek is beillő helyiségbe terelve mind a hármukat, csak annyit mondott: ez lesz a szállásuk. Aztán, mint aki jól végezte dolgát, szóbeli magyarázat nélkül távozott.

A tágas teremben vaságyak sorakoztak, összesen tíz. Az ágyak, egy kivételével, bevetve, szürke pokróccal letakarva várták a birtokbavételt.

– Nem valami szívélyes fogadtatás – jegyezte meg a korábban Tatár Károly néven bemutatkozó útitársa.

– Mint egy börtön – fűzte hozzá Battai. – Úgy is kezelnek minket.

Mantel is megszólalt.

– Mit vártatok? Piros szőnyeget a lábaitok elé, meg üdvözlő beszédet? Rács nincs az ablakokon, és ez a hodály kényelmesebbnek tűnik egy börtöncellánál. Ráadásul nem évekre leszünk ide bezárva.

Magas, rövidre nyírt hajú, keskeny képű, garbót és farmer nadrágot viselő fiatal fickó lépett a terembe.

– Hallom, magyarok vagytok! – kiáltotta látható örömmel. – A másik teremben akartak elhelyezni, de az majdnem tele van mindenféle más nációval, albánok, csehek, lengyelek vegyesen, ezért átköltöztem ide. Gondoltam, inkább egyedül leszek, mint azokkal a sötét alakokkal, akiknek ráadásul egy szavukat sem értem. Amúgy Bálint vagyok, Orosházi. Mármin a nevem.

A belépő fiatalembert azonnal ostromolni kezdték a legkülönbélebb kérdésekkel.

Mire számíthatnak a lágerben? Mennyi ideig lesznek elzárva a külvilágtól? S hogy általában mit tud mondani a lágerről.

– Nem túl sokat – mondta Orosházi szerénykedve, ám szemlátomást élvezve az informátor szerepét. – A kanokat ide zárják, van akit egy hétre, van akit tovább is. Ez sok mindentől függ, de senki sem tudja pontosan, hogy mitől. A szolók csajok az első naptól fogva kószálhatnak, amerre akarnak, őket nem helyezik karanténba, talán mert jóval kevesebben vannak. Unalmas itt, főleg egyedül egy ekkora akolban, de ki lehet bírni. Annyi biztos, ha egyszer kikerültünk innen, akkor szabadon járhatunk ki és be erről a lepratelepről.

Battai elsősorban arra volt kíváncsi, mikor láthatja viszont feleségét.

– Úgy tudom, minden nap héttől nyolcig van látogatási idő. A folyosó elején egy kisebb teremben fogadhatunk látogatókat, akik szinte bármit hozhatnak magukkal, csak piát nem. De azért erre is van megoldás – tette hozzá sejtelmesen Orosházi.

A földszinti étkezdében – ahova az őr kísérte le őket – elfogyasztott vacsorát követően késő éjszakába nyúló beszélgetés folyt a teremben. A fő téma természetesen az volt, hogy kinek milyen tervei vannak a jövőjét illetően. Mivel hallomásból szerzett ismereteiket egyetlen konkrétum sem támasztotta alá, elképzeléseiket feltételes módban fogalmazták meg, s kivétel nélkül mindegyik úgy végződött: ha lehet.

Hitték, sok mindent lehet, bizonyos korlátok között persze, elvégre immár Nyugaton vannak, ahol csak a kishitűség, a tehetlenség szab határt az álmok valóra váltásának.

Battai félálomban hanykolódott az ágyon. Sok rosszat hallott a lágerről, s gyakran felriadt a gondolatra, hogy felesége egyedül tölti az éjszakát egy lágerbarakk szobájában, ahova nyilván bárki bejuthat, ha akar. És miért ne juthatna be? Egy ilyen gyűjtőtáborban sokféle ember megfordul, köztük szép számú kétes alak is.

Napközben is csak fél füllel hallgatta szobatársai beszélgetését, miközben azzal gyötörte magát, vajon tudomására jut-e feleségének, hogy este feljöhet hozzá látogatni, s ha mégsem, hogyan tudná ezt értésére adni.

Hét óra előtt elsőként foglalt helyet a látogatók fogadására kijelölt terem egyik asztalánál. Tekintetét az ajtóra szegezte, türelmetlenül várva feleségét. Megkönnyebbült, amikor meglátta Zsókát.

– Miket tudtál meg? – volt az első kérdése, majd meg sem várva a választ: – Milyen szobát adtak?

– Nem egy királyi lakosztály, de tiszta, ketten kényelmesen elférünk benne. Most éjszaka például négyen aludtunk egy hasonló szobában.

– Négyen?

– Hát persze – hangzott a válasz. Zsóka a szomszéd asztalán férjével pusmogó Mantelnére mutatott. – Irénke ötlete volt. Ő mondta, hogy fél egyedül, így aztán kitaláltuk, a legjobb, ha összeköltözünk éjszakára addig, amíg ti itt vagytok bezárva. De nem is mondd, hogy tetszik az új blúzom?

– Új? Honnan a francból?

Lelkes szóáradat következett.

– Reggel lejelentkeztünk a Caritasnál, és mind a hárman kaptunk száz-száz schilling költséget, aztán kimentünk a faluba körülnézni. Van egy pár nagyon klassz üzlet, az egyikben éppen kiárusítás volt, ott találtam ezt a frankó blúzt. Nyolcvan schillingért szinte ingyen van. És pont az én méretem. Nem tetszik?

– De. Tetszik – felelte Battai Tibor kelletlenül. Nem akart ünneprontó lenni, holott bosszantotta az értelmetlennek vélt költekezés. Ki tudja, mire számíthatnak, lesz-e a későbbiekben valami jövedelmük, hiszen egyelőre még minden bizonytalan, fogalmuk sincs, miből fognak majd megélni. Persze a lágerben teljes ellátást kapnak, ez nyilvánvaló, ami mégsem jelentheti azt, hogy kevés pénzüket szükségtelen és felesleges dolgokra költésék.

Sok ruhát nem hoztak magukkal, nehogy a határon feltűnő legyen, miért hozza magával valaki az egész ruhatárát, ha csak öt napra utazik Bécsbe. Annyit azért pakoltak a bőröndbe, hogy ne kelljen feltétlenül új ruhadarabokat vásárolni.

Több alkalmuk nem maradt személyes beszélgetésre, mert Tatár javaslatára összetoltak két asztalt, hogy együtt hallhassák a három feleség beszámolóját. Az asszonyok éppen elég információt gyűjtöttek össze a nap folyamán.

A legfontosabb értesülésnek kivétel nélkül azt tartották, hogy mindössze hat befogadó ország van, azaz korábbi elképzeléseikkel ellentétben nem regisztrálhatnak tetszésük szerint kiválasztott országokba. Ez főleg Battait érintette, mert Angliába szeretett volna menni, a szigetország azonban nem fogadott európai menekülteket. Nyugat-Németország pedig csak azokat várta tárt karokkal, akik rendelkeztek ilyen-olyan német rokonsággal. A beszélgetés során derült ki, hogy Mantel és a felesége alig néhány szót értenek németül, de sváb rokonaik révén biztosított helyük lesz valahol Stuttgart környékén. Velük ellentétben a Tatár házaspár szinte tökéletesen beszélt a nyelvet – két évig dolgoztak vendégmunkásként az NDK-ban –, csakhogy német felmenőkkel nem büszkélkedhetnek, így aztán kérdéses a helyzetük.

– Talán maradhatunk Ausztriában, nekünk az is megfelelne – mondta Tatár felesége, kérdő pillantást vetve férjére, aki meggyőződés nélkül bólogatott.

A látogatásra engedélyezett idő gyorsan eltelt, az ór kezdte kitessekélni a látogatókat. Az asszonyok elindultak az ajtó felé, Battai azonban visszatartotta Zsókát, meg akarta beszélni vele, ha csak pár szóban is, hogy mi a teendőjük, ha tényleg nem mehetnek Angliába. Éppen szóra nyílt a szája, amikor Orosházi lépett melléjük.

– Gondolom, a nejed ez a drága hölgy – fordult Zsóka felé széles vigyorral a képén –, én viszont nem kapkodtam el a nősülést, ezért téged kérnélek meg, szívi...

– Te csak ne szivikézz! – vágott ingerülten a szavába Battai.

– Jó, jó, csak kedveskedni akartam. Ne vedd rossz néven.

– Mit tehetek érted? – kérdezte Zsóka

– Egy apróságra kérnélek csupán. Adok oda pénzt – folytatta zavartalan hangon Orosházi, s már nyúlt is a zsebébe –, hogy hozz nekem holnap egy kiló banánt. Nem tehetek róla, imádom a banánt, és nincs más, akit megkérhetnék erre.

– Nagyon szívesen.

Együtt mentek az ajtóig, s így Battainak nem maradt lehetősége kifejezni nemtetszését.

Miért pont az ő feleségét szúrta ki ez a pofátlan alak? Persze Zsóka is megmondhatta volna neki, ott van az a hájas arcú Mantelné, hozasson ővele banánt.

Az a baj, gondolta elégedetlenül, hogy Zsóka a kelleténél barátságosabban viselkedik mindenkivel. Egyes férfiak szemében ez már egyenesen kihívó flörtölésnek tűnik, mintha Zsóka akar-na kikezdeni velük. Beszélnem kell vele, jobb, ha erről leszokik, még mielőtt valaki komolyan veszi a túlzott kedveskedését.

Másnap már kimondottan dühítette, hogy ezúttal sem tudott Zsókéval négy szemközt beszélni. Alig üdvözölték egymást, Orosházi máris odatelepedett az asztalukhoz, és ott ragadt azután is, hogy megkapta a banánját. Rá kellett volna szólni, de Orosházi már elindította szóáradatát.

Adta a jól értesültet. A lágerben is van munkaközvetítő iroda, mondta egy lekicsinylő kézlegyintéssel, ám azokhoz nem szabad fordulni, mert a legrosszabbul fizető munkákra keresnek embereket. Ő például, toldotta meg, Badenben fog dolgozni egy szállodában, ahol sok a turista, és az ember ismeretségekre tehet szert. A várhatóan jelentős borraivalókról nem is beszélve.

– Még mielőtt a lágerben jelentkeztem, elmentem Badenbe, s ott megismerkedtem az egyik szálloda magyar portásával, aki megígérte, segíteni fog, hogy felvegyenek. Mindegy, hogy liftesfiúnak vagy csomaghordónak. Aztán majd veszek egy autót is. Igaz, csak egy használt Skodát, de kezdetnek az is megteszi.

– Miért csak egy Skodát? – incselkedett Zsóka.

Orosházi nevetett. Volt a nevetésében valami lekezelő, mintha azt sugallta volna: ti, sutyerákok nem tudtok semmit.

– Még Bécsben találkoztam egy magyar pasassal, egyébként ő ajánlotta, hogy jöjjen ide, a lágerbe. A feleségével meg a fiával lépett le pár hónappal ezelőtt. Egy Skodával jöttek otthonról, s mivel három hét múlva továbbállnak Amerikába, és a kocsiját nem viheti magával, felajánlottam neki, hogy vevő vagyok rá,

ha jó áron adja. Megegyeztünk. Ötszáz dollárt csempészttem át magammal, abból futja.

Voltak pillanatok, amikor Battai is elcsodálkozott, miként tudta ez a fickó alig néhány napos ausztriai tartózkodása alatt ilyen jól kiismerni magát. Autót vesz, és munka várja. Magában kénytelen-kelletlen elismerte, Orosházi talpraesett, még akkor is, ha vitathatalanul nagyképű, s talán nem minden szava hihető.

Felesége ugyancsak álmélkodott, s Battainak feltűnt, időnként szemrehányó pillantásokat vet feléje, mintha így akarná értésére adni, tanulj tőle, hiszen láthatod, ő bizony nem olyan elvesztett ember, mint te vagy.

Visszatérve a hálóterembe, Orosházi további tanácsokat adott a társainak. Hogyan pumpoljanak segílyt a Caritastól, meg hogy hétvégeken álljanak ki a placra, ahol környékbeli parasztok, szőlősgazdák, iparosok napszámosokat keresnek különböző munkákhoz. Háromszáz schillinget azzal is lehet keresni.

Mantelt megnyugtatta azzal, hogy rokonai révén heteken belül mehet Nyugat-Németországba. Sima ügy. Tatárnak azt tanácsolta, kérje meg a feleségét, vegyen a faluban egy Kuriert, az mindenkinek hasznára válik, mert ha dolgozni akarnak, álláshirdetéseket kell böngészni. Te tudsz németül, mondta, neked a nyelv nem okoz gondot, és az újságban jobb állásokat hirdetnek, mint a munkaközvetítő irodában. Battait lehordta, hülye, ha még mindig Angliában reménykedik. Amerika. Oda kell menni.

Később Mantellel és Tatárral kiment a folyosóra, ahova a többi teremből is előjöttek néhányan. Ott beszélgettek csehül, lengyelül, románul, egy páran magyarul is.

Battai magára maradt a teremben. A nyitott ablaknál állt, s kifelé bámulva próbálta felmérni, milyen messze lehet Baden. S hogy ott vajon akad-e annyi munkalehetőség, mint Bécsben. Időközben kialakult ellenszenve dacára úgy vélte, Orosházinak volt egy-két figyelemre méltó ötlete. Vagy tanácsa. A Kurier álláshirdetéseire tett javaslata különösen tetszett neki. Biztos van olyan cég, amelyik számlakatost keres, és alkalmazza őt nyelvtudás nélkül is. A szakmájához ért, annyi valószínűleg elegendő. Ez a lehetőség felvillanyozta.

Orosházi és a másik kettő egy óra múltán tértek vissza. Hat üveg Ottakringer sör volt náluk. Mielőtt még Battai rákérdezhetett volna a sörök eredetére, Mantel szólalt meg.

– Te éppen olyan hülye vagy – mondta Orosházinak –, mint az a két balkáni fickó. Kötélen leereszkedni csak azért, hogy megihass egy-két üveg sört, nem normális dolog. Nem bírod ki, amíg kiszabadulunk innen?

– Nem kell majrézni – felelte Orosházi, miközben kezének egy mozdulatával kínálta a söröket. – Csak egy emeletet kell leereszkedni, az meg talán négy méter sincs. Annak idején éppen eleget másztam kötélen a tornaórákon. Azt ne mondjátok, hogy nem örültök a sörnek.

Rövid hezitálás után Battai is nyúlt egy üveg sörért. Az első korty után hitte el, hogy valóban szomjazik rá.

Közben az elejtett szavakból összeállt a kép. Három-négy lepedőt leszedtek az ágyakról, majd összesodorták, erős csomókkal összekötötték, s a merész vállalkozó az így képzett kötélhágcsón ereszkedett egy emelettel lejjebb. Idecent négyen-öten tartották a lepedők alkotta kötél végét, a második emeleten csak be kellett lépni a nyitott ablakon. Onnan pedig, akár a faluba is, már szabad volt az út. Szinte mindig akadt valaki, aki esténként – hiszen akkor már a sötétedés beálltával kevesebben mászkáltak a láger udvarán – sörért, borért vagy más szeszesitalért vállalkozott a kalandra.

– Az albánok biztattak, amikor akartam tőlük venni egy üveg sört – mesélte büszkén Orosházi. – Miért nem szerzel magadnak, kérdezték röhögve. Gyáva vagy? Na, nehogy már! Pont egy magyarnak ne legyen ennyi vér a pucájában? Különben is, semmiség az egész.

Battainak megfordult a fejében, ő is megtehetné ugyanezt. Persze nem sörért ereszkedne le azon a kötélen, hanem Zsókáért. Szeretett volna már kettesben lenni vele a saját szobájukban, akár csak egy órára is.

Nagyon vágyakozott a felesége után. Egy éve voltak házasok, és a lány szüleinél laktak, amire úgy gondolt vissza, akár egy

rémálomra. Hiába volt külön szobájuk, magánéletet élni elvéteve adódott lehetőségük. Ráadásul megtúrt személynek érezte magát a lány szüleinek lakásában. Bár Zsóka anyja ezt sohasem mondta ki nyíltan, éreztetni annál gyakrabban éreztette vele, nem ilyen férjet képzelt a lányának.

Egy szerszámlakatos.

Majdhogynem proli egy olyan családban, ahol a papa mérnök, a mama pedig főkönyvelő, és még a lányuk is titkárnő. A mama különösen büszke volt lányának titkárnői státuszára, amiről Battainak megvolt a gyötrelmes különvéleménye.

Képtelen volt ugyanis szabadulni a gondolattól, hogy Zsóka a főnökének köszönhetően került ebbe a pozícióba, s nem feltétlenül tudása, tehetsége révén. Ez a gondolat hosszú időn keresztül kínozta, míg végül nyíltan is tett rá célzást. Zsóka kinevette, mondván, csak nem képzeld? Éppen azzal a förtelmes alakkal? Ugyan kérlek!

Hitte is, nem is. Különösen 'az éppen' szó ütött szeget a fejébe. Azzal éppen nem, ámde mással? Mert Zsóka mindig is szeretett kacérkodni. Battai nemegyszer szólt meg kihívónak ítélt viselkedése miatt. Nemhogy örülnél, amiért másnak is tetszem, védekezett felesége a vádaskodás ellen. A te helyedben inkább büszke volnék rá.

Battainak kapóra jött a vállalatánál szervezett ötnapos bécsi kirándulás. Az utazást Zsóka sem ellenezte, csak a disszidálás lehetőségének felvetésére húzta el a száját. Battai alig tudta rábeszélni.

Nyugaton jobban megbecsülik a szakmáját, mondta, jobban meg is fizetik, hamarosan saját lakásuk vagy házuk lehet, nem kell a tanács lakáshivatalában könyörögni, nem kell a szülőkhöz alkalmazkodni, élhetjük a saját életünket úgy, ahogy mi akarjuk. A legújabb divat szerint öltözködhetsz, a legszebb ruhákban járhatsz, mert te-lik majd rá, nem kell a mamától titokban kölcsön kérni, ha akarsz venni magadnak egy pár új cipőt vagy szoknyát. Vagy bármit.

Gyanította, hogy ez utóbbiak hatottak Zsókéra. Nem érdekelte. Számára csak egy dolog volt fontos: elérte célját.

És most itt vannak. Egyelőre még nagy bizonytalanságban, mi több, még el is választva egymástól.

Ez a rohadt karantén!

De ez sem fog örökké tartani, és akkor majd...

Homályos fogalmai voltak az akkor majdról, mi lesz valójában, és hogyan lesz, csak remélte, a körülmények és a lehetőségek kedvező összhangban fognak állni.

Két nappal később ismét az asztal köré gyűlt a társaság. Oroszázi ezúttal is odaült közéjük, s miként már lassan megszokhatták, többnyire megint ő beszélt.

– Nem vitatom, hogy jó szakmád van, és minden bizonnyal jól meg is fizetik majd – fejezte Battainak –, de a helyedben nem ragaszkodnék görcsösen hozzá. Gondolkozz! Robotolhatsz egy üzemben húsz-harminc évig, talán jó fizetést is leszakíthatsz, miközben az igazi nagy lehetőségektől elzárod magad.

– Jól mondd – helyeselt Zsóka. A többiek is egyetértőleg bólogattak.

– Nyitott szemmel kell járni, s nem feltétlenül kell azt folytatni, amit Magyarországon csináltál – folytatta eszme-futtatását Oroszázi. – Én például technikus voltam otthon, s ahogy Tatár olvasta fel a hirdetések-ből, itt is lenne keresnivalóm. Mégis, ha bejön, inkább azt a szállodai melót fogom választani. Ott új, és ki tudja milyen hasznos ismereteket, ismeretségeket szerezhetek. Ebben van a fantázia. Szép feleséged van, nem teheted meg vele, hogy elzárd a világ elől. Mert azt fogod tenni, ha leragadsz egy munkapad mellett.

Zsókanak felettébb hízelgett az, amit hallott.

– Jól beszélsz – kiáltott fel gyerekes örömmel. – Kalandra fel! Mindent ki kell próbálni, amit csak lehet. Úgy, ahogy mondd. Battaihoz fordult.

– Hallgass rá! Apám is mindig azt mondta, a melósokkal az a baj, hogy beszűkül a látókörük, mintha a kezükbe fogott szerzőszámokon, a rájuk bízott munkadarabokon kívül nem is létezne más világ. Pedig létezik.

– Létezik bizony! – kontrázott most Tatár felesége . Még azt is hozzáfűzte: felőle akár Dél-Afrikába is mehetnének, ott minden fehér embernek van cselédje.

Battai eközben a feleségét nézte, és nem kis keserőséggel állapította meg, hogy Zsókat is magával ragadták a hiú ábrándok, amelyeket ez élet mindentudója ébresztett fel benne.

– Azért Nyugaton sem mennek ennyire egyszerűen a dolgok – mondta ki a véleményét.

– Az lehet – tromfolta le rögtön Orosházi –, de csak akkor, ha az ember saját magának nehezíti meg az életét.

Búcsúzáskor a lépcsőház ajtajában Zsóka megjegyezte:

– Jó fej ez a srác, nem gondolod?

Battai összeszorította fogát, nem szólt egy szót sem.

Másnap Mantelt és Tatárt kiszólította az őr, s amikor visszatértek a terembe, örömmel újságolták, hogy vége a bezártságnak, őket már kiengedték a karanténból. Összeszedték kevés holmijukat, és elköszöntek.

– És én? – kérdezte Battai inkább csak önmagától. – Egy napon lettünk ide bezárva, hogy, hogy nem egyszerre engednek el minket?

– Nem mindegy? – vont vállat Orosházi, immár egyetlen lakótársa a hálóteremben. – Én előbb kerültem ide, mint ti, mégse háborgok. Mit számít, hogy egy nappal előbb vagy később? Legközelebb mi következünk.

Az most már csak holnap lehet, gondolta Battai csalódottan. Ám addig még van egy éjszaka, amit Zsóka ezúttal egyedül fog eltölteni, hiszen megszűnik a feleségek társasága. Talán mégis le kellene ereszkedni azon a kötélhágcsón.

Erre azonban Orosházi vállalkozott az alkonyati sötétség beálltával.

Battai is kint volt a folyosón, mert egyedül a hatalmas hálóteremben még inkább érezte a bezártságot, nyomasztóan hatottak rá az üres ágyak, mintha cellává szűkült volna a tágas tér.

Egy másik teremből lepedőket hoztak ki, s ketten hozzáfogtak összecsavarni, összecsomózni. Amint Battai melléjük ért, az egyikük odaszólt neki valamit. Nem értette a vélhetőleg szláv nyelvet. Ekkor a másik megragadta Battai karját, s azt próbálta megértetni vele, hogy segítsen a csomózásban.

Körülnézett, akad-e más vállalkozó, de csak Orosházit látta két sötétképű alakkal vitatkozni. Hogy miről, azt csak akkor tudta meg, amikor Orosházi nevetve mondta neki:

– Ezek a bunyevácok azt akarják, én ereszkedjek le először. Mintha még nem tettem volna meg soha. Dühöng bennük a vakmerőség, rólam meg azt hiszik, beszari alak vagyok, és ha ők ketten másznak le előttem, akkor meggondolom magam és viszszalépek. A barmok! Ezek azt képzelik, hogy ez valami vetélkedő vagy mi a fene.

Battai a lepedővel babrálva hallgatta, gondolatai azonban máshol jártak.

Nem tudta kiverni a fejéből, hogy Zsóka egyedül lesz éjszaka a barakkszobában, s hogy Orosházi most nem is sörért mászik le, hanem...

Mert azt nem lehetett nem észrevenni, hogy minden alkalommal szinte kizárólag Zsókanak szövegel, és nem is hatástalanul, mert Zsóka meg itta minden szavát, minden fellengzős meséjét a karnyújtásnyira lévő édes életről. Hittérítők ámtíják így az együgyű hallgatóságot.

És ahogy méregették egymást! Ahogy összevillant a tekintetük!

Ugyan, próbálta elhessegetni kétségbeejtő gondolatait. Képelődöm. Az agyamra ment a karantén és dühít, hogy még mindig itt vagyok, holott engem is le kellett volna engedjenek, ha már egy és ugyanazon napon zártak be ide Mantellel és Tatárral együtt. Csak a mehetnék váltja ki belőlem ezeket a badarságokat.

Kivették a kezéből az összekötözött lepedőket. Arrébb akart lépni, de visszahúzták, s mutogatták neki, hogy a kötelet tartani is kell valakiknek. Kényszeredetten engedelmeskedett.

Kilógatták a kötélhágcsót a szélesre tárt ablakon, Orosházi pedig felmászott az ablakpárkányra, s mielőtt a lepedőbe megkapaszkodott volna, visszaszólt annak a kettőnek, akikkel az előbb még vitatkozott.

– Aztán gyertek ám ti is!

Azok nem értették, amit mondott, mégis hangosan röhögve bólogattak, mintha azt jeleznék: ne félj, komám, megyünk utánad.

Battaival együtt négyen markolták meg a kötelet, s érezték, hogy amint Orosházi elengedte az ablakpárkányt, a kötel megfeszült az ereszkedő ember súlyától.

Majd teljesen váratlanul pehelykönnyű lett, tartói kis híján hanyatt estek a hirtelen szükségtelenné vált erőfeszítéstől.

Kétségbeesett ordítást hallottak, alig egy szemvillanás múlva tompa puffanást, amit az alanti emelet ablakában állók hangos szörnyülködése követett.

Dermedt csend telepedett a folyosóra.

Eltelt egy perc, mire észbe kaptak, s mindenki egyszerre rohant az ablakhoz.

Battai is odalépett. Gyomra összeszűkül, rosszullét környेkezte. Letekintett az udvarra, s meglátva Orosházi élettelenül elterülő testét a földön, elborzadva takarta el tenyerével a szemét.

A többiek még mindig döbbsen hitetlenkedéssel bámultak ki az ablakon, s amikor megjött a hangjuk, egymás szavába vágva próbálták megérteni, mi is történt valójában. Többen a kötelre mutogattak, amiből nem volt nehéz kitalálni, hogy meglazulhatott az egyik csomó, még mielőtt Orosházi elérhette volna a második emelet ablakából kinyúló segítő kezeket.

Battai szédelegve, akár egy öntudatlan részeg, támolgott vissza a hálóterembe. Rávetette magát az ágyra, fejét a párnába fúrta, látni, hallani sem akart semmit.

BÖSZÖRMÉNYI ZOLTÁN versei

PESTI KÉP

A vézna éj,
mint kép, mely
tükörbe fagyott,
öröktűz lobog benne,
Endümión.

A hajnal szíve
hangos szóval dobog,
mint túlórából
hazatérő
asszonyok.

HALÁSZOK

naponta figyelem
a tengerben halászó férfiakat
közéjük vágyom
súlytalanságukat és
súlyos életüket kívánom
mozdulataikat
ahogy alábuknak az ismeretlenbe

MAGÁNYOS MADÁR

Magányos madár az ágon,
saját gyönyörűségére énekel.
A fenyők csúcsaira
a dal fénye repül,
a tűnődés lélegzete
évek füstjével vegyül.

Magányos madár az ágon,
saját gyönyörűségére énekel.
Még nem tudja, dalával
nincs egyedül.
Ő is a bozontos sötét
sörénye elől menekül.

Magányos madár az ágon,
saját gyönyörűségére énekel,
A fényt, a vágyat, a sötétséget,
a világot, mely elveszít,
az elfelejtett emléket,
mindent ez a dal teremt.

BARBADOSI REGGEL

Cérnára fűzött gondolatsor
remeg a pálmafák nyakában.
A létezést az idő apróra tördeli,
türelmes virágok arca szűri át a fényt.
A tengerből páraoszlopok magasodnak
a málladozó ég felé.
A hullámok testét lég horzsolja fel,
s a csalit felett kolibri áll.
A part homokján eleven Isten jár.

NAPLEMENTE

A barbadosi
naplementét csodáltam,
a végtelen ködbe vesző
napkorongot.
Sistergett a tenger vize,
amikor elmerült benne
a fény.
Ezer napnyugta
sistergett bennem.
Milyen nyugtalanító,
hogy újra naplemente volt.

VINCZE FERENC

ARRÓL, HOGY MIÉRT
KÖRÖZNEK A HEGYI HÓDOK

Pár nappal azután, hogy a Lámpásvölgy lombhullató erdejét finoman szitált porcukorként borította be az első hó, fura nyomokra leltek a közeli kertváros lakói, miközben apró vagy természetes kutyáikat sétáltatták az erdőbe beszaladó ösvényeken. A történet igazságához természetesen hozzátartozik, hogy mindenkinek elkerülte volna a figyelmét a jelenség, ha egy borjú méretű, ámbár a végletekig szelíd ír farkas nem tépte volna ki magát gazdája kezéből, és nem rohant volna hatalmas, árkokat áthidaló léptekkel neki a rengetegnek. Ösztövért tulajdonosa fennhangon kiáltozva sietett utána, minduntalan felbukva egy-egy kitüremkedő gyökérzetben, melyek síkosan és keményen hálózta be a lassan egyre keményebbé váló erdei talajt.

Mire utolérte, hátán izzadság nedvesítette be az inget, és a gazda érthetetlen szavakat mormolt, egyszerre hálálkodott és szidott, örült és mérgelődött, ahogy ez már lenni szokott az ilyen kutyatulajdonosok esetében, akik időszakosan minduntalan rájönnek, nevelésük újra és újra csődöt mond, s csak gondoskodásuknak hála, hogy az eb azért mégsem vágyik teljes és felhőtlen szabadságra. Először kutyáját pillantotta meg, amint az erdő fái között kiszélesedő kis réten, nem messze a Lámpási árok nevezetű patak kanyarulatától, nyelvét lógatva üldögélt, időnként egy-egy gyomortájékról indított morgást eresztve bele az alkonyatba. A gazda megnyugodott, és megpihent. Láta, a dolgok rendeződnek, nincs már mitől tartani, nem fogja kedvencét egy arra cserkelő vadász bőszen, de annál jogosabban lepuffantani.

És ahogy ott pihengetett, ír farkasának fejét simogatva, apró talpnyomokra lett figyelmes a szűzhóban. Hátul, egy mélyedésből futottak szerteszét, három-négy irányba, és ami még inkább meglepte gazdánkat, hogy nem egy volt, hanem számtalan, mintha egy egész csorda valami vonult volna végig a tisztáson. Ekkor kutya és társa megindultak, és óvatosan, a sűrűn egymás

mellett sorakozó talpnyomokat nem megbolygatva, követték a patak felé tartó csordát. Néhány lépés múlva visszahőköltek. Ott, ahol az erdőből kimerészkedő ösvény belefutott a tisztásba, újabb nyom csatlakozott az előbbiekhöz. Ez egyértelműen különbözött tőlük: nagy volt, legalább háromszor akkora, s világosan látszott egy magassarkú cipellő lenyomata. Kutya és kutyatulajdonos elgondolkodtak. Nem feltétlenül azt találták furcsának, hogy mit keres az erdőben egy magassarkú nyoma – persze ez sem volt megszokott, de hát istenem –, sokkal inkább azon döbbentek meg, hogy ez utóbbi mintegy követte a kis csorda nyomait. Vagy ki tudja, talán együtt haladtak. Együtt, míg meg nem kerülték a tisztást. Egyszer, kétszer, sokszor. A gazda elbizonytalanodott. Olyannyira, hogy hazafelé menet beszólt a kertvárosi parkfelügyeletre, és jelentette a dolgot. Mert azért az mégsem lehet, hogy ismeretlen nyomok körözzenek mindenféle felügyelet nélkül a Lámpásvölgyben.

E feljelentésnek volt köszönhető, hogy minekutána a parkfelügyelet nem talált racionális magyarázatot a dolgok illetén alakulására, egy hétre rá, hogy az első hó megédesítette a völgyet, Donkó Lőrinc, a Morgó-patak melletti erdőségek fiatal erdésze is megérkezett a helyszínre. Minthogy korábban már részt vett egy, az apró testű, kis úszásigényű hegyi hódok elleni akcióban, országos hírnévre téve szert, őt hívták bárhová, ahol gyanítható volt a rácsálók ismételt feltűnése. A fiatal erdészt a parkfelügyelet Lámpásvölgyhöz közeli kirendeltségén szállásolták el, így minden reggel kivonulhatott a Lámpási árokhoz, hátha megpillantja a nyomok rejtőzködő gazdáit és az ismeretlen magas sarkú tulajdonosát.

Donkó Lőrinc mindennap bejárta a vidéket, elment a patakig, ott megreggelizett, aztán a tisztást megkerülve tért vissza szállására, és ezt megtette ebéd- és vacsoraidőben is. Így telt el hat nap, mígnem vasárnap, ebédje elfogyasztása közben, nem sokkal az után, hogy a közeli református templom harangja elütötte a két órát, apró neszekre lett figyelmes. A patak mellől, a fák takarásából jól láthatta, amint kisebb csapat hegyi hód igyekezett az erdőn keresztül a tisztás felé. Öten vagy hatan is lehettek, és meg-megállva, néha a levegőbe szimatolva haladtak, hogy aztán a tisztásra érve, korábbi nyomvonalukat követve tegyenek meg egy kört. Az első kör után – és itt Donkó Lőrinc elbeszél-

sét hallva többen is fejszoválasba kezdtek – fiatal lány lépett az ösvényről a hódok kis csapata mellé. Magassarkúban, szövetkabátban érkezett, s minden megtorpanás nélkül sorolt be a második körüket megkezdő hegyi hódok mellé. Úgy tipegett ott, mint valami meséből ideszökött hercegnő, akit ugyan nem üldöz hétfejű sárkány, de mindenképpen menekül valami elől, állította a fiatal erdész, de szavát erre nézvést többen is megkérdőjelezték.

A lány a kör külső ívén haladt, a hódok a belsőn, és fiatal, bár sokat tapasztalt erdésziünk ámulva vette tudomásul, hogy nemcsak újabb és újabb köröket tesznek meg, szinte már árkot járva a fagyos talajba, hanem szavakat mormolnak. Beszélgetésnek talán nem nevezném, fogalmazott Donkó Lőrinc, hiszen mind a hódok, mind a lány maguk elé duruzsolták a szavakat, de sohasem egyszerre. Előbb a hódok dörögtek valamit, majd a tipegő hercegnő beszélt, ez utóbbi néha hevesen gesztikulált, és gyakran még fejét is megcsóválta, melynek következtében vöröses haját már-már belepő vékony hóréteg szanaszét szóródott a tisztásra betüremkedő csekély fényben. Kipirosodott arcán – minden hideg ellenére – apró cseppekké változtak a hópelyhek, és meg-megtorpanva csöppentek a földre, hogy ott szilánkosra törjenek.

S ahogy a parkfelügyelők, úgy később A félszemű hiúzhoz címzett fogadó törzsvendégei sem hittek Donkó Lőrincnek. Néha már önmaga sem hitte, amit látott. Csupán emlékeiben élt elevenen a hevesen gesztikuláló, magassarkúban tipegő lány, az erejüket megfeszítve őt követő hegyi hódok és a nyomok, melyek attól kezdve télvíz idején, az első hószítaláskor fura köröket rajzoltak a Lámpási árok kanyarulatánál a hófehér tisztásra. Így történhetett meg, hogy azóta minden évben az arra sétálók már nemcsak a szűzhóban hagyott nyomokat láthatták, hanem azt is, amint Lőrinciünk beveszi magát a Lámpásvölgy erdőségébe, hogy vasárnap délutánonként újra és újra megpillanthassa a hegyi hódok fölött a beszüremkedő fényben szanaszét szóródó hópelyheket.

VESZTERGOM ANDREA versei

Lomtemplom

Fáznom kellene? A templom nem hideg,
ájtatos bosszú, de minden centinek.

Menjél végre el, várok addig ott,
többet nem jövök, mert nem vagyok bigott.

Vannak nagy bulik, meg pláza és mozik,
Isten figyelme elkalandozik,

pupillája tág, az írisz vérekes:
Mindent Látó Szeme csatornát keres,

a harang se zúg már, fülemben dobolt,
elhagyott újra egy ébredő kobold,

évekig vártam, de persze hasztalan,
most meg szárnya nőtt és gyermek-arca van,

minden csak ennyit ér, mint a plusz sorok:
az Isten nem szeret. Jobb, ha kussolok.

Hófagyöngy

Őrizetlen földutat
elhozott a távol,
illatával fölkwat
régi nyomdokából:

barna földek, nyári por,
zöld zamatnak íze,
érlelem most, mint a bor,
összekedvesítve.

Szalma színét hordozom
kócoló szelekkel,
szálaimból kiskorom
fésülöm ki reggel,

szúrt a tarló sarkamon:
serkenőn a vérem
mint a fáradt fájdalom
tért meg este vélem.

Téli éjjel átlpom
álmomul vidéked,
hófagyönggyé hűlt korom,
ezt mesélem néked:

Földszagú túlevél
zsong a csendje bennem,
vad havas, bár legyél
mindig ily kietlen.

Vesztergom Andrea

Városok, vashidak
megkövült az éden,
kis piros pónimat
elfaragta régen.

Búza leng, szélkalász,
mind amerre nőttem,
múltat ott nem találász,
minden úgy időtlen.

Gyöngy a fán, száll a szán,
visszatér a lélek,
várromok kőfokán
álmaimba lépek.

Cinketalpakon

--- a hó alól kikandikált a pázsit:
a zöldje bújt elő ma villanásnyit,
cseppfolyós a völgy: a lusta láva
lecsordogált a tél fehérborába.
Alszik ablakunk alatt a fészek,
már tavasz, de csintalan, de részeg,
oltson olvadást a tengerekre,
bárcsak egy napot se szenderegne.
Fákra szórt kidolgozatlan ábra:
feldobálva hófagyöngy az ágra,
venne bár a válla tiszta inget:
cinketalpakon tavasz tekinget.

Váltakozó, villantott diasorok (Zirc – Ferencváros)

Reméltem, hogy mást lelek,
halcsontú est, új telek,
ócska kocsmá zúzta szét
a messzi szentek énekét.

Megcsapott a restibűz,
ablakában ült a Szűz,
Csillag és a Betlehem
itt születne? Nem hiszem.

Új nap indul. Jég a fán.
Csizma csoszsan el után,
ittthon este hull a hold,
álmot áld a két kobold:

Mama kintről int felénk,
megfagyott a kiscsibénk,
tenyerén a csöpp tetem,
vidd el őt, ha kérhetem...

Elsimít egy könnyet ő,
Jóanyám, a könnyező,
ezt a könnyet elteszem:
nékem ő a Betlehem,

ránk maradt a könny, a só,
a gondolat s az olvasó,
szakadt dia, mindörök,
kincsek és a ködmönök.

Nem tudok ma félni se,
messzi templom, fél mise,
csend, sötét, s a holdhideg,
áldozok, de most kinek?

Sejtmeleg vagy ködkabát,
testem hordja önmagát,
pincemély és óborok,
lelkem messze kóborog.

Megélem, hogy néha még
ébred itt a gondolat,
hagyjuk ezt, a csöndmesénk
enyém marad, bent ragad.

A vers se több, annyi se,
mit érdemel. Perceket.
Feldobált rövid mese,
a többi majd megreked.

Saját stáció

*(ha meghasadna fent a mennyorom:
te jöjj le most, a szellemed fogom)*

áttetsző testű, tiszta égi asztrál,
úgy maradtam itt, ahogy te hagytál,
lefekve süppedős, szürke szőnyegedre
nélküled, hogy bárki ölbe venne,

a hangodat ma zűrzavarra bontja
Babilon-dámák sűrű barna kontya,
földek és a nyelvek összeperlekednek,
tanúja lettem összes eszmerendnek,

egyik részem érez, másik eltagadta
tisztaságod bennem. Fázik, él alatta
homogén kristályból megkövült azúr,
hisz tiszta volt a Menny és benne ült az Úr,

amikor elhív majd. De utolsó szavad
megóvott, ne szóljak, ha nem szabad,
ez mindörökre bőrbe sütvé éget,
megóvja az öröklött, régi büszkeséget:

a gyarlóknak harag s a gúny a fegyvere,
kacagjak rajtuk, fentről lesve le,
ne égjen senkin stigmatként szavam,
maradjak ott is tiszta, sártalan.

Egy mosolyt küld felém az arcod,
nézd: betartom úgy, ahogy te tartod
válladon a megmaradt világom
helyettem, ott, az égi pusztaságon.

Vesztergom Andrea

CENTAURI BIGCLAW

Részlet Jákob botja című regényéből

Ma sincs kétségem: otthonra találni a legbajosabb. Potti fogadott apja, Bigclaw jut eszembe erről. Mesélhetnék róla, itt ülhetnénk három nap és három éjjel, de elég most annyi, hogy a becsületes nevét ma sem tudom. Azt viszont igen, hogy szó szerint az óceán neveltje. A Nord Scourge nevű fregatton találtak rá a pótkötelek gúlája alatt, s oly sokáig lapult ott egy hang nélkül, hogy mire felfedezték, a part már nem is látszott. Nem lehetett több három évesnél, s úgy üldögélt a kötélgomolyagban, mint rigófióka a tollal bélelt fészek csészéjében. Kisállat módjára pislogó, szurtos kiskölyök volt, a tengerészek azt sem tudták eldönteni, hogy véletlenül tévedt a hajóra vagy szándékosan csempészte fel valaki. Ha ez utóbbi, akkor csakis bosszúból, gondolták a matrózok, mert a bálnavadász hajón bármelyik gyerek halálra van ítélve. Ekkorka fiút a tengerészek alig tartanak többre az állatoknál, a fedélzeten ugyanis nincs keresnivalója olyannak, akinek nem venni hasznát. A kutya is nagyobb becsben van, mivel legalább a fedélközben garázdálkodó s máskülönben igen szaporá patkányokat elfogja, viszont egy embergyerek csakis bajjal jár. Ezért aztán Bigclaw csaknem a tengerben végezte, ám még a maori szigonyosok is úgy gondolták, ha ilyen kicsi embert vetnek vízbe, vihart aratnak majd. E félelem miatt megkönyörültek a kis fatytyún, de nem győztek azon sajnálkozni, hogy újabb nyűg nehezíti amúgy is nehéz életüket. A hajószakács rögtön kijelentette: nincs a kölyök számára alkalmas étel a konyhán. Vagy azt eszi, amit mindenki más, vagy éhen pusztul. A kisfiút tehát, jobb híján azzal etette és itatta, amivel a legénységet is. Füstölt heringen, bálnanyelven, pemmikánon, sörön és grogon nevelkedett a fiúcska a rideg és kemény, szabadidejükben viszont féktelen férfiak között.

Nőt testközelből tizenhat éves koráig nem látott, hisz ezeken a hajókon nem szokás nőt tartani. Én sem láttam még olyan legénységet, aminek nőtagja lett volna, kivéve persze a Zenebona legénységét, de erről részletesen később beszélek majd. Az egyetlen,

ami a nőkre emlékeztette, két sellő faragott alakja volt a hajóorr két oldalán, ám évekig még azokat sem látta, mivel a fedélzetet a kikötőkben sem hagyta el. Titokzatos, parttól való félelem uralta, s valahányszor felharsant a kiáltás: „föld!”, sietve a fedélközbe vonult. Csakis akkor ment fel a fényre, ha a vitorlás ismét kiért a tájékos, nyílt tengerre. Évekkel később a vadászatok alkalmával már csónakba szállhatott, s így alkalmat nyílt szemügyre venni a hajót kívülről is. A figyelmét azonnal megragadta a két sellő, ezt ő maga mondta, s mind a mai napig, főként részegen sokat emlegeti. Azt is mesélte, hogy eleinte csak azért lelkesült a vadászatokért, mert olyankor ismét láthatta a két nőalakot. Azt már én teszem hozzá, hogy a sellőknek talán van némi köze ahhoz, hogy Bigclaw két nőt tart mindig. Néha felváltva látogatja őket, ám gyakoribb, hogy még a kocsmában is együtt lógnak rajta, az egyik jobbról, a másik balról, mint annak idején a faragott szirének a hajóorr két oldalán. Ha ugyan nem ülteti a térdére őket. Mondja is nemegyszer, hogy a nő térdére két gyerek való, a férfi térdére pedig két szerető.

Bigclaw megtalálása után kilenc hónapig bolyongott a Nord Scourge a Csendes-óceánon, s ez idő alatt a kiskölyköt megkedvelték. Mivel akkoriban tanult meg beszélni, anyanyelvként szívta magába azt a nyelvet, amit könnyebb sorsú halandó legjobb esetben is csak tizenéves kora után ismerhet meg. A parancsok, szitkok és káromkodások tömondataiból álló tengerésznyelvet; azt az erőteljes és durva, közönséges, de szellemes beszédet, ami a kikötői zsibongást az együgyű utazó számára félelmetessé teszi. Mert a szárazföldi embernek túl nyers, túl tömör, indokolatlanul durva, persze, hisz az ilyen ember még sosem érezte a forrongó óceán szívóerejét. Ez a nyelv valószínűleg sosem szólalt meg egy három éves fiú hangján, így aztán a kis potyautas mosolyt fakasztott még azokból is, akiket kővé dermedt már a heves, sarkvidéki szél.

Mindezt egy Joe nevű gyapotkereskedőtől hallottam, aki csupán egyszer bukkant fel Johnny Heinold kocsmájában, és egy szantálfa-dobozt hozott Bigclaw-nak, és aki a Nord Scourge-on volt másodtiszt a szóban forgó időben. Négy szemközt iszogatva ő mondta azt is, hogy Bigclaw lelkében, legalábbis kölyökkorában, egy angyal lakott. Anyaként gondoskodott a maga setesuta módján a cudar cetvadászokról. Ugyan ő volt a legkisebb és leginkább gyámolításra szoruló – voltaképp az egyetlen –, mégis, épp ő volt az, aki mindenki mást gyámolított. A gyámolítás olyan ismeretlen

fogalom a bálnavadászok körében, mint a borneói esőerdőkben a zsebóra fogalma. Egy hároméves kisfiú persze felfogni és elfogadni is képtelen, hogy kedvességét alapvetően senki sem igényli – a legtöbb, amit a tengeri ember tehet, hogy goromba vele. Ám a kisfiú arról sem vett tudomást, ha csizmával rúgták odébb. Hol az egyik, hol a másik matrózt környékezte meg, álmukban az arcukat cirógatta, amikor pedig nagyobbacska lett, kérés nélkül is, folyton-folyvást vizet kínálgatott. E különös szokása eleinte bosszantotta a legénységet, azt gondolták, hízeleg csupán vagy épp nagyon is számító kis csibész, s cserébe plusz falatot remél. Igyekeztek nem törődni vele, ám, amint azt a hajdani másodtiszttől megtudtam, valahol északon, egy hosszúszárnyú bálna elejtésekor a „kis csibész” komoly rangba emelkedett.

A feldarabolt cet háját javában sütötték még, s az olajt gallon-számra töltötték a hordókba, de a legénység másik része máris a fedélzetet csutakolta. Hiába küzdött a kormányos a viharos időben, a szél újra meg újra keresztbe fordította a hajót, így aztán a hullámok a lehető legrosszabb szögben emelték meg, s dobták a mélybe a következő pillanatban. A hajóorr egyszer az égbe emelkedett, másszor a poklokig zuhant. Láttam ilyet nemegyszer én is. Fel és le, fel és le, megállás nélkül, szakadatlan, s a hajópallóra ömlő bálnavér újra meg újra végigsöpört a fedélzeten; egyszer a tat felé özönlött, magával sodorva a hús- és bélmaradványokat, másszor megfordult, s a hajóorrba zúdult. Ennek ellenére a másodtiszt parancsba adta a hajópadló felsikálását, ugyanis a cetvadász, de még a kalózhajókon is elsőrendű a tisztaság. A tengeri lények nedvei pillanatok alatt megromlanak, ha pedig a bálnavér beívódik, s megalvad a hajópallóban, rémséges nyavalyák melegágya lehet. Rosszabbá válik a hajó egy trópusi pocsolyánál. Furcsa talán, hogy ahol ekkora gondot fordítanak a tisztaságra, ott nem ügyelnek a hátulgombolós fiúcskára, és kicsapják a fedélzetre a viharos időben. Némelyek talán azt remélték, hogy a vihar a vízbe sodorja, s akkor nem lesz többé láb alatt. Azt gondolhatták, hogyha egy hullám ragadná el, az egészen más, mintha ők hajtják át a korláton. Szántsándékkal nem küldték halálba, ám készakarva tették ki a veszélynek. Bigclaw sorsa viszont írva volt már, s nem az állt benne, hogy Neptunnak adják örökre.

A sorokban térdeplő matrózok rádőltek a gyökérkefekre és a durva hánykolódás ellenére, a másodtiszt vezénylete mellett üte-

mesen súrolták a pallókat. Szaporán járt a kezük, előre és hátra, egyszerre, egy ütemre, míg a hajó fel és alá szállt a hullámhabokon, fel és le a tenger, fel és le a hajó, előre és vissza a kefék, tatból az orrba a bálnavér, ismét fel és le a tenger, előre és hátra a kefék, orrból a tatba a skarlátvörös bálnavér. Egészen addig, míg feltűnést nem keltett, hogy az elárvult kölyök a tomboló viharban sem menekül a fedélközbe, mi több, az ide-oda vonuló vérhullámban megragad egy rongyot, a sikálók sorához mászik, és bár hol a feje fölött csap át a vérhullám, hol pedig a korlátig szánkáztatja, a kis ember mégis éppúgy hajol a rongy fölé és éppúgy sikál, mint bármelyik matróz. A kapitány megenyhült és vele együtt a legénység is, mert az efféle hajón úgy érez a legénység is, amint a kapitány.

Heinold sem tudja, ki volt Bigclaw első kapitánya, melyik tengeren vált tengerésszé kölyökkorában, talán valamelyik északatlanti vízen, hisz hosszúszárnýú cetek leginkább ott bolyongnak. Arrafelé, ahonnan a berzerkerek is jönnek, szóval azt tudni csak, hogy attól kezdve már nem „kis fattyúnak” nevezték, hanem Small Comrade-nek, vagyis „kis bajtársnak”. Legalábbis addig, míg nem szerzett magának ennél is tisztesebb nevet.

Persze, valamirevaló gyermekkor nem múlhat el nagyobb baj nélkül, egy hajó fedélzetén főként nem. Small Comrade-nek is meg kellett tapasztalnia, hogy lépj a világ bármelyik útjára, előbb vagy utóbb szembe jön veled majd egy végzetesen beteg lélek. Tízévesen éppúgy dolgozott, mint bárki, és volt már rendes beosztása is: raktáros. Azt gondolhatod, jobb ez, mint felmászni az árbockosárba, de az utolsó hajóinas is tudja, hogy száz varjófészekben töltött éjszaka együttesen sincs oly veszélyes, mint egyetlen rumosztás. Mindig akad valaki, aki a magáét a többiekénél kevesebbnek látja, és mivel a hajókon a kés – akárcsak a slicc – a gatya alapvető tartozéka, könnyen folyhat vér pár centnyi különbség miatt. A Nord Scourgeon is akadt ilyen nyomorult alak, Grantnek hívták, s egy napon úgy vélte, hogy Small Comrade kevés grogot mért neki. Ezért az első adandó alkalommal, amikor Small Comrade felfelé kapaszkodott a kamranyílásban, s a környéken nem járt senki, kihúzta a csapóajtó stiftjét, mire az teljes súlyával a fiú kezére zuhant és a két hüvelykujj kivételével az összes ujját szétlapította. Small Comrade az aljas Grant jóvoltából csaknem nyomorék lett, s azzá is válik bizonyára, ha nincs a hajón egy tapasztalt felcser. Bár sokáig úgy tűnt, hogy Small Comrade ujjai a halak gyomrában végzik, végül csak a kör-

meit vesztette el, azokat is csak azért, hogy a helyükre valami addig nem látott nőjön. Most már te is kitalárod. Nyolc, jókora karom nőtt a körmök helyén, amelyeket ráérő idejében egyformára s pengeélesre reszelgetett.

Két évvel később ritka szerencse kísérte a vitorlás útját, s alig egy hónap alatt megteltek a hordók. A kapitány úgy döntött, nem hajóznak tovább, kikötnek Baltimore-ban, túlradnak a készleteken, aztán visszasietnek a tengerre. Small Comrade szokásai kilenc év alatt semmit sem változtak, tökéletesen mindegy volt, hol kötnek ki, sosem hagyta el a hajót, és még mindig nem látott testközelből nőt. Ezúttal sem akart változtatni ezen, ám még a pallót sem rögzítették, amikor a parti zsvajban az a Grant tűnt fel, aki két évvel korábban szétlapította az ujjait. Kótyagosan, nem kis feltűnést keltve, harsány kiáltozással vonult a cimboráival. Boldog-boldogtalannal kötekedett, megmorogták a kutyák, s a közelében felhorkantak még a teherhordó lovak is, Grant viszont fittyet hányt mindenre, és szemlátomást igen jól érezte magát. Új ruhát, kalapot és zsebórát hordott, sápadt cimborái pedig a jobb sorsú, városi emberek körülményességével kerülgették a pocsolyákat. Miután a félrészeg kompánia végigvonult a bazáron, káromkodva, hahotázva eltűnt a sikátorban, a bordélyok között.

Alkonyatkor Small Comrade – a többiekhez hasonlóan – eltávozást kért a kapitánytól, de még fél órát sem töltött a parton. Pirkadatkor, nem sokkal a kifutás előtt csődület támadt a hajón. A visszatérők azt beszélték, hogy az iszákos Grant az éjjel meghalt, de nem késelték meg, nem lőtték tarkón, nem vágták át a torkát, amint arrafelé az rendes szokás. Az arcát vagdoszták össze, de úgy, ahogy heringet irdalnak be, mielőtt a füstölőre akasztanák.

Small Comrade, bár szintén járt a parton, nem csatlakozott a pusmogáshoz. Félrevonulva, magányosan ült a kormányszéken. Alvadt vértől feketéllő karját, akár egy sas, széttárta, úgy szárítgatta a felkelő nap első sugarában.

Valószínűleg a nyomorult Grant volt az első a világtörténelemben, aki az arcán át vesztette el minden vérét, s míg Small Comrade, azaz Bigclaw meg nem hal, nem tudhatjuk, hogy a sorsában hányan osztoznak még.

NAGY ZOPÁN vers/esszéje

LÁTENS – A REGÉNY MÖGÖTT

második könyv, harmadik rész

A férfi a napokban agysebész ismerősének *Tekervények, gesztus-labirintusok* című kiállítására volt hivatalos. A megnyitón egy filozofikus költő olvasta fel összetett és rezignált „agyalását”, miután óriási fecskendőből vért (vagy vörösbort) spriccelt a padlóra hullott írásaira, fehér ingének szívtájára és homlokára, majd a bordós-lilásan átítatott, szétkenődött-betűs papírlapokat „műalkotássá” (agyformává) gyúrte és egy-egy szögére felszúrva azokat: kiállította a festmények mellé. A szöveg idézése, utólagos és belső műélvezet gyanánt, most itt olvasható:

Az agy formázása (az idén 100 éve született Határ Győző emlékének).

„Mint amorf szobor-csoportok, meta-szerkezetek, fiktív lombikok vagy gondolat-átalakító gyár-romok örökké kíváncsi boncmestere: áttetsző talárban, szakavatottan áll az orvos – és a nézőkkel elnézően (kissé – kissé? – szórakozottan): saját-készítésű, nikkelezetten csillogó, majd opálosan tompuló (ismeretlen) műszert: artistic-mechanistic simogat...” – írtam, illetve gondoltam hasonlóakat egykoron, egy borgesi eszmefuttatás kapcsán Doky, alias Ulumaj-professzor látomásos szerkezeteit elemezve: s mindezt (akkoron) egy önkéntes-vizionárius agy finom-mechanikája szimultán kivetülések által le is exponálta... – Az exponálás, a szimultán boncolgatás, a kivetülés folytatódik!

(A bőr alatti fénytől áttetszik, serceg egy koponya, melyben ott dereng, és már-már fölsejlik az egyed agya*... Feslett-foszlott, kergeire bomlott bőr-lebernyeg, kőzet-ráncos „Mag”, ökölnyi mag, réteges cafat...) –

*Cerebrum – Corpus callosum: az agy két féltekéje közötti csatornában lévő, azokat összekötő masszív fehérállomány, ami több mint 200 millió axon-nyúlvánnyal rendelkező idegnyaláb,

mely nyaláboknak egy része – elméleti tükröződések által – a néző szembogarába mászik, részecskéibe hatol, retinájába hág...

/Ó, vastag csonttéggel átölelt agy-gerincvelői folyadékban lebegő gondolatok, ó, hárták mögötti vérkeringések, neurotoxinok: rejtőzködő, de aktív idegmérgek! – Ó, ovális talamusz: agykérgi, érzék-ingerületi szerv-szelet, ó, nyúlt-velő (medulla oblongata) te szívdobogtató-lélegeztető!/- -

Cerebrális parézis és belbecs-csakra kinézis: mászott és furakodott be egy (ezennel levédett) kifejezés az egyik elme-rekeszbe, mint szű a kerges járatokba, vagy mint írószer az írói vénába, mielőtt egy újabb eszmélet-vesztés bekövetkezett... =

A mozgás sebessége függ a stimulus erősségétől... Orthokinézis. „Példa”: a szellem-bogár mozgása függ a hőmérséklettől. Amikor nő a páratartalom, akkor a bogár (a szellem) mozgása lassul, majd egy határnál (a Határnál) mozdulatlan marad... - -

A vázlat (mint homályos gőztengerbe merülő, áttetsző váza): egy ismeretlen szoba éj-rétegeiben lebeg, tompán koppan, majd karcosan köhint, mert valaki éppen tapogatja... – E szoba egy óriási, levágott fej, amely bal arcára zuhanva „fekszik”: a lakást szinte teljesen betöltve. A konyha felől, a dermedt ércsomók, beszáradt, vérmaradványos húsfoszlányok díszítette nyaki ajtó-táto(n)gáson át léphetünk a szoba-fejbe, a fej-szobába, ahol hasított, lógó, lengő bőrcfat-függönyöket félre-hajtva haladhatunk... A heverő az agy helyén található (számítógéppel, könyvespolcokkal összenőve). Az agy tehát ágy. (Képlekenyen étheri, nyugtalanító rémálom-duzzasztó elmélet-halmaz.) A sarokban, a fallal egybe-épülő homlok és beszakadt orr alatt, a félre-nyitott szájon át jár(ul)hatunk be a mellék helyiségekbe... A bársony-huzattal bevont néhány fog pedig sajátos puffként funkcionál. A profil-fekvésű fej-szobában: az arcüregeben egy rozoga csontlétra támaszkodik, azon juthatunk föl az átszakadt füljáratba, ahol (a „plafon” alatt) „fél-spirális” zug, egy fészek-szerű rejték hely fogad... A belső szemek, mint gumi-állagú, nagy relaxációs labdák: némiképpen nyugalmat árasztanak. A két gömb között zenesugárzó csatorna húzódik, ahonnan gondolat által párolog a különféle hanganyag. Az agy (az ágy) most progresszívan táguló preparált zongora (is). – Jelenleg Stockhausen Oktophonie-részletei szűrődnek át hár-

tyás hangfalakból, s különféle opusokkal keveredve alkotnak sajátos egyveleget: főleg fuga-részletek, oratórium-töredékek, vagy pl. A. Schnittke Piano Quintet-elemei határozzák meg a jelenlegi kipárolgást... - - "..." - - II - - ... -

(Ezt a szoba-fej, fej-szoba hasonlatot, sőt: az egész szöveget már olvastam valahol. Plágium! – Háborodik, motyogva méltatlankodik az egyik hallgató...)

Doky képalkotásaiban az áttetszően konstruktív elemeket az expresszív lelkület transzformálja s az egymást egyrészt feloldó, máshol pedig támogató motívumok: önjáró szerkezetekként élnek tovább. – Ekképpen hagyva nyomokat „kibernetikus” terekben, tér-képzetekben: szubjektív idő-préseket idézve meg, a szerves és szervetlen működéseinek bizonyos kereteit is absztrahálva, feszegetve: a „dinamikus rendszerek” vizsgálatának jegyében... - -

„Idézőjelekben” időzik a „mindenütt jelenlevés”, az „omniprezenciából” fakadó szédülés... Egzaltált elméletek, speciális attribútumok, kritikai analízisek: át-írás, formázás, át-látás, megérkezés... További (belső-távlati) építkezés... - -

A professzor legújabb munkái között kalligrafikus „kódok”, rejtjelek is rezegnek, ám ezen rezignációk egyáltalán nem rokoníthatóak pl. Mirónak és társainak játékosan rajzos, vagy kalligráf jelképekkel teli szürrealizmusával, de a kínai ideogrammákhoz, az ősi, konkrét, kötött – és egyben költői írásjelekhez sem társíthatóak... Mindinkább individualista „influenzáknak” nevezném őket. (Miképpen több alkotását is,

a rengeteg közül kiemelve.) - -

A „jelen” (megoldásokat nélkülöző) romjai mögött potenciális jelenségek élnek. Szövevényesen, archetípusokkal teli, „valóság” előtti dimenziókból sarjadva: áttételesen, lankadatlanul és módszeresen... Az ősi labirintusból, a mitológiai utalásoktól sem teljesen mentes agytekervények útvesztőiből: a művész elsősorban nem megmenekülni akar, mindinkább felderíteni szeretné azt, újralkotni

--

Mindezek után, a megnyitó társaság tovább-ültetett magja, az Adó–Vevő (inter-face álnevű) csehóban, a csapos költőnőtől – az utolsó utáni rendelésnél – a következő népária szösszenetet hallgatja meg, melynek kilépő-címe a dallamra hajló hang-badar:

„Köszönet a boldog holnapért,
köszönet a bordó rollerért,
köszönet a kódolt honlapért,
köszönet, ó, forró rókavér!,
köszönet a holló-oldatért,
köszönet az ondolt kéj-lapért,
köszönet, ez pornó oklevél!,
köszönet az olcsó ötletért,
köszönet: sok zokszó összeért...” –

Tömény fejek csapódnak hátra. A nyakak lazasága, képlékeny kilengése, akár egy néma mesejáték abszurd koreográfiája. A kis poharak egymás-közeli vissza-visszakoppanása, az arcokból kiszédülő tekintetek rokon-párolgása: egyetlen mozdulatsorrá, mákonyos gesztus-láncolatáá fűződik (fel) a pult előtt... –

A költőnő, ezen pillanatokban, alámerül, majd a pult alatti vödör fölül csapzottan emelkedik vissza. Megmosdik és ismét kreatív. – Ő, aki saját bevallása szerint Faust és Helena egyik gyermeke, a lángoló szenvedélyben önpusztuló Eufurion... – Ma sem lesz záróra, sóhajtja, ma sem lesz záróra...

--

BALÁZS ATTILA MAGYAR FAUSZT

(regényrészlet az ördögi színjátékból)

Gyakran mesélik emberek, hogy látták. Legsűrűbben természetesen Debrecenben tűnik fel, de találkoztak már vele Szegeden is, Sopronban, Miskolcon, Baján, Békéscsabán, Ózdon, Ondódon, Keszthelyen, hovatovább egy ízben Kelebián. Budapesten ugyancsak gyakori „kedves” vendég. Egyesek tudni vélik, hogy a fővárosban a Bimbó utca elején rögtön balra található libazöld paneltömbben húzódik meg, de erre nincs szilárd bizonyíték. Csak pár csipkés káposztafosztlány a lépcsőházban, ennyi utalna arra, hogy ott kotyvasztaná titkos varázssitalait, gyógyleveseit a maga rejtett laborjában. Egyik csengőn, egyik postaládán, egyik elszórt levélen, drámai mozdulattal elhajított befizetési felszólításon sincs hasonló név, neki tulajdonítható álnév, persze, attól még ő valahol ott bújhat meg időnként. Ami viszont jelenéseinek időpontját illeti: leginkább úgy éjfél előtt, tizenegy és tizenkettő között szokott feltűnni valamelyik kihalt utcán – főleg akkor, amikor a felhők a hold elé tolulnak, a város hangulata megváltozik, s a harangok kondulni készülnek –, ösztövére teste hosszú, sötét, malaclopóra emlékeztető kabátban, úgy vágat felhúzott vállakkal, hóna alatt kerek fej káposztával. Előretolt homlokkal, loboncos hajjal igyekszik valahová, mint aki se lát, se hall, annyira lefoglalják a saját gondolatai. Annyira befelé néz, hogy nem egyszer megbotlik, majdnem orra esik, de hogy közben rágógumizik-e, vagy csak varázsszavakat mormol rezgő ajakkal, illetve mindkettőt egyszerre teszi, azt felettébb nehéz lenne a bármire is őszintén megesküvők csodálatra méltó bizonyosságával állítani, ellenben tény, hogy mozog. Ezzel együtt az egész ember lendületben van, ahogy az az örök életre kárhozottak esetében szinte kivétel nélkül megfigyelhető.

Ez hát a helyzet manapság a mi híres jó öreg dr.-prof. Hatvani Istvánunkkal, akiről itt tulajdonképpen szó van (nem nehéz kitalálni), s akiről az a kósza hír járja, hogy réges-rég lepaktált, szakszerű nemzetközi jogi kifejezéssel élve: ratifikálta szerződését az ördöggel, ezért képtelen meghalni. Pontosabban egyszer már elhunyt, még-

hozzá súlyos eperohamban 1786. november 16-án délután négykor a saját házában, eltemették, de feltámadt, pusmogják, a Sátán segédelmével, és azóta járja homályos útjait. Hajózik játszi könnyedséggel a józan ész és az azon túliak felségvizein egyaránt, mint egy jó magyar Bolygó Hollandi. Olyan eleganciával, mintha a kettő között nem vargabetűzne ijesztő szakadék. Siet, mindig valami megoldatlan kérdésen töprengve, fizikai és szellemi határookra fittyet hányva, tárt karokkal siklik az újabbnál újabb tudományos, ugyanakkor misztikus, annál kevésbé politikus kalandok, felfedezések felé. (Bár a politikum se teljesen kizárt.)

További szereplők: dr. Johann Faust (az átkozott örök ellenfél), továbbá a szintén nagy tudású orvos kollégák, ápolók, betegek, látogatók, portások stb. Így például a fiatalabb nemzedék szépségét, üdeségét és pardont nem ismerő lendületét megtestesítő lélekgyógyász: dr. Berkes Beatrix (háta mögött Psyché), vagy a töretlen istenhítű Crescencia főnővér (polgári nevén Ágnes). Nem utolsósorban magyar történelmi hírességek egész sora, világsztárok, „históriai celebek” színes csokra. Ködből jöttek, és égből pottyantak. Mint például a Mennyek Országából nagy villanással visszavágott Nikola Tesla. (Megj.: a hangeffektus betörte a becsapódáshoz közeli ablakokat.)

Helyszín: egy kis kórház a város szélén, ahol megállt az idő, s néha csak a vastüdők monoton fűjtatása hallik, az erdőben pedig tombolnak az énekesmadarak.

Szélesebben „helyszín” az egész bolygónk a maga ködként gomolygó, sokhelyütt vérgőzös, másutt frivol, akár fafej történelmével.

Cselekmény: főleg a két egymásra féltékeny polihisztor időnként kegyetlenségbe hajló (szellemi) párbajozása a többiek előtt. Szó van hitről, hitetlenségről, sportról, tudományról, művészetekről, filozófiáról, lottóról, sorsról stb., nem utolsósorban gyógyászatról; Ég és Föld állásáról. Szív és Ész kapcsolatáról. Pokolról és Paradicsomkertről. Az ezek apropóján történő utazások kalandos cselekedetei is szórakoztató módon a művelt közönség elé tárva.

Összesítésben: természetesen a Jó győz. És megszólal az Angyalok Kara.

I. darabka: Mák a tésztán, légy a szekrényen, kisztihand! Tőke van a menyasszonynak. A kurva cápa, légy és az ezotéria. Indián photoshop.

Kérdés (a mákos tésztán lévő mákszemek számának holdudvarában): vajon miből van több, az égen a csillagból, vagy a földön a különféle nyúlból-pondróból. A csillagokat két híres közreműködőnk, dr. Hatvani István és dr. Faust lelkes segítségével (másutt, a szerk.) már tárgyaltuk, a csimaszfélékét viszont még nem. Utóbbiakkal kapcsolatban döbbenetes módon eléggé sokáig tartotta magát az az elképzelés, hogy valamiféle ősi szűznemzéssel szaporodnak. És nem csupán a különféle hernyók, kukacok, tücskök-bogarak, hanem nálunknál bonyolultabb lények is ezt teszik. Fényes Arisztotelészünk, rettegett Nagy Sándor tanára, a dicső görög filozófus, aki nem csupán az emberiség irodalmának egyik elméleti alappillére, hanem az egyetemes emberi civilizációnak is – következésképp neki is ott lenne a helye abban az úrkapszulában vagy szondában, amely hírünket vinné valahová a semmibe/valamibe –, jómaga sok fura hiedelemben szenvedett. Az egyik megbízható lepellerántó, avagy leleplező, kevésbé szoknyalebbentő forrásunk, dr. Tóth Dezső után a másik, dr. Dalmady Zoltán hívja fel mindannyiunk szíves figyelmét erre a megmosolyogtató tényre a maga híres, Óriáskigyók és viharágyú c. művében. (Atheneum, Bp., 1909.) Szerinte legendás sztagirai bölcsünk, akit hol kopaszul, hol bozontos hajjal ábrázolunk, s aki sutba vágta Platón egész idealista nézetrendszerét, miközben – az elődökhöz képest – különleges fontosságot tulajdonított a megfigyelésnek, úgy tudta, hogy halak, békák, sőt: egerek és patkányok is keletkezhetnek iszapból! Továbbá nemcsak iszapból, hanem eső áztatta földből, rothadó anyagokból. Míg a méhek – a régiek szerint – leginkább döglött állatok hulláiból rajzanak ki, ahogy a Szentírásban Sámson oroszlánjának a teteméből méhek bújnak elő.

A régi természetbúvárok és a középkor tudósai, írta Dalmady doktorunk, mind habozás nélkül hiszik az ősnemzés lehetőségét. Állítólag a dán Olaus Wormianus, aki az ezerhétszázas években megdönthetetlen érvrendszert épített fel arra, hogy tagadja az unikornis létezését, meg volt győződve arról, hogy a lemmingek a felhőkben képződnek, és onnan potyognak a földre. Pedig – ahogy dr. Dalmady a továbbiakban megállapítja – ebben az időben már erősen mozog az ősnemzés talaja alatt a föld. A végleges megoldás mégis majd csak Pasteurrel tűnik fel a horizonton.

Apropó: horizont! Dr. Dalmadyról csak annyit, hogy becses személye ne maradjon teljes mértékig homályban: híres természetjáró doktor volt a két világháború közötti Magyarországon.

A sportorvoslás széles látókörű úttörője, aki hegymászóként legyőzött minden elébe kerülő hegyet, sífutott és szánkázott. Míg a nyakát nem törte? Eléggé fiatalon halt meg egészséges életmódjához képest.

DR. DALMADY: Kopp-kopp, kérem, ha egy mód van rá, bátorkodnék közbeszólni, a bobot ne hagyjuk ki, mert arra külön büszke vagyok. Első fecskéje voltam a bob-sport tavaszának itthon, fogalmaznék így, ha ez nem okozna olyan képzavart, amin magam is elmosolyodom. Kérem...? Nem hallom! Mi?! Imádtam a bobot, imádtam szivarozni, és imádtam a nőket. Egyáltalában nem tartottam őket olyan tökéletleneknek, hitvány férgeknek, mint a fent emlegetett anakronisztikus bölcész úr, aki az antik machoizmus hibájába esett a maga nagy lumenjével és volumenjével. Fogalmam sincs, hogyan élhetett boldog párkapcsolatban tudóskánk. Kész talány. Könnyen lehet hazugság az ő felhőtlen peripatetikus házassága. Az is lehet, ahogy ma is mondanák a nyolcadik kerületben, vagy ahogy az önök dr. Faustja fogalmazna: töke volt a menyaszszonynak. Én inkább herét mondanék finoman, de lényeg a lényeg, hogy kénytelen vagyok igazat adni a szüfraszetteknek, amikor jól megkritizálják, és egyáltalában nem tartják mérvadónak Arisztotelészt. Egyébként a halálom nem érdekes, elhanyagolható. Inkább a szerényke hontárs emlékezetére lenne némi panaszom, de nem szeretnék állig merülni a keserűség tengerében. Kollektív amnézia, ennyi. Hűdéses elmezavar, mindegy. Elnézést, hogy így váratlanul életjelet adtam magamról, ám mások példáján eo ipso felbátorodtam. Ha például Koestler Arthur, az a sötét lelkű mániákus delikvens is beleszóllhatott itt a dolgok folyásába, miért ne tehetném meg én is? Én például a turistaság egészségtanának a nem kis szak tudást igénylő területén emeltem magasra a magyar lámpást, miközben megmástrom a Nagyvillám-hegyet. Szobromat bárki megnézheti a Sportkórház parkjában, hogy ne csak a régi jeles kolléga emlékéről elmélkedjünk. Kérem szépen, tudják, kire gondolok. Éppen rá! A mű nélküli művészre. Ne féljenek, nem az irigység beszél belőlem. Ebből itt jobb is kimaradni. A férfiaknak üdvözlettel, a hölgyeknek hódolattal. Dr. Dalmady Zoltán. Kisztihand! Hétfőnkedden délelőtt a privát rendelőmben a Krisztina körúton minden kis formás, kifordult bokát helyrehozok. Kivéve azét a spicli-kurvát. És én most elmegyek. Hátrahagyom a névjegyem.

DR. FAUST: Kisztihand? Le ne essen az ádámcsutkám, és be ne guruljon a zongora alá, ki volt ez?! Nem is hallottam rendesen. És ki az a spicli-kurva? Karády Katalin?

DR. HATVANI: Nem lehet.

DR. FAUST: Mata Hari?

DR. HATVANI: Van ilyen, hogy rossz a vonal. Nikola Tesla ezt is megjavíthatta volna, ha nem tűnik el.

DR. FAUST: Hiányzik az ördögnek az a gyagyás, nekem nem. Viszont ez a senki hogyan mer itt mindenfélét mondani összevissza? Azt csak a mi nagy elöljáróink tehetik meg. Nekik elnézzük nagylelkűen, megszoktuk, szeretjük őket, ám ez a sájszkozfő hogy merészel?! Becsmérelni bármelyikünket. Meg váratlanul kihasználni a helyzetet erre a pofátlan önreklámra. Ha tudtam volna, úgy behúzóknék neki...

DR. HATVANI (nevet): ...ahogy szokás a nyóckerben. Csak az a probléma, hogy a Dalmady kolléga visszaütött volna. A Terézvárosi Torna Clubban öklözött.

DR. FAUST: Pich, mi az nekem! Megmutattam volna neki, hol lakik az Úristen!

(Hajmeresztő üvöltés valamelyik távolabbi szobából, ez azonban nem zavarja a doktor urakat, akik valamiféle formanyomtatványokat töltögetnek ki a kórházi asztalnál. A dr. Fausté ugyan inkább lotószelvénynek tűnik, azonban mindegy, mert valahonnan egy óriási kövér légy repül be, és zúgva köröz felettük, majd elhúz valamerre.)

DR. HATVANI: Jól megtermett bestia.

DR. FAUST: Egyenest a trágyadombból. Vagy valamelyik kutyagumiról.

DR. HATVANI (nevet): Biztos a konyhai hulladékban termett meg. Önmagától. Szülők nélkül, nagy árvaságban...

DR. FAUST: ...mint Twist Olivér. Ám az is lehet, hogy Teslának sok mindenben igaza van, mégiscsak. És ennek semmi köze se a petékhez, se a szűznemzéshez. Ősnemzéshez, ahogy vesszük.

DR. HATVANI: Hogy értsük?

DR. FAUST: Hogy ez nem légy, hanem egy amerikai drón.

DR. HATVANI: Holmiféle kémszerkentyű?

DR. FAUST: Úgy ám! A miniatúra csodája. Japcsi-amcsi koprodukció.

DR. HATVANI: Az amerikaiak küldték volna a magyar egészségügyi helyzet feltérképezésére?

DR. FAUST: Nem minden igaztalan, ami látszólag lehetetlen.

(A légy gyorsrepülésben vissza. Közben bukdácsol, zuhan, kapaszkodik, mintha meglőtték volna, nekiszáll a függönynek, levágódik a padlóra, ott zúg, miközben sebesen pörög a hátán körbe.)

DR. HATVANI: Úgy látszik, az elhárításunk működik.

DR. FAUST: A légyelhárítás? *(Felpattan)* Mindjárt befejezem a munkát.

DR. HATVANI: Várjon! Nem sajnálja azt a sok infót, ami a tette által esetleg elvész?

DR. FAUST: Igaza van. Megfogom.

(Nem tudja megfogni, mert a légy hirtelen magához tér, és kirepül a függöny részén át az ablakon.)

DR. FAUST: No, ezt elszúrtuk!

DR. HATVANI: Nem látom, hogy különösebb szerepem lett volna benne.

DR. FAUST: Ha, ha, ha! Be kell vallania, hogy a légynek szurkolt.

DR. HATVANI *(széles gesztussal):* Ha, ha, ha, ilyen szép bariton hangon! Nem inkább az operában lenne a helye, drága kolléga? Mondjuk, a Figaróban?

DR. FAUST: Eltévesztettem a pályámat, tudom. Ó, szegény fejem! Nem fogom már másnak a torkát átvágni soha.

DR. HATVANI: Jó, de mért szurkoltam volna én a légynek?

DR. FAUST: Mert maga is olyan szemforgató álsszent, mint Crescencia nővérkénk, aki a légynek se akar ártani. Brúha-ha!

DR. HATVANI: Nem a hangjának inkább...?

(A légy, ahhoz képest, hogy az imént gyengélkedett, óriási rössel vissza, villámsebesen cikázik, pályája teljesen kiszámíthatatlan.)

DR. FAUST *(aki közben visszaült):* Ez ám a taktika!

DR. HATVANI: Ördögös. Mint Puskás Öcsi bácsi cselei.

DR. FAUST: Nem is tudja, mennyire igaza van. Démoni légyleny. Lehet, hogy ez nem is drón, hanem maga Belzebub.

DR. HATVANI: Úgy gondolja, hogy a legyek ura?

DR. FAUST: Igen, a legfelsőbb Ura, Goethe szavaival élve: pockoknak, egereknek, békáknak, tetveknek, legyeknek. Belzebub maga. Tetőtől a hat talpáig. Aki előtt a kánaániták fejet

hajtottak, ezért megkönyörült rajtuk, s messze elkerülte a templomukat. Hovatovább az eledelüket is. Tudja?

DR. HATVANI: Hogyne. Akivel megvádolták Jézust, hogy pont az ő segítségével folytatott ördögűzést.

DR. FAUST: Úgy ám, úgy ám. Maga Belzebub! Esetleg a zaratusztrai női démon, Nasu, akit Robespierre is megcsodált, mielőtt elpirult volna.

DR. HATVANI: Az nem inkább az egyiptomi Ízisz volt?

DR. FAUST: Ízisz, akinek a szeméremdombja mögül a vörös hold felkelt? Lehet, Robespierre eleinte sokakat megcsodált, míg be nem kattant. Freudnak lehetett volna rá több szava.

(A légy végül ismét az ablaknál kötött ki, ott eszetlenül döngött, belegabalyodván a függönybe, majd szabadulva átröppent a szekrényre. Azzal nekilátott, mint a madár, tollázkodni – valahol a szekrénykulcs környékén. Összedörzsöli mellső lábait, illegeti, rendezgeti magát, egyelőre úgy tűnik, nem szándékozik tovaröplni. Boldog, hogy egy kicsit kifújhatja magát.)

DR. FAUST *(a légyhez):* Szárnyas koboldok segítettek, angol boszorkányok szoptattak, ó, Druj-Nasu, nem akarunk ártani neked, te se árts minékünk!

DR. HATVANI: Az Úr akarata a szentség törvénye...

DR. FAUST: Ó, Nasu, halottak óre, röpjél tovább sértetlen, és kerüld el kórházunkat, nem bántunk...

(Ebben a pillanatban szinte a semmiből terem ott Crescencia, és PUFF! – dr. Faust múlt heti sportújságával lesújt Belzebubra, aki majdhogynem szétkenődik a szekrényen, úgy zuhan a nővér lába elé.)

NŐVÉR *(diadalittasan, hozzája képest szokatlan győzelmi mámorral):* Na, ennek befellegzett. Régóta követem ezt a ronda döögöt, mióta rászállt a tiszta kötszerekre. Meg a konyhában a paradicsomra-káposztára. Majdnem leborítottam a tévét miatta. Halálra rémisztette az egyik fóbias betegünket is. Isten látja a lelkem, néha tényleg nem értem..., a mi jóságos Urunkat, valamiket miért teremtett meg. Persze, nem a mi dolgunk Atya-urunk elképzeléseit megkérdőjelezni. Hát nem? *(A légyhez)* Na gyere, te... te kis szerencsétlen. Látod? Mondtam neked.

(Keresztet vet, rárugdalja Belzebub földi maradványait az újságra, majd válaszra nem várva, az újságot maga előtt messze eltartva: elsiet.)

DR. FAUST: Hát, így van ez. Az emberrel szemben néha még az ördög is védtelen.

DR. HATVANI: Hm... Fóbiás beteg? Melyik is az? Hogy nem tudok róla?

DR. FAUST: Ne csodálkozzék, vegyesbolt vagyunk nullától huszonnég óráig. Isten se tudja, csak a mi drága nővérkénk, hogy ki mindenki van itt a kéményseprőtől a balerináig.

DR. HATVANI: Igaz. Dr. Ashmoodinak igaza van. Néha az az érzésem nekem is, hogy kész kupleráj ez a kórház itt.

DR. FAUST: Nocsak, miféle ismeretekkel rendelkezik a kedves kolléga.

DR. HATVANI: Képletesen gondoltam.

DR. FAUST: Bujaság, bujaság, mindig harc és bujaság! Csak ez nem megy ki divatból.

DR. HATVANI: Érdekes dolog ez ezzel a szűznemzéssel.

DR. FAUST: Hogy az ördög megszülte önmagát, és légy formáját öltötte? Biztos repülni vágyott.

DR. HATVANI: Az Úr kezét gyanítom benne. Ma is alakulhatnak ki olyan létezési formák, hogy ne vegyük szigorúan az élet fogalmát, amire nincs rálátásunk. Esetleg a tenger fenekén. Valamiféle összűznemzéssel jönnek létre valamik, amiben Isten keze is benne lehet.

DR. FAUST: Az egyiptomi Íziszé inkább, aki minden születésért felel. Az ő kis kacsója. Az istennőé, aki az idők folyamán Boldogasszonyunkká alakult.

DR. HATVANI: Ne kísérletezzon velem újra! Jól tudja, hogy ebben csak hasonlóságot látok, nem egymásból eredést. Amitől, persze, még fenntartom a véleményem az Anya hiányáról a Szentháromságban.

DR. FAUST: Ha nem kísérletezek, elveszek, mint az ógörög tudós filosz kollégák. Egyébként istenhite ellenére nem eklektikus kissé az ön világa, egyetlen jó öreg Stephanus barátom?

DR. HATVANI (nevet): Öreg maga, édes dr. Faustom, Johann, de nagyon. Vén, mint a Föld. A káosz viszont, ugye, mint mindennek a kezdete: csak ne uralkodjék el a fejekben!

DR. FAUST: Jó, maradjunk egyenesben, ne csapongjunk, cickakkoljunk, röpködjünk, mint az a boldogtalan rovar,

amely az imént megdőglött. Szűznemzés tehát, a partenogenezis. Aprópó, a szüzesség elvesztése ésszerű gyarapodás.

DR. HATVANI: Amennyiben?

DR. FAUST: Amennyiben még sosem született szűz a szüzesség elvesztése nélkül.

DR. HATVANI: Mi ez itt, holmi Shakespeare-fesztivál?

DR. FAUST: Gondoltam, ha ő csórt, megtehetem én is. Van még egy, amit imádok mondani tőle – vagy valakitől –, az pedig az, amikor az oroszlánal párosodni vágyó ünnő meghal a vágyáért.

DR. HATVANI: Ez az ön végzetes vonzódása a Sátánhoz.

DR. FAUST: Ejnye, ejnye, hívó ember nem lehet ilyen hálátlan, doktor uram. Megfelelkezik a háláról?

DR. HATVANI: Melyikről?

DR. FAUST: Amivel a Mennysország tartozik a Pokolnak.

DR. HATVANI: Mi ennek a hálának a lényege? Nem emlékszem.

DR. FAUST: Hát, gondolkodjék. Ha nem lenne alatt az ördög birodalma, ugye, mitől tudnánk, hogy odafönn olyan prima minden? A viszonyítás lehetőségének értékéhez képest az aranyé nulla.

DR. HATVANI: Eh, ezzel az ismétlődő ostobasággal mindig csőbe húz!

DR. FAUST: Van, akit százszor is lehet. Mert pontosan úgy repül neki, mint a légy az üvegnek. Őne zsenír, őne zsanír, zsinórban, kivétel nélkül. Már kicsit unom is. Már nagyon unom is, trallala, trallala!

DR. HATVANI: Ha-ha-ha, vén kópé, erdélyi góbé barátom, ha-ha-ha, meg ne szakadjak a röhögéstől.

DR. FAUST: Hát nehogy is. Gondoljunk az anyag fadaradására. Még tényleg kibomlik oldalt, és kidől a szalma. Mint a Köcsön Péter lovából.

(Csend.)

DR. FAUST: Mindenesetre én nem feledkeztem meg arról, amivel Belzebubnak tartozunk.

(Csend.)

DR. HATVANI: Jó, én meg azt unom, hogy mindig a Szent Szűz teherbeesésén gúnyolódik. Már-már beteges módon, hogy a Szűz bekapta a legyet, meg ilyesmi. Szánalmas tréfákkal

áll elő, én meg nem akartam mondani, mennyire kimerült mára ez a bánya. Az internetről szerzi őket? Minduntalan fúr, fúr...

DR. FAUST: Legalább látom már az alagút végét.

DR. HATVANI: És mit lát?

DR. FAUST: Most fordult be szemközt a mozdony.

(Röhög, a térdét csapkodja, dr. Hatvani is kénytelen elnevetni magát.)

DR. HATVANI: Rendben, ezt honorálok. Viszont tudjuk, hogy mire gondoltam, mielőtt terelőútra szorultam volna.

DR. FAUST: Persze, arról akart beszélni, amiről Dalmady kolléga, ez a megkeseredett, irigy, kisszerű ember is értekezett anno a szobordöntögetőnek képzelt könyvében. Ilyen rossz jellemet kár volt piedesztálra emelni. Magas talapzat kellett hozzá.

DR. HATVANI: Nem is ismerte.

DR. FAUST: Az ilyeneket nem is kell. Ellenben ő pontosan az ősnemződés kifejezést használja, ha nem tévedek, és szó sincs ott például a papucsállatka vagy a kurva cápa szaporodásáról, hanem arról az elképzelésről, amelyre idézett Goethe Maestro is célzott, hogy amikor például a lisztben megjelenik a lisztukac, a porban a bolha, az üvegház növényein a levéltetű, a befőtt üvegben a penész, az ecetben a férgecske, sokan rámondták, hogy megtermett benne. Apa-anya nélkül. Ez az?

DR. HATVANI: Ez.

DR. FAUST: Mit akartunk vele?

DR. HATVANI: Hm... úgy látszik, elfelejtettem.

DR. FAUST: Ennek is én vagyok az oka, ugyebár.

DR. HATVANI: Igen.

DR. FAUST: Eszem azt a kis női lelkét! Psyhécske doktornőnk mindent megtesz, hogy szabaduljon a kis tiszta női lelkecskéjétől és férfiasabbra fogja, maga meg az ujját se mozdítja, inkább kérkedik vele. Kissé bizarr, nemde?

DR. HATVANI: A jó isten tudja.

DR. FAUST: Na, látja, pontosan ez az! Egyébiránt az ön szájából ez úgy hangzott, mint valami káromkodás.

DR. HATVANI: Tényleg?

(Kint – mintegy vezényszóra – felcsendül a stiglicék kórusa. Némelyikük a legutóbbi költésből belemutál, de elmegy a

dolog. Tolerálható. A kórusvezető nem szól bele. Valamilyen csoda folytán kissé liturgikusan szól az ének.)

DR. FAUST: Pindurit összecúsztattuk itt a dolgokat az ősnemzéssel meg a szűznemzéssel, hovatovább megalkottuk az összűznemzés fogalmát is, de sebj, fő az, hogy kreatívak vagyunk. Viszont engem egy dolog érdekel.

DR. HATVANI: Márpedig?

DR. FAUST: Ha elárulom, megint orrolni fog rám.

DR. HATVANI: Nem fogok.

DR. FAUST: Ígéri? Kezével a Biblián.

DR. HATVANI: A Bibliát nem keverném bele, viszont ígérem.

DR. FAUST: Jöhet hát a kérdésem?

DR. HATVANI: Jöhet.

DR. FAUST: Istent ki teremtette? Az Úrnak ki az Atyja?

DR. HATVANI: Sejthettem volna. Ezt is ezerszer megmondtam. Az Űristent nem teremtette senki, ő mindig volt. *(Felnéz a mennyezetre)* Jó ég, ott a légy!

DR. FAUST *(izgatottan):* Pusztulj, ó, ördögi Druj! Pusztulj, ó, ördögfajzat! Pusztulj innen észak felé! Soha többé ne hozz halált a Szent Szellem eleven világába!

DR. HATVANI: Honnan tudja, hogy ezt kell mondani?

DR. FAUST: Megbízható forrásból, dr. Seligmann könyvéből... aki csodálatos képeket festett, és hitt a szavak erejében és...

(Nem tudja végigmondani, mert ismét felhangzik a főbiás beteg ordítása.)

DR. FAUST: Szerencsétlen, biztos megcsípte a légy, gyerünk, sietnünk kell!

DR. HATVANI: Annyira sürgős?

DR. FAUST: Sürgősebb nem is lehet. Ha harmadszor is kiabál, az egyben a halálát jelenti. Kiszáll vele a lelke. Be kell tapasztanunk a száját, gyorsan!

DR. HATVANI: A csodaflastrom?

DR. FAUST *(futtában a folyosón):* Igen, mindig van nálam a zsebemben.

DR. HATVANI: Micsoda szerencse!

DR. FAUST: Úgy ám, állati mázlija az ürgének, hogy mi itt ördögúzéssel is foglalkozunk.

DR. HATVANI: Pusztulj, ó, Druj! Így kell mondani?

DR. FAUST: Az ördögöt nem szabad kifelejteni.

DR. HATVANI: Pusztulj, ó, ördögi Druj! Pusztulj!

DR. FAUST: Azt, hogy pusztulj, nem szabad önmagában kétszer mondani. Megjegyzí?

DR. HATVANI: Meg.

DR. FAUST: Akkor jól van.

(A magára hagyott légy egy darabig még ott szaladgál a plafonon, mint aki csupa izgalmasat tapasztal, aztán egyszer csak megint PUFF! – ezúttal egy kemény párnával dobta meg Crescencia nővér, ám nem találta el. A légy elszáll valahova, és immár nem jön vissza. A két doktor viszont egy idő múlva igen. /A kettő között a stigliccek egyre összehangoltabb koncertjét élvezhettük a pezsgő nyári évadban./)

DR. HATVANI: Ezt nem hittem volna, hogy van ilyen.

DR. FAUST: Márpedig van. Akkor is, ha nem tudunk róla.

DR. HATVANI: És akkor ezzel a mondókával kiűztük a gonosz szellemet?

DR. FAUST: Ki. Érdekes, több ezer éve működik, és még nem járt le a szavatossági ideje. Na, ilyen orvosságot találjunk fel, ugye?

DR. HATVANI: Csodálatos. Nem hittem volna.

(Visszaülnek a helyükre. Dr. Hatvani a nővér által közben valamiért visszakerült sportújságot nézegeti.)

DR. FAUST: Lejárt. Megpimpósodott. El lehet dobni.

DR. HATVANI: Nem, ha van benne sakk.

DR. FAUST: Az nincs rég. Az ép testben ép lélekből csupán a test maradt.

DR. HATVANI *(az asztalra hajítva a sajtóterméket):* Kár.

(Csend. A madarak éppen lapozgathatnak a kottáikban.)

DR. HATVANI: Miért mondta azt, hogy kurva cápa?

DR. FAUST *(szórakozottan):* Mondtam volna ilyet?

DR. HATVANI: Egész biztos, hogy nem cetet mondott.

DR. FAUST: Nem is ecetet?

DR. HATVANI: És nem is Jónásra gondolhatott.

DR. FAUST: A második feleségemre gondolhattam.

DR. HATVANI: Róla nem szokott mesélni.

DR. FAUST: Nem, mert túl fájó.

DR. HATVANI: Mert mi történt?

DR. FAUST: Az én drágámat, Fausztinát felfalta egy cápa Ausztrália partjainál, ahová a nővérét ment meglátogatni.

(Dr. Hatvani fürkészőn néz a kollégára, de nem lát rajta semmit, ami újabb átejtési kísérletről árulkodna.)

DR. HATVANI: Részvétem.

DR. FAUST: Köszönöm. De már nagyon régen volt. Az a bestia is a fiatalabbat szúrta ki! A nővérét megmentették, a nejem eltűnt örökre. Sosem derült ki pontosan, hogy volt. Csak némi maradványát találták meg később a fövényen. A karikagyűrűjéről azonosították, ugyanis benne volt a nevem. Egy nagy fehér cápa valószínűsíthető leginkább. Az aranyat kiköpte. Nagyon eltérő értékmérccel vagyunk mi itt ezen a bolygón.

NŐVÉR *(az ajtóban állva):* Nem a moziban nézte ezt tegnap este?

DR. FAUST *(összerezzenve, mint akit rajtakaptak):* Nem! Istenemre esküszöm!

NŐVÉR: Füllent. Dr. Valaki látta önt a szabadtéri moziban. Középen ült az első sorban, és tökmagozott.

DR. FAUST: A Tarzan új változatára váltottam jegyet, és kizárólag pattogatott kukoricát fogyasztottam.

NŐVÉR: Jó, akkor kidobhatom végül ezt a vacak újságot?

DR. HATVANI: Felőlem nyugodt lélekkel.

(Nővér el, a két doktor szöszmötöl az asztalnál.)

DR. FAUST *(hirtelen a homlokára csapva):* Jézus!

DR. HATVANI: Mi a baj?

DR. FAUST: Azt hiszem, abba az újságba tettem bele azt a fényképet, amit rólunk és a mi kis kórházunkról készítettek a múltkori riporthoz. Futok, nehogy baja essen. *(Nevet.)* Mert akkor végünk, ugyebár?

DR. HATVANI: Üdvözetem az indián rokonoknak!

ACSAI ROLAND

Jin és Jang – a szív gravitációs mezeje

– versanime, befejező rész –
Mányoki Endre szerkesztésében

XXI./Falevél és csillagfény

Amikor a híd közepére érnek,
Sárga és vörös falevelek kezdenek
Hullani körülöttük,
Egy egész falevél-eső,

Pedig egyetlen fa
Sincs a közelben.

– Honnan hullnak a levelek? – kérdezi a fiú.
– Nagyon messziről, egy régen elmúlt
Őszből – feleli a samuráj. – Olyanok, mint a távoli
Csillagok fényei, amik csak akkor érnek a földre,
Amikor a csillag már régen kihunyt.

Ezek a fák sem léteznek már,
Csak a leveleik.

XLII./A samuráj tanítása

– Most ősz van? – kérdezi a lány.
– Amikor kimondtad,
Már el is múlt – feleli a samuráj.
– Mit akarsz ezzel mondani?
– Hogy csak az adott pillanat létezik.

XLIII./A múltban

Egy éjszakai, üres utcán állnak
Hárman: a fiú, a lány
És velük szemben
A szamuráj.

– Megérkeztünk – szólal meg
A szamuráj, és a háta mögött
Hirtelen megjelenik
Egy újabb Vadász.

– Hogy találtak meg? – kérdezi a fiú.
– Lehet, hogy te kerested meg őket –
Feleli a lány.

A szamuráj nem fordul meg,
Saját hasának szegezi a kardját,
Mintha szeppukut akarna elkövetni.

– Azt mondtad, azért nem követtél
El szeppukut, mert értünk akarod
Feláldozni az életed,
Hogy ez a Harcos Útja,
És most mégis megteszed?

– Szeppukut követek el,
De megmentelek vele bennetek –
Suttogja a szamuráj,

Aztán a hosszú kardját egyetlen,
Gyors mozdulattal a hasába döfi.
A penge kibukkan a hátán,
Átszeli a teret, ami az ellenségüktől
Elválasztja, és a Vadász hasába
Fúródik.

A Vadász és a szamuráj élettelenül
Esnek össze.

XLIV./Macuo Basó haikuja

Először csak egy sötét,
Időtlen, kemény, de mégis
Érzékeny szempárt látnak,
Aztán kilép az éjszakából
Egy nindzsa.

– Macuo Basó vagyok, a költő.
Csak nagyon kevesen tudják rólam,
Hogy nindzsa voltam. Az igai
Nindzsák leszármazottja.
Ez az egyik haikum:

„Távolodó busz.
A szerelmem kislánya
Puszt dob nekem.”

– Ezt nem te írtad, hanem az apám –
Ismer a versre a lány.
– Az anyámról és a húgomról –
Döbben rá a fiú.

– Pedig én írtam, ahogy ezt is:
„A mozgólépcsőn
Lefelé is felfelé
Megyek, ha hozzád.”

– Az hogy lehet?
– Úgy, hogy a szellemem
Beköltözött apád testébe – mered a lányra
A sötét szempár.

XLV. A HAZATÉRÉS

– Itt laktunk – szólal meg a lány,
Amikor felismeri a házat.
– Talán még mindig itt lakunk –
Pontosít a fiú.
– Hazaértetek – erősíti meg a ninja.
Mindhárman felemelik
A fejüket.

Az egyik ház nyeregtetejének cserepei fehérek,
A másiké feketék,

De amit látnak azok nem cserepek,
Hanem alvó sárkányok pikkelyei.

A fiú és a lány hátrahőkölnek, amikor
Nagy szárnycsapásokkal felrepülnek.
– Sárkányok! – rémülnek meg.
– Nem ismered meg őket? – kérdezi a ninja.
– Ezek a te ebihalaid. Sárkányokká változtak.
Megtaláltad őket.
A sárkányok körözni kezdenek,
Hogy üdvözljék a lányt.

XLVI./ A NAPHOLD

Aztán elbúcsúznak tőle,
A sárkányok felszállnak az égre,
Ahol összeolvadnak
Egyetlen, nagy jin-jang jellé,
Egy fekete-fehér holddá,
Egy fekete fehér nappá –

Mert mostantól ez lesz a hold,
És ez lesz a nap,
Nem lesz két égitest,
Két égitest lesz egyben.

MÁNYOKI ENDRE bárcanovellája

SZÍVLAPÁT. A NYELV, HA EGYSZER LÁBRA KAP

A.1.

„Royál szálló, Royál kasztni, Royál ágyban legjobb baszni” – mondtam tagoltan a kisfiamnak, midőn a rácsos ágy előtt frissítő reggeli tornagyakorlatokat végeztem. És ez hiba volt. A torna is, de legkivált a *mondás*. „Te rohadt patkány – fordult hozzám közös magzatunk anyja –, hogy mersz így beszélni azzal a kibaszott kölyökkel?” Abbahagytam a reggeli frissítő tornát, és asszonyomhoz nevelő célzatú beszédet intéztem e szókkal:

A.2.

„Royál szálló, Royál kasztni, Royál ágyban legjobb baszni” – mondtam tagoltan a kisfiamnak, miközben a rácsos ágy előtt frissítő reggeli tornagyakorlatokat végeztem. Ez hiba volt. Legkivált a *mondás*.

„Te mocskos patkány – fordult hozzám magzatunk anyja –, hogy mersz ekként beszélni azzal a kibaszott kölyökkel?” Mit volt mit tenni, abbahagytam a frissítő tornát, és asszonyomnak oktató-nevelő célzatú előadást tartottam, e szókkal:

A.3.

„Royál szálló, Royál kasztni, Royál ágyban legjobb baszni” – mondtam tagoltan a kisfiamnak, midőn a kiságya előtt frissítő reggeli tornagyakorlatokat végeztem. A hatás – lévén ez a természet – nem maradt el: „Te mocskos patkány, sunyi tetű”, fordult hozzám gyermekünk anyja, hogy merészelsz ekként vartyogni közös magzatunk előtt? „Nos, hát így állunk, asszonyom!? – Ön tűpárnát terít eléem...”

A.4.

„Royál szálló, Royál kasztni, Royál ágyban legjobb baszni” – mondtam tagoltan magzatomnak, midőn ágya előtt frissítő reggeli tornámat végeztem. „Te mocskos patkány – fordult hozzám közös gyermekünk anyja, hogy mersz így beszélni ezzel a kibaszott kölyökkel?” El kellett

gondolkodom (frissítő reggeli torna közben ez nem oly nehéz), vajon ráhágjak-e a tűpárnára, melyet nejem ilyen megejtő könnyedséggel, ily bájos-előzőékenyen elém terít. De a kihívás túl erős volt...

B.1.

Én kedves feleségem! Olyan szemantikai problémával állsz szemben, aminek mélységeit talán még nem volt módod, meg lehet, az idő relatív rövidsége okán, teljes terjedelmében és bonyolultságában fölmérni.

B.2.

Én kedves asszonyom! Ezúttal egy szemantikai problémáról van szó, melynek horizontális-vertikális kiterjedését, egyszerűbben szólva: mélységét és magasságát, talán a szűkre szabott idő folytán, még nem volt módodban fölmérni.

B.3.

Köszönöm, asszonyom! Hiszen az, amivel itt, most ily drasztikus erővel találkoztál, s amivel megbirkóznod szemmel láthatólag, bár megengedem: az idő szűkössége okán, nem adatott, olyan bonyolult probléma, hogy még nekem is

B.4.

Drága asszonyom! Köszönöm, hogy lehetőséget adsz nekem eltöprengeni egy olyan szemantikai problémán, melynek horizontális-vertikális kiterjedését, s hogy te is értsd: mélységét és tágasságát, meglehet, a rendelkezésedre állt idő relatíve szűk intervalluma okán, nem sikerült fölmérned.

B.5.

Szarvasünöm! Üszöcském! Kis kocám! Imádlak és becsüllek, amiért replikáddal, melynek stílusát, bár meglepett, nincs sem jogom, sem indíttatásom nehezményezni, mi több: bevallom, nélküle aligha mozdultam volna ki higgadt-megfásult kedélyemből, ösztönösen arra kényszerítesz, hogy elmélyüljek egy olyan – alapvetően szemantikai – problémában, melynek mélységét s magasságát még én sem tudom teljes kiterjedésében, azonnal

C.1.

Továbbmegyek: a probléma nem csupán szemantikai, de metakommunikációs is, jóllehet e két sík a valóságos jelentésme-

zóban metszi egymást, bár megengedem: részint valóban nehéz lenne egzaktul meghatározni a térkoordináta-rendszerben azt a vonalat, ahol a *metszés* minden kétséget kizáróan bekövetkezik, részint – s ebben rögvést mintegy igazat is kell adjak ösztönös, bár szinte testtelen megérzésednek – a magam számára sem nyilvánvaló, hogy a síkok *valóban* metszik-é egymást, avagy ez csupán a rendteremtő agy túlműködése, e (túl)működéskényszer újabb bizonyítéka, s az igazság eleve másutt keresendő: magában a síkban, a jelentésmezőben, amire a metakommunikáció *mintegy* rávetül, s hovatovább kétségesse lesz, hogy mi vetül rá mire, mi foglal magába mit, a szemantika-é a metakommunikációt, vagy ellenkezőleg: a metakommunikáció a szemantikát.

C.2.

Továbbmegyek: a probléma nem csupán szemantikai, de metakommunikációs is, jöllehet e két sík a valóságos jelentésmezőben metszi egymást, sőt még az is föltételezhető (s más közegben, megbocsáss, talán termékeny nyelvfilozófiai vitákat is indukálhatna), hogy a nyelvi és metakommunikációs tér sajátos, minden megszólaláskor eleve egyedi koordinátarendszerében nem is *metszi* egymást a két sík, hanem egymásra vetül, imitálván csupán a *metszést* (gesztusérték!). Hogy egy *látszat* kél csak, annak látszata, hogy a nyelvi-kommunikációs tér megképződött, holott mindössze a tér *képzete* teremődik meg, egy latens tér, amelynek végtelen számú síkja, mint vibráló légpárna, úgy remeg, pulzál a két (nevezzük így!) fősík között. Láthatod, hogy a gond, amire ösztönösen ráéreztl

C.3.

Továbbmegyek: a probléma nem csupán szemantikai, de metakommunikációs is, bár meg kell jegyezzem: aligha van jelentés, amit ne terhelne-segítene valamely nem-nyelvi elem. E két sík a *jelentés* terében, s itt méltán hivatkozhatnék a szakirodalomra, köztudottan, bár nyilván nem mindenki által tudottan, s erre a jelek szerint te vagy az élő példa, metszi egymást, s megteremti magát a kommunikációt mint virtuális teret (egyesekek ezt kvázi-térként emlegetik). Mégis fölmerül, föl kell, hogy merüljön, s bennem – réveden, köszönet illet érte – föl is merül, nem kevés termékeny zavart okozva: hátha hibás az egész konstrukció? Hátha nem ez a rend fundamentuma? A nyelvi és metakommunikációs tér sajátos, minden megszólaláskor eleve

egyedi koordinátarendszerében hátha nem is metszi egymást a két sík? Hátha csak a tér megképződésének *látszatát* keltik? Hátha nem ők az ordináta és az abszcissza? Hátha nincs is rend?

Mi van, ha tényleg csupán a tér *képzete* teremtmődik meg? Ha ez a tér nem más, mint síkok végtelen számú halmaza, melyek mintegy beszorultak a két fősík: a nyelv és *minden más* közé? Ha – miként a fény két tükör között – az információk oda-vissza verődnek?

Számoltál-é, asszony, azzal, hogy minden kimondott szó, szó-sor sorsa eleve az, hogy ne valamely értelmezésmezőbe, hanem ebbe a – mondjuk így – metatérbe kerüljön, ahol kiszolgáltatódik végtelen számú esetleges erőnek, melyekről soha senki meg nem mondja, honnan jön és hová visz, s az energiáját miből nyeri?

D.1.

Mert miről is van szó tulajdonképpen?

D.2.

Hiszen mi is a lényeg valójában?

E.1.

Te abból a tényből indulsz ki, hogy én durván beavatkoztam magzatunk pszichéjébe.

E.2.

Te abból a – tényként fölfogott – előfeltevésből indulsz ki, hogy én durván beavatkoztam nyiladozó tudatú magzatunk pszichéjébe az, úgymond, otromba szavaimmal.

E.3.

Te ab ovo tényként fogod fel, hogy én a gyerek lelkébe durván beleléptem.

E.4.

Elvárod tőlem, szépségem, hogy beismerjem: hóhérként hasítottam közös magzatunk lelkébe, holott nyilvánvaló: nem én, hanem éppenséggel te voltál az, aki – miközben, be kell, hogy lássam, nekem nagy szívességet tettél –

F.1.

Ha nem gyűlölnél engem annyira

F.2.

Ha nem gyűlölnél engem ennyire, amit végső soron kénytelen vagyok megérteni, hiszen eredendően életvidám, természetlő s benne oldott lényem a te zsigerekig frusztrált, s e frusztrációba belelottyadt egódat nyilvánvalóan irritálja, akkor észrevehetted volna, hogy a *Royál szálló*, *Royál kasztni* kezdetű mondókával, a mondóka szándékosan harsány előadásával fiunkat egy laza, görcsoldó játékba kívántam bevonni, s hogy ez, mint gesztus, mélységesen humánus, következképpen ellene hat a minden lényre (v.ö. *létező*) egyaránt leselkedő frusztrációnak.

Ám még most sem volna késő belátnod: te hibáztál, magzatunk nyiladozó tudatára s lelkére te fejtettél ki merőben kedvezőtlen hatást azáltal, hogy verbálisan, eo ipso vulgárisan, *transzkommunikatív* megmásítottad eredendő szándékodat, s ekként a *metakommunikatív* jelentést, a metakommunikáció révén pontosan közvetített üzenetet meghamisítottad; visszatértetted-szorítottad a pusztá szemantikába.

F.3.

Hogyan is foghatnád föl, hogy a *Royál szálló*, *Royál kasztni*, *Royál ágyban legjobb baszni* maga a tisztán metakommunikatív jelentés egy olyan térben, melyből a jelentés végső értelmében s érdekében a szintaxis síkját eltüntettem, s éppen azért, hogy e rendezettséget sugalló szabályosság ne hatolhasson be magzatunk sérülékeny ösztönvilágába, ne képezhessen racionális teret ott, ahol a tértelenség a létezés adekvát konzisztenciája.

G.1.

Meg kell mondanom: csalódtam benned, hiszen a megoldás kulcsát már kimondtam itt, előtted.

G.2.

Meg kell, hogy mondjam, csalódást érzek. A megoldás kulcsát ugyanis már a kezembe adtam. Egy szót. A *kezdetű* az a szó. Elkerülte volna a figyelmedet? Nem csodálkoznék rajta, de

G.3.

A *kezdetű*! – nem hangsúlyos-é eléggé, asszonyállat? Melynek következménye volt volna a *dekonstrukció* – mely lényegileg szekunder eljárás –, a *du-dú-bi-dú* utólagos beillesztése a kontextusba, melyet agresszív közbelépéssel eleve meggátoltál.

Beavatkoztál rendszerleépítő rendszerembe, dekonstrukciós konstrukciómba pusztán azért, hogy a magad javára használd, magad felé görbíthesd a teret,

G.4.

Az a helyzet, kiscica, hogy át akartál verni. Nehéz belátnom, hogy sikerült neked, legalább is idáig. Vége. Tény, hogy csalódtam benned: tényleg nem vagy annyira hülye, amilyennek hittelek. Tejfölcica – magadat nyalod, abból élsz. Kész szabadalom. Jegyeztess be, véresre fogod keresni magad.

Tudod, hogy mikor jöttem rá? – *kezdetűnél*. Arra, hogy te a játszmába *belekalkuláltad* a metakommunikációs zavart. Sőt, létrehozta! A meta-szemantikába – ismervén engem, joggal – belecsempésztél egy csipetnyi ellen-metakommunikációt. A jelentés gesztusokkal-helyzetismerettel földúsított erejét a *valódi* jelentésétől messze elszakadt mondat (mondatod) révén elsőül semlegesítetted, majd pedig ellenem fordítottad. Arra kell gyanakodnom, hogy minden, amit eleddig hittem rólad – érvénytelen. Nem vagy gonosz, aljas, alantas, kicsinyes bosszúálló, sarkokba szorított, nyüszögő senki.

Valaki vagy. Embernek kevés,

G.4.

Micsoda mázlid van, ustorféreg, hogy a közelébe se jutsz a föl ismerésnek: maga a létezésed merő abszurdum. Nem is kellene foglalkoznom veled, ha nem érdekelné a probléma maga: mi-ként létezhet valami, aminek a teste csupán *kiterjedés*, s az is csak pusztá vízió.

H.1.

„Kussoljál már, vagy szájba váglak a szívlapáttal!”

Konteóláz – avagy zsidó volt-e Széchenyi

BOLDOG ZOLTÁN tárcája

Történelmet tanítani jó, bár néhány év után nehéz alkalmazkodni a megváltozott körülményekhez. Ahogy a sejtek cserélődnek, úgy változik a tanár viszonya is Mátyás királyhoz, Széchenyihez, Horthyhoz vagy Nagy Imréhez. Nem kerülnek egyik fiókból a másikba, nem válnak hősökből bukkott angyalokká vagy fordítva, csak egy-egy mozzanattal lesz árnyaltabb a róluk kialakított kép. Történelmet tanítani tehát ugyanazért izgalmas, mint irodalomról beszélgetni a diákokkal, az újraolvasás és az újraértelmezés miatt. Nem lehettem ilyen naiv, hogy ennyire védtem Kossuthot a diákok előtt, miközben bizonyos források szerint... Nem lehettem ennyire egyoldalú Horthyval, hiszen a legújabb kutatások alapján... – gondolom magamban a tanáriban, hiszen Szondi két apródja is évről évre másként énekel Arany János balladájában, jobban mondva a fejében.

Ezért is lepődöm meg néha, amikor árnyalataimra és az órákon közösen felrajzolt portrékra valaki odafirkálja a kor divatos ideológiáit, akár magát vagánynak gondoló kamasz a férfi nemi szervet egy óriásplakátra. Például azt kérdezi velem öszszekacsintva: ugye, Széchenyi zsidó volt, és csak a Nyugat kezére próbálta játszani Magyarországot? Mire gondol pontosan, kérdezem tőle, hogy időt nyerjek a válaszra, s jobban megértsem a megváltozott körülményeket, ugyanis néhány évig nem tanítottam történelmet, csak magyart. Arra, válaszolja a diák, hogy Széchenyi István miatt következett be Trianon, hiszen nélküle nem léptünk volna ki a Habsburg Birodalomból, és most egy viágzó, hatalmas ország lehetnénk.

Ilyenkor a közepes történelemtanár, mint én, aki a históriát is irodalomként olvassa, inkább a segítő terapeuta kérdéseivel

fordul a diákhöz. Például arról faggatja a magabiztos kérdezőt, nem érzi-e ellentmondásosnak nyugatimádata miatt megróni Széchenyit, és ezzel párhuzamosan visszasírni a Habsburg Birodalmat? Összeegyeztethetőnek tartja-e Széchenyi feltételezett zsidóságát azzal, hogy egyévi jövedelmét felajánlotta az akadémia megalapítására? Igen, válaszolja, ez volt a csel, mert Széchenyi szabadkőműves is volt, és csak elhitette az emberekkel, hogy ő mennyire önzetlen.

Közben eszembe jut Széchenyi István főművének, a Hitelnek a címe, amely azt sugallja: érdemes lenne bízni egymásban. De a megváltozott körülmények ezt kevésbé engedik. Az emberek egyre népesebb csoportja csak a saját összeesküvés-elméleteiben bízik, s egy olyan pszichés betegség sújtja őket, amely már-már beszüremkedik a kollektív tudattalanba. Ez pedig a konteóláz, amelynek első tünete a gyanakvás, második ennek hitté válása, harmadik pedig az ezért folytatott propaganda. Aztán a fórumok és a hírportálok kommentfelületei megtelnek a konteólázban szenvedők hozzászólásaival, végül a nép, a nemzet már önmagát tanítja. E-learning, élethosszig. Nem kellene neki tankönyvek, történelemtanárok, árnyalatok, források, értelmezések és újraolvasások, csak az új hit kell, amelyben nincs bizalom, nincs benne egy csöppnyi Hitel. Utána üzletté válik a konteógyártás, s egy nemzet lelkét már nem a Himnusz, a Szózat vagy a Nemzeti dal tüzeli fel, hanem az, hogy Széchenyi zsidó volt, Horthy a legigazabb magyar, Nagy Imre pedig hősiessége ellenére egy beteg kommunista. A gyanakvást egy idő után felváltja a meggyőződéssel kevert gyűlölet vagy imádat, végleg kikopnak a történelemből az árnyalatok, csak hősök és gonosztevők lesznek, és a történelemtanárok szabadgondolkodóvá válnak forrásaikkal, szakkönyveikkel, statisztikaikkal, térképeikkel és terapeutikus kérdéseikkel.

Ki fogja elvégezni az egész nemzetet érintő terápiát? Hogyan lehet kezelni a konteólázát? Hatással lehetnek-e válaszaink a kollektív tudattalanba ivódott eszmékkal szemben, vagy vackoljunk be otthonunkba és elménkbe, kerüljük el a főbb fertőzési góccokat, s reménykedjünk halkan a túlélésben? Fogadjuk el, hogy történelmet tanítani jó, de sokszor látszólag haszontalan? Vagy vegyük tudomásul, hogy mások ránk mondják: figyeljetek, lázas, segítségünk neki?

Hadihelyzet

HUDY ÁRPÁD tárcája

Az ég alján torkolattüzek.
Öt perc múlva.
A kávé kihűlt.
A madarak nyugovóra tértek.

A tábornok

(Igen vagy nem. Borotválkozni kéne. Kitartani vagy sem. Vízet melegíteni vagy sem. Megdöglölni vagy sem. A bögre rozsdás.)

A futár feslett, mocskos zubbonyban. Vigyázzállásban.

– Te is megdöglesz.

– Igenis!

A bögrére bök.

– Igyál kávét!

– Igenis!

Nem mozdul, rá sem néz a fekete lötytyre, melyben egy légy kapálózik.

Távoli és közeli frontszakaszokról érkeznek a hírek. Lovon, távirón, műholdról, gyalog, tépett telefonvonalakon, repülön. Különböző, egymással szemben álló égtájakról. Arcvonalak, hadállások, ékek. Magaslat, völgy, hídfő. Áttörés, bekerítés, visszavonulás. Itt a muníció fogyott el, amott az ember. Az egyhangú jelentéseket időnként járvány, zendülés, kapituláció színesíti. És minden megy tovább, mint azelőtt. Akkor is, ha nem dönt. Akkor is, ha rosszul dönt. Sőt, ha jól dönt, akkor is.

A tábornok újabban sorszámmal ellátott parancsokat gyárt, előre. Többnyire unalmában, amikor még józan. Aztán lefekszik, meghagyja, hogy ne zavarják, és az ügyeletes tiszt kiadja az utasításokat a küldöncöknek, érkezésük sorrendjében.

– Jelentem, be vagyunk kerítve!

– 129. parancs: Brávó! Előrenyomulást folytatni! Fiaim, csak énekeljetek!

(A tábornok kedveli a költészetet.)

– Jelentem, áttörtük az ellenséges vonalakat! Kérünk további parancsokat!

– 548. parancs: Tapodtat sem mozdulni, kitartani az utolsó emberig, sőt, valamivel még azutánig is!

(A tábornok valamikor olvasta Woltert.)

– Jelentem, elfogyott a lőszerünk!

– 11.927. parancs: A tartalék konzervet felbontani vagy elfogyasztani főbelövés terhe alatt tilos! Szerencsejátékon tetten ért közlegény a helyszínen felkoncolandó!

(A tábornok példát statuál.)

Éjszakánként néha felriad, katonáira gondol. Ilyenkor sír, és Jägermeister iszik.

A tűzvonalban

Ék alakban húznak el fejük felett az interkontinentális rakéták.

– Hazafelé szállnak – sóhajtoznak a bakák, és az első világháborúból visszamaradt nótákat nyöszörögnek. Cigarettaznak, kártyáznak, időnként esznek. A priccsen hanyatt fekvé órákig képesek beszélgetni a női testrészekről, különös tekintettel az egyikre.

Várják a támadást. Előbb-utóbb támadás lesz. Csak azt nem lehet tudni, hogy ők támadnak-e majd, vagy őket fogják támadni. Esetleg mindkettő.

Mivel a háború elhúzódik, ebédszüneteket kell tartani. Az ebédszüneteket viszont gyakran ütközetek szakítják meg. Ilyenkor, bizony, előfordul, hogy kihűl az étel. Meg az is, aki otthagya.

meg nem engedett eszközökkel fognak harcolni, ezt természetesen nem tartják be. Gyakran szórnak le fogmosás közben röpcédulákat.

A latrinák színültig.

A harci kedv

Mivel a háborús kiadások időközben a csillagos eget verdesik, a két vezérkar titkos megegyezéssel egyetlen, közös propagandaapparátust tart fenn, amelynek jelentéseit változtatás nélkül adják közre mindkét oldalon. Például:

„Csapataink, köszönjük szépen, jól vannak. Nem kenyérünk a dicsekvés, de lassan belefáradunk az ellenség tönkrevetésébe. A csecsemőgyilkosok elvetemült hordája egyébként állandóan visszavonul, már nincs is nekik hová, ezért átmenetileg, humanitárius nagylelkűségből és zseniális taktikai megfontolásból megengedtük neki, hogy előrefele vonuljanak vissza. Veszteségünk minimális, és az sem sok. Tegnap plusz két fő. Jelezzük, amit elvesztünk, azért egyáltalán nem is kár, mert eleve elvesztés tárgyává akartuk tenni. Az ellenség alattomos, barbár és hülye, de ez nem képes változtatni azon a tényen, hogy mi nemeslelkűek és lovagiasak vagyunk, az időközben beköszöntött rossz idő dacára. Mire a lomb lehull, a Vatikánban abra-koltatjuk katonáinkat. Mellékelünk egy térképet is, amelyen a megerősödött harci morálunk látható, háttérben az ellenség bestiális rémtetteinek panorámájával. Éljen a kitartás!”

Az őrszem

Hús vagy harminc éve áll őrt a konzervhegy mellett. Lehet, hogy ő az a japán katona, akit időről időre megtalálnak egy eldugott szigeten évtizedekkel a háború befejezése után. Japánul ugyan nem tud, de ennyi idő alatt el is felejthette ezt a nehéz nyelvet. Albán juhsajtkonzervet eszik svéd zsilettpengével.

Várja az ellenséget. Annak idején lerajzolták neki, hogy milyen. Púpos, santa, sötét szemüveget hord, vigyorgó és cukorká-

val próbálja lekenyerezni az ártatlan katonafiúkat, ám köpenye alatt véres alabárdot rejteget. Mellesleg hiéna, gyáva sakál és láncos, csahos eb. De ő, mármint az éber őrszem a fentebb leírt személy vagy személyek megjelenése esetén szakszerűen fog eljárni: becserkészi, ártalmatlanná teszi, megsemmisíti, letartóztatja, megkötözi, szembeköpi. Ezután megnyúzza és agyvelejét kiszívja, majd rögtönítélő nemzetközi bíróság elé állítja. Temetéséről később intézkednek majd, a békekonferencián, ahol a galád legyőzött javait a győzők ősi szokás szerint igazságosan elosztják egymás között.

Fák vannak, ég meg víz. Nem emlékszik semmire. Ezt különben szigorúan meg is parancsolták neki, de már elfelejtette. Holdas éjszakákon, amikor őrt áll, úgy rémlik neki, hogy édesanyja egy ősz, szakállas ezredes volt, akinek valószínűtlenül nagy, csupasz keblei tele voltak aggatva kitüntetésekkel.

Beszélni már nem tud, csak gondolatban mutogat magának. Az arra járó majmok megvetően kiköpnek mellette, de ő csak áll rendületlenül. Ő a pompeji katona, a lávába szorult kötelességtudat. Ezt még a csillogó érdemrendek közül csordogáló anyatejjel szívta magába. Mikor nincs ébren, általában alszik, de gyakran megesik a fordítottja is.

Szabad idejében Ferenc Ferdinánd utolsó éjszakájáról ír szanszkrit nyelvű disszertációt, fűrészporra, lúdtollal. Ez a szokása a háború végéig megmarad. Márpedig a háború, mint tudjuk, a magányos őrszem számára sohasem ér véget.

„A 20. századi világirodalom értékelésében fontos helyet fog kapni Szentkuthy Miklós” – idézi a külföldi recenziók íróit **TOMPA MÁRIA**, aki Szentkuthy Miklós hagyatékának gondozójaként segíti a külföldi megjelenéseket. Az amerikai kiadó vezetője rajong a magyar íróért, míg hazánkban egyre kevesebb szó esik róla, a magyarországi irodalomtörténet pedig nem fogadta be a róla szóló monográfiát. Interjúkat olvashatják.

„A mai magyar értelmiséget nem érdekli Szentkuthy”

Mikor és hogyan kezdett el Szentkuthy Miklóssal foglalkozni? Mi volt az az olvasmányélmény, amely után elkötelezte magát a szerző és életműve mellett?

1970 táján Párizsban éltem. Baráti kapcsolatban voltam a párizsi Magyar Műhely szerkesztőivel, Nagy Pállal és Papp Tiborral, akik a folyóirat Szentkuthy Miklós különszámának előkészítésére szimpoziumot rendeztek Marly-le-Roi-ban. Ott hallottam először Szentkuthyról, nevezetesen Kassai György előadását a *Prae*-ről. Az első olvasmány-élményem a *II. Szilveszter második élete* volt, ennek a történelmi fantáziának komolysággal kevert humora kapott meg, és nemcsak mélyen belevéste magát a tudatomba, de plasztikusabbá tette látásmódomat is. Azután az *Arc és álarc* című életrajzi fantáziát olvastam Goethéről, ami ösztönösen jó

választás volt. Később többször hallottam Szentkuthytól, úgy érzi, ez az „önarckép álarcban” szól leginkább róla.

Ön a Szentkuthy Miklós Alapítvány kuratóriumának egyik tagja, az író hagyatékának egyik gondozója és számos művének szerkesztője. Milyen kiadatlan kéziratok vannak birtokában?

Máig 16 kéziratot szerkesztettem és rendeztem sajtó alá 1989-től napjainkig, főleg kiadatlan regényeket, sokat közülük a Magvető Kiadónál publikáltunk, de az utóbbi években a Hamvas Intézetnél is. Nem az én birtokomban vannak a kéziratok, hanem a Petőfi Irodalmi Múzeum kézirattárában őrzik, onnan kaptam meg fénymásolatban az általam kiválasztott kiadatlan műveket. Négy kézirat vár még kiadásra. Felvetődik a kérdés, hogyan alakítottam ki a sorrendet. Valójában mindegyik kézirat kínálta magát valamiért. Például az első, amit sajtó alá rendeztem, a Szentkuthy által 1946-ban írt és általa már (1987-88-ban) félig kijavított Cicero-regény volt. Ennek ő még nem adott végleges címet, én neveztem el *Cicero vándoréveinek*, mert a kamasz Cicero viszontagságai alkotják a történet alapszövetét. Ő nemcsak elkezdte a javítását, de volt is már szerződése erre a könyvre a Szépirodalmi Kiadónál, tehát ezt aránylag gyorsan meg kellett szerkesztenem, és beadnom a kiadóba Réz Pálnak 1989-ben. A második kézirat a *Barokk Róbert* volt, amit kikértem a PIM kézirattárából (1990-ben), főleg kíváncsiságból, vajon mit írhatott a 19 éves Pfisterer Miklós egyetlen évvel azelőtt, hogy elkezdte a *Prae*-t. És így ment tovább.

Az irodalomtörténet szerint több mint 100 000 oldalnyi napló maradt Szentkuthy után. Ennek hol tart a kiadása, feldolgozása?

Valóban 80-100 ezer oldalnyi naplót írt Szentkuthy a 30-as évek elejétől egészen haláláig. 25 évre zárolta a kezdetektől 1948-ig írt füzeteket, amelyeket 2013-ban nyitottunk ki, ezek több ezer oldalt tesznek ki. A PIM-ben folyik ezeknek a füzeteknek a javítása, rendezése és dokumentálása, valamint a naplófüzetek elektronikus feldolgozása.

Szentkuthy azt vallotta, hogy napi rendszerességgel 1939 körül kezdett naplót írni. Most a feldolgozás közben azt tapasztalom, hogy a 30-as években írt füzetekben még főleg vázlatok, rövid jegyzetek, gondolatfüzöredékek olvashatók: a Prae-ről, utazási élményekről, tanítványairól stb. A 40-es évek elejétől már folyamatos élményekről, gondolatokról számol be, és itt kezd nagyon érdekes lenni a napló olvasása. Például: a *Bezárult Európa* című regényében 1949-ben megrendülten írta le, hogy szeptember 7-én valami olyasmi történt vele, ami egész életét befolyásolhatja, tönkreteheti, de nem jegyezte le, hogy mi volt az őt ért nagy sérelem. Mikor kinyitottuk a naplót, megnéztem annak a bizonyos szeptember 7-ének a bejegyzéseit. Megtudjuk, hogy 1947–48-as londoni útja idején felfüggesztették az Árpád gimnáziumi tanári állásából, mert nem gondolták, hogy hazajön. Így tehát a „közveszélyes munkakerülő” státuszába került, esetleg a börtön várt rá, akkoriban ez a kirekesztés nem volt ritka. Ráadásul elterjedt a hír, hogy a Budagyöngye kerületben a villákból kilakoltatják a családokat, helyükre a pártfunkcionáriusokat költöztetik be. Állásvesztés után lakása, könyvtára, talán szabadságának elvesztése várt rá. Tehát egész élete ráment volna. (Aztán szerencsére kapott tanári állást a Márvány utcai Kosuth Lajos közgazdasági technikumban). Azoknak a napoknak a leírása egyrészt nagyon tömör, sokoldalú, érzékelhetővé válik, hogy Szentkuthy milyen jó megfigyelő, valóban a folytonos jelen megélésének embere volt, ahogy sokszor mondta, másrészt a történelmi háttér is körvonalazódik benne. Barátaink kérdéseire („Na, milyen a napló?”) nagy örömmel azt tudom válaszolni, pontosan olyan, amilyennek Szentkuthy elmondta például a *Frivolitások és hitvallások*ban: rendkívül tömör, színes, világos, minden gondolati és érzelmi tényező benne van, ami az adott pillanatban fontos volt számára, mozgalmas filmként pedig le az olvasó előtt minden részlete.

Amint említette, Szentkuthy egyes naplóit 25, más ilyen típusú írásait 50 évre titkosította. Ezekből kiderül, miért volt fontos ezeket ilyen határozottan elzárni a nyilvánosság elől?

2013-ban többezer oldalnyi naplófüzeteket nyitottunk ki. Ezek feldolgozása folyik ma is. A *Frivolitások és hitvallások* ön-életrajzi interjúkötetben részletesen elmondja, hogy az 1949-től

napjainkig írtakat zárta 50 évre (ezek a füzetek 2038-ban lesznek kinyithatók). Mindent leírt emberekről, eseményekről, ami fontos volt számára, esetleg durva jelzőkkel illetett valakit, amikor haragudott rá, másnap már korrigálta az előtte leírtakat, ha kibékült vele. Sokan kértük, hogy ne ilyen hosszú időre zárolja naplóit, de ő igen határozottan ragaszkodott döntéséhez: diszkrecióból titkosította 50 évre, hogy ne sértsen vele senkit, illetve a naplóban szereplő személyek leszármazottait. Úgy vélte, 50 év után áttekintőbb, nagyobb ívű olvasatokra lesz lehetőség, és az irodalmi szempontok jobban érvényesülnek, akár könnyed, nagyvonalúbb megítélés felé is, mint a személyes érzelmek.

Lehet tudni, hogy Szentkuthy amerikai kiadója hogyan szeretett bele a művekbe? Elég nagy lendületet vett az amerikai kiadás, és értesüléseim szerint a német fordításon is gőzerővel dolgoznak.

Rainer J. Hanshe, a New York-i Contra Mundum Press igazgatója 2012 februárjában Helsinkiben egy Nietzsche-konferencián vett részt. Ott megismerkedett néhány magyar meghívottal, akik említették neki Szentkuthyt, mint a magyar irodalom egy ritka madarát. Néhány napra rá Kari Hukkila finn író még hangsúlyosabban beszélt neki Szentkuthyról, mint aki a Contra Mundum elképzelésébe jól beilleszthető szerző. Ekkor már anynyira beleültették a bogarat a fülébe, hogy márciusban e-mailben bemutatkozott nekem, és azóta intenzív levelezés alakult ki közöttünk. 2012 őszéig odáig jutottunk a kiadás érlelésében, hogy szeptember végén megjelent a Contra MundumPress első Szentkuthy-kötete, a *Marginalia on Casanova*, majd 2013 őszén a második könyv, *Towards the One and Only Metaphor*, és 2015 januárjában a Prae több mint 700 oldalas első kötete. A megjelenésekhez Tim Wilkinson nagy fordítói talentummal és óriási energiával járult hozzá, és meg kell említenem Orzóy Ágnes értő, áldozatos, intellektuális ügyességgel, leleményességgel végzett munkáját: 2014 nyaratól késő őszig igen elmélyülten végzte el a Prae lektorálását.

2014 nyarán Berlinben megjelent a Sinn und Form című folyóiratban egy nagy Szentkuthy-blokk, de a könyv fordítására és kiadására még nem kötöttünk német szerződést.

Hogyan fogadta az amerikai kritika Szentkuthy műveit?

Már a Casanova-könyv megjelenése után több ismertetés megjelent (Nicholas Birns, Michael Pinker, David v. Dusen a Los Angeles Review-ban, Nicolas Lezard az angol The Guardian-ben etc.) – mindenki kivételes érdeklődéssel írt a *Szent Orpheus Breviáriuma: Szélgjegyzetek Casanovához* című első kötetéről. Az Asymptote nemzetközi internetes folyóirat *Az egyetlen metafora felé* egy részletét és hosszú tanulmányt közölt 2013-ban, és 2014 februárjában David van Dusen jelentős, a témához jól értő ismertetését közölte a Times Literary Supplement. Ez utóbbi azért nemcsak jelentős, de megindító is, mert Szentkuthy a TLS lelkes olvasója volt évtizedeken át, könyvtárában rengeteg példány található szélgjegyzeteivel dúsítva a Times irodalmi mellékletéből, és bizonyára nagyon örült volna annak, hogy abban az irodalmi lapban, amit ő oly nagymértékben felmagasztalt, most róla jelent meg hosszú dicsérő cikk. Az összes ismertetés egyetért abban, hogy a 20. századi világirodalom értékelésében fontos helyet fog kapni Szentkuthy Miklós. Itt említem még, hogy 2013. július 18-án, Szentkuthy halálának 25. évfordulóján Rainer J. Hanshe internetes folyóirata, a *Hyperion* több mint 300 oldalas különszámot közölt, amelyben az író műveiből részletek és sok róla szóló tanulmány kapott helyet.

Magyarországon többek között a prae.hu folyóirat őrzi Szentkuthy kultikus művének címét. Az író nem alapított iskolát, de ez a példa jelzi, hogy hatása ma is érezhető. Hogyan van még jelen Szentkuthy öröksége a magyar kultúrában?

1934 és 42 között szerzői költségen jelent meg Szentkuthy minden könyve. 1957-ben először jelent meg Szentkuthy-mű állami kiadói pénzen, és a Magvető lett Szentkuthy legfontosabb kiadója. Ma ott tartunk, hogy mikor a *Múzsák testamentuma* újrakiadását kértem – mivel több ajánlólevelet kaptam, fontos egyetemi kézikönyvnek szánták – a válasz ez volt: a mai magyar értelmiséget nem érdekli Szentkuthy. A Hamvas Intézet gondozásában 2001 és 2012 között öt kötet jelent meg. Talán folytatódik Magyarországon Szentkuthy műveinek kiadása, talán nem. Halála óta eddig azért nem került ún. „irodalmi purgatóriumba”, mert sok posztumusz mű bukkant fel hagyatékából. Többen

kérdezték a jelenlegi irodalmi vezéregyéniségeket, irodalomtudósokat, miért nem foglalkoznak Szentkuthyval. A válasz kissé zavaros, de nagyjából úgy szól, hogy túlságosan kiterjedt az életműve, egy egész élet sem lenne elég ahhoz, hogy áttekintsék. Inkább olyan írókkal foglalkoznak, akik soványabb életművet mondhatnak magukénak. Ennek ellenpéldája Fekete J. József, aki hosszú évek óta aprólékos, kitartó munkával képes feltérképezni Szentkuthy életművét. Tőle származik a *POST* című monográfia, amelynek magyar kiadását visszautasították a hazai irodalomtörténészek, ezért a Vajdaságban jelent meg. Rugási Gyula doktori disszertációt írt róla, Bálint Péter is többszáz oldalon foglalkozott az íróval. Filip Sikorski lengyel irodalomtörténész, aki tökéletesen beszél magyarul, a *Prae*-t dolgozta fel angol nyelven doktori disszertációjában.

Ha már ezt a kérdést tette fel, mondjuk ki, hatása persze hogy érezhető. Neveket ne említsünk, az irigység csöndfallok védekezik. A mai nemzedékre gyakorolt hatást nem tudják meg nem történtté tenni, de megnyugtatja őket, hogy nem beszélnek Szentkuthyról. De őrzünk könyvtárában olyan dedikált könyveket a 80-as évekből fiatal magyar íróktól, amelyben „legkedvesebb Mesteremnek!” stb. megszólítás szerepel. Én, aki egy kissé már ismerem az életművet, helytelenítem, hogy az egyetemen a *Prae* elemzésével kezdik Szentkuthy oktatását. Mindazonáltal kapok huszonéves egyetemistáktól Szentkuthyról írt szakdolgozatokat. Nem egy olyan műve van, amelyeket megszeretnek a fiatalok, amelyekből előadás-sorozatok, műelemzések lehetne szervezni. Például itt van először 1936-ban megjelent regénye, a *Fejezet a szerelemről*, amelyről második megjelenésekor, 1984-ben Kabdebó Lóránt úgy nyilatkozott recenziójában, hogy az év kiadott művei között a legmodernebb magyar regény. Legnépszerűbb könyve, a *Divertimento*, a Mozartról szóló életrajzi fantázia, az „önarckép álarcokban” első tagja. Vagy a *Burgundi krónika* című regényében, amely 1959-ben jelent meg a Magvető Kiadónál, megtalálható Szentkuthy fantáziás stílusa, és elmondható a könyvről, hogy a tömegmanipuláció eklatáns kifejezése. A *Prae* hatalmas fal, amelyet nem lehet áttörni, hanem csak megmászni, de ahhoz sokat kell tréningezni. Nem alapított iskolát? Tény, hogy erre is hivatkoztak irodalomtörténészek, mondván, hogy nincs helye a kánonban. Igen, hát sem Proust, sem Joyce, sem Rabelais nem alapított iskolát. Kitérdekel, hogy

az irodalmi kánonban van-e helye vagy sem? Ha érezhető is a hatása a mai magyar irodalomban, az említett 2013-as szimpóziumon egy végső kötetlen beszélgetés folyamán Takács Ferenc ezt a vidám kijelentést tette: Isten őrizze, hogy a középiskolában tanítsák Szentkuthyt, így, beskatulyázás nélkül ma is szabad ember, a legszabadabb magyar író.

A Szentkuthy-kortárs, Hegedűs Géza „A magyar irodalom arcképcsarnoka”-ban egyébként így fejezi be róla írt cikkét: „Lehetséges, hogy valóban ő volt nemzedékének legnagyobb és legmaradandóbb magyar írója.” Figyelembe véve kisebb-nagyobb értetlenségi, féltékenységi tényezőket mindenki elismeri, hogy Szentkuthy a legeurópaibb magyar író, – ha ezt a felsőfokot mértékkel értelmezzük, nem csodálkozunk a nagy aránytalanságon, amely a kényelmes magyar süketség és a külföldi nagy érdeklődés között tapasztalható.

Szentkuthy Miklós elég aktív fordító is volt. Többek között Swift Gulliverét is újrafordította Karinthy Frigyes után néhány évtizeddel. Miért? Elégedetlen volt Karinthy rabigainak éppen nem nevezhető átültetésével?

Nincs tudomásom arról, hogy részleteiben mi volt a véleménye Karinthy fordításáról. Viszont egy érdekes történetet megpróbálok röviden itt elmondani. Szentkuthyról köztudomású, 1946 táján még aktívan részt vett az irodalmi életben, többek között tanulmányaival a Magyar Rádióban. Aztán nem írt 1957-ig, mert nem adták ki. De rengeteget fordított az 50-es években. Réz Ádám, aki abban az időben az Európa Kiadó belső szerkesztője volt, egy napon behívta Szentkuthyt irodájába: szeretné, ha valamit fordítana nekik. Szentkuthy a leghatározottabb nimmel válaszolt. Elege volt a fordításból. Aztán, ahogy a következő percekben lazán beszélgetni kezdtek, Szentkuthy kijelentette Réz Ádámnak: „Látod, egyetlen könyvet szívesen lefordítanék.” – „No és mi lenne az?” – „Hát... a Gulliver utazásai.” – Erre Réz Ádám azonnal kihúzta fiókjából az előre elkészített szerződést Swift *Gulliver* utazásairól.

Szentkuthy legtöbb műve nehéz olvasmány, ráadásul életműve terjedelmes is. Amint említette, Fekete J. József kívül mostanában senki nem vállalkozott arra, hogy

alaposabban foglalkozzon a szerzővel és írásaival. Hogyan próbál a Szentkuthy Alapítvány változtatni ezen a helyzeten?

2000 táján Mészáros Mihállyal, a kuratórium egyik tagjával szerveztünk egy előadássorozatot, amelynek „Az igaz pont keresése” címet adtuk. Ez a kifejezés Andrea Pozzo olasz barokk építész és szobrásztól ered. Összesen hat előadásra nyílt alkalom, és nagyon jól sikerült mindegyik, nagy volt a közönség érdeklődése, lelkesen kérték, hogy folytassuk. Ez az előadássorozat csak közvetve szólt Szentkuthyról. Főleg olyan témákat vettünk elő, amelyek az ő gondolati rendszerében is fontos szerepet kaptak. Az első volt az „Arc és álarc”, amelynek keretében egy fizikus a tükröződésekről beszélt, egy biológus a növényi és állati mimikrőről, egy néprajztudós a primitív népek álarcairól, és egy pszichiáter a téma mélylélektani vonatkozásairól. Ennek az estének a sikere vitt rá bennünket, hogy folytassuk. A következő este témája volt a „Bolondok hajója”, ugyanis Szentkuthy többször említette írásaiban, hogy számára a világtörténelem olyan, mint a reneszánsz időkben Sebastian Brandt által leírt „bolondok hajója”. Ez is jól sikerült, aztán folytattuk még négy alkalommal.

2008-ban volt Szentkuthy születésének centenáriuma. Gyönyörű nagy, fantáziadús, egy évig tartó kiállítást rendezett Hegyi Katalin, a PIM kéziratárának akkori munkatársa és a Szentkuthy Alapítvány egyik alapító tagja. Ugyanabban az évben a múzeumok éjszakáján egy nagysikerű rendezvényre került sor, szintén Hegyi Katalin rendezésében – és ez világpremier volt a maga nemében! – Szentkuthy szövegeire készült igazi, vérbeli irodalmi divatbemutató volt ez, hosszú kifutópályával, fantasztikus ruhakölteményekkel, amire tódult a fiatal közönség. Kulka János játszotta az író, mellette hét színésznő szerepelt, akiket erre az alkalomra hét divattervező öltöztetett fel. Rá egy évre megismételték ezt a divatbemutatót, és akkor talán még többen jöttek el. Bebizonyosodott, hogy így meg lehet ragadni a fiatalokat. Továbbá, mint említettem, a Hamvas Intézettel szoros kapcsolatunk volt és van, öt könyv jelent meg náluk 2001 és 2012 között, amelyeknek érdekessége az, hogy előre ugyan nem ez volt a közvetlen szándékunk, de kiadásról kiadásra észrevettem: a könyvek egymással szoros kapcsolatban vannak, és ezeket a kapcsolatokat igyekeztem röviden kifejezni a könyvek-

hez írt elő- illetve utószavakban. Jelenleg nincs nagy életterünk, hogy valami nagy bummot kihozzunk, pénz és segítség nélkül nem tudunk sem előadásokat, sem kiadásokat szervezni.

Nem hagyhatjuk említés nélkül, hogy 2013 júliusában a Petőfi Irodalmi Múzeumban nemzetközi irodalmi szimpóziumot szerveztünk. Ezen az amerikai kiadón kívül jelen volt David van Dusen, Szentkuthy egyik legértőbb, leginkább mélyre hatoló kritikusa, értelmezője, és a spanyol Subsuelo kiadó gondozásában megjelent *Leyendo a Agustín* (Ágoston olvasása közben) fordítója: Kovacsics Ádám. Rajtuk kívül részt vett a rendezvényen Fekete J. József, Szentkuthy egyik legfontosabb és legtermékenyebb magyar nyelvű értékelője, Molnár Márton, a Hamvas Intézetnél megjelent 5 Szentkuthy kötet szerkesztője, Filip Sikorski Helsinkiből, aki az első angol nyelvű doktori disszertációt jelentette meg 2014-ben, Orosz István grafikus, aki Szentkuthy szellemiségéhez híuen az első két amerikai kiadás jól sikerült címlapját tervezte, Fenyvesi Kristóf Finnországból lelkes programvezetője volt az eseménynek. De fontos megemlíteni még azt is, hogy a szimpózium időzítésének két közvetlen oka volt: a napló kinyitása a PIM kéziratárában, és Szentkuthy elhunytának 25. évfordulója.

De hát én már nagyon nem vagyok fiatal, szeretném, ha a fiatalokat ráirányítanák Szentkuthyra. Mindig is arra törekedtem, hogy minél több fiatal foglalkozzék vele. Mostanában a legtöbb energiát abba fekteti az Alapítvány, hogy a külföldi kiadók kéréseire, kérdéseire válaszoljon. És ez időigényes, fontos, nagy dolog. Nagyon reméljük, hogy a jövőben sok fiatal fogja olvasni Szentkuthy műveit, például azzal az indokkal, amit Rainer J. Hanshe mondott nekem: „Azt imádom Szentkuthy szövegeiben, hogy fénylenek, dalolnak és táncolnak a mondatai!”

BOLDOG ZOLTÁN

TOMPA MÁRIA

Szentkuthy Miklós, a kívülálló

Szentkuthy Miklós *Szent Orpheus Breviáriumának Eszkoriál* című részében olvasható Borgia Ferenc imája, melyet térdén állva mond el, illetve „vall meg” V. Károly uralkodó előtt. Persze ez álma, melynek valóságos szövete Borgia Ferenc lelki képlete, de azonnal kiderül, hogy Szentkuthy saját magáról beszél. A szöveg mintegy bemutatkozásként megtalálható a www.szentkuthymiklos.hu címen elérhető honlapon. Ez a részlet Szentkuthy Miklós egyik legfontosabb írott önarcképe. Ebben többek között felsorolja azt, hogy mi minden kívül helyezkedik el:

...S így lesz ez végig: pápa mellett én leszek az Antikrisztus, feleség mellett az önző Nárcisz, szülők házában a tékozló fiú, barátok között a hencegő és az áruló, hercegek között a majom-demokrata, parasztok mellett a raffinement madáríjeshője, Salamanca egyetemén a bonmot-puffogató romantikus pamfletista, írók között előkelő dilettáns, művészek szemében a dühöngő antiesztézi, szentek előtt terror-politikus, s a konvenció-barokkban e stílus bojkottált Nagy Betegje.

A kívül helyezkedésről szóló leírás élete bármely szakaszára rávetíthető, legyen szó akármelyik politikai rezsimről. (Ebből azonban nem nagyon derül ki, hogy Szentkuthy jól és szabadon érz-e magát ebben a kívül-létben, vagy időnként börtönnek érzi, és inkább egy súlyos panaszimára adott okot.) Vajon most, a külföldi megjelenések sokaságával ez a helyzet megváltozik, vagy folytatódik az egyedülállása? De hát nézzük, mi is történt műveinek külföldi kiadása tekintetében, és mi várható a jövőben.

A kiadókkal való kapcsolatom szinte vízióként tűnik fel egy színpadon. Látom mindazokat a személyeket, akik a világ különböző városaiban lelkesen beszélnek, írnak Szentkuthyról, olvassák, és persze fordítják, kiadják műveit, és folyton gondolkodnak róla, szinte lélekben beszélgetnek vele. A legkülönbözőbb megvilágításban elemzik gondolatait, stílusát, messzire kalandozó metaforáit. Hihetetlen energiával nyüzsgő beszélgetés-láncolat ez, ami persze

csak virtuális, de tudom, hogy él, mivel történetesen én vagyok az, aki levelezek a lelkes olvasókkal, szerkesztőkkel, fordítókkal, kiadókkal, válaszolok kérdéseikre, olykor szorongok, ha egy mű szerződése nem halad az útján a megfelelő módon, máskor boldogan szólok a hazai Szentkuthy-barátoknak, ha megjelent egy könyv.

Az amerikai szál

Mindjárt itt van az első kiadó, pillanatnyilag talán a legfontosabb, akiről szeretnék szólni: Rainer J. Hanshe, a New York-i Contra Mundum Press igazgatója. 2012 márciusa óta levelezésünket összegyűjtöttem, és 2014 tavaszáig már kb. 800 oldalt tett ki. Előfordul ezekben az e-mailekben minden: még arról is kérdezett és részletes választ várt Rainer, hogyan értelmezzük Szentkuthy műveiben a gondolatjelet, milyen esetekben használta, miért fordult elő az, hogy egy mondatba csak egyetlen gondolatjelet tett, nem pedig két gondolatjel közé zárta mondanivalóját. Rainer minden iránt érdeklődik, ég a vágytól, hogy Szentkuthy összes könyvét megismerje, és szenved attól, hogy nem tud magyarul. A Contra Mundum Press gondozásában már 2012 őszén megjelent az első Szentkuthy-könyv: a *Szent Orpheus Breviáriumának* első kötete, a *Marginalia on Casanova* (*Széljegyzetek Casanovához*). Mikor Rainer elolvasta a frissen lefordított szöveget, lelkesen írta nekem, hogy azért imádja Szentkuthy művét, mert „táncolnak benne a mondatok, hihetetlenül nagy Szentkuthy stílusának megjelenítő ereje”.

Több szép méltatás jelent meg a kötetről. Aztán 2013 őszén ezt a könyvet követte egy másik: *Towards the One and Only Metaphor* (*Az egyetlen metafora felé*), amely szintén nagy tetszést aratott, David van Dusen jelentős recenziót írt, amely 2014 februárjában a Times Literary Supplementben (továbbiakban: TLS) jelent meg – és itt álljunk meg egy pillanatra. Szentkuthy a 30-as évektől gyakori olvasója volt a TLS-nek. A *Frivolitások és hitvallások* című önéletrajzi visszaemlékezéseiben is beszélt arról, hogy a TLS-ben nagy angol esszéírók, mint Virginia Woolf, T.S.Eliot, A. Huxley cikkei névtelenül jelentek meg, és milyen örömteli játékot jelentett neki később olvasni ugyanezeket a műveket kötetekben, a nevekkal azonosítva. És persze óriási öröm volt nekünk, akik itthon közel álltunk Szentkuthyhoz, eb-

ben a lapban látni, 2014-ben olvasni egy cikket az ő könyvéről. 2014 tavasza óta készítjük elő a következő könyvet, a Prae-t. Az elmúlt napokban jelent meg az első kötete, több mint 700 oldal. Ez is nagy esemény, sőt talán eddig a legnagyobb Szentkuthy műveinek fordítása és külföldi megjelenése történetében.

Itt jegyzem meg, hogy a Contra Mundum Press számára a Szentkuthy-könyvek fordítója a Londonban élő Tim Wilkinson, aki értékes munkájával felül tudott kerekedni azokon a nyelvi nehézségeken, amelyek annyi évtizeden át falként zárták el a lehetőséget Szentkuthy bármely művének lefordíthatósága előtt. Orzós Ágnes pedig azért fontos személy ebben a csapatban, mert a lektorálás munkáját végezte el, és Szentkuthy gondolati elemei, stílusa esetében ez hosszú hónapokra hihetetlenül nagy erőbedobással járt.

A lefordíthatatlanság korlátain túl (a francia, a spanyol, a portugál, a török és a belga kiadásról)

Hosszú évtizedeken át Magyarországon szinte mindenki, aki ismerte Szentkuthy műveit, lefordíthatatlannak vélte azokat. Az első ellenpélda Párizsban született meg 1991-ben, mikor a Phébus Kiadónál Zéno Bianu és Kassai György fordításában megjelentek az első Szentkuthy-művek: *En marge de Casanova* (Szélgjegyzetek Casanovához) és a *Renaissance noire* (Fekete Reneszánsz). Majd néhány évre rá a Szent Orpheus Breviáriumának még két tagja: *Escorial* (Eszkoriál) és az *Europa Minor* (Robert Scrick fordításában). Ugyancsak 1991-től a Librairie Josée Corti gondozásában megjelent: *Vers l'uniquemétaphore* (Az egyetlen metafora felé), majd *Le calendrier de l'humilité* (Az alázat kalendáriuma), *En lisant Augustin* (Ágoston olvasása közben), *Robert Baroque* (Barokk Róbert). A párizsi Seuil Kiadó pedig *La Chronique Burgonde* (Burgundi Krónika) című történelmi regényt adta ki 1996-ban. 2002-től spanyolul és portugálul is megjelent a *Szent Orpheus Breviáriumának* első két kötete.

Ezután nagy szünet következett, 2012. január végén jelentkezett nálam a barcelonai Subsuelo Kiadó szerkesztője, Xavier Grass azzal a kéréssel, hogy megadnánk-e a jogot az *Ágoston ol-*

vasása közben című olvasónapló kiadására. Ez a mű Kovacsics Ádám kitűnő fordítói munkája révén 2014 tavaszán jelent meg.

2013-ban indult meg a tárgyalás az isztambuli Aylak Adams Kiadóval, amely a *Széljegyzetek Casanovához* Orpheus-részt választotta első Szentkuthy-kiadásként. Természetesen utánanéztünk a kiadó profiljának, és örömmel láttuk, hogy a komoly, „nagy” irodalommal foglalkoznak: Pirandello, Musil, Proust, Borges, Joyce, García Marquez műveit olvastam listájukon. A *Casanova...* lefordítása mostanra elkészült, és idén tavaszra készülnek megjelentetni. De már tervezik két másik Szentkuthy-mű lefordítását és kiadását, a második megjelenő könyv lesz *Az egyetlen metafora felé*. Nagy problémánk az, hogy angoltól fordítják törökre a Szentkuthy-műveket, ami sok nyelvi tévedésre adhat okot. Sajnos még a kinyomtatott hibákat sem tudjuk ellenőrizni a törökül megjelent könyvekben.

2014 nyarán lépett velem kapcsolatba Alexandre Laumonier belga kiadó, antropológus, zenész, aki nagy lelkesedéssel telefonált nekem: a Párizsban franciául megjelent *Fekete Reneszánsz* a kedvenc könyve lett, ő játszik reneszánsz lanton, nagyon kedveli Monteverdit, és egyáltalán Szentkuthy könyve mély hatást tett rá. Az ő kiadója főleg tudományos művek publikálásával foglalkozik, de Emmanuel Requette barátjával együtt alapítanak egy kiadót, amelynek az egyik súlypontja Szentkuthy Miklós *Szent Orpheus Breviáriuma*, annak mind a tíz kötete lesz. Ezt megrendítő volt hallani, nem is nagyon hittem el az első pillanatban. De azóta megkötöttük a szerződést, és az első könyv, a *Széljegyzetek Casanovához* idén márciusban fog megjelenni. Évente egy kötetet szeretnének kiadni az elkövetkező tíz évben. Érdekes, szinte szédítő arra gondolni, hogy ez a Szentkuthy-regény, miután először 1939-ben megjelent, és vallásgyalázás, valamint közérkölc elleni vétség miatt azonnal bezúzták, azóta az elmúlt 25 évben, beszámítva a további magyar, valamint a francia, spanyol, portugál, angol, török és belga kiadásokat, összesen hétszer jelent és jelenik meg különböző nyelveken.

Idén januárban kedves baráti hangvételi levelet kaptam Kari Hukkila finn írótól, és azóta sűrű levelezésben vagyunk. Ő talán a leglelkesebb Szentkuthy-rajongó, és sok terve van az író jelenlétének további színen tartására, esetleg finn kiadásokra, valamint egy nemzetközi Szentkuthy Társaság megalapítására.

A Majorana-versek tagadhatatlanul a magány himnuszai. A lírai alany (nem találok erősebb kifejezést): rohadtul magányos. Mint ha ama bizonyos fa, melyről a gyümölcsöt leszakasztottuk, nem a tudás, hanem inkább az azzal járó magány fája lett volna.”

ORBÁN JÁNOS DÉNES írása
BÖSZÖRMÉNYI ZOLTÁN *Majorana a tér tenyerén* című verseskötetéről

A molekuláris költészet – avagy a magyar poéta esete a talján atomfizikussal

...Még hozzá ugyanvalószínűtlen esete – minden mikszáthi allúziót mellőzve, mint azt a legújabb könyv utáni legújabb – és nem irodalmi, pontosabban: nem fikciós – fejlemények is sejtetik...

De nehogy már az elején eláruljuk a csattanót, és kétségbe ejtsük a kedves Olvasót, aki tudja ugyan, hogy az irodalom a titokzatosság és a meglepetések tárháza, no de éppen ennyire?

A költészetet és művelőjét, a költőt sokan próbálták definiálni, nyilván; a pontos meghatározás lehetetlen. Mi a fenéért ül le egy ember, és próbál olyan sorokat fabrikálni, melyek nem érnek ki a lap széléig? Miért próbál gondolatokat, érzéseket-érzelmeket, szökepeket, netán zenét, netán szójátékokat is gyömöszölni ezekbe a lap széléig ki nem érő sorokba? Mit ér vele? Miért jó ez neki? És miért jó nekünk, ha elolvassuk? Megannyi egyszerű kérdés, amelyet igazából nem tudunk megválaszolni. A költészet „miléte” bonyolultabb, mint a filozófiáé, mert az legalább kérdéseket keres a meglévő válaszokra, több köze van a gondolkodáshoz, mint az érzelmekhez, azaz valamennyire kézzelfoghatóbb – de a költészet?

És mivel még nem született megnyugtató teória a költészet mi-
benlétéről, okáról és funkciójáról, a költészetet mítosz övezi. Nem hinném, hogy lenne földi halandó, aki egy költőt normálisnak tartana, és a költészetet ne tartaná egy picit paranormálisnak

Azt nem állíthatjuk, hogy a költészetet ne vennék komolyan. A költészetet még azok is babonásan komolyan veszik, akik nem fogyasztják, illetve azt hiszik, hogy nem fogyasztják, mert költészetmentes emberi létezés nem lehetséges. A költészet babonájáról sokan gondoskodtak, olyanok, akikről az sem bizonyos, hogy léteztek, csak az bizonyos, hogy írtak, mint Homérosz vagy Shakespeare. A költő különlegesen viszonyul a halálhoz, tudjuk ezt a gondolkodás nélkül hősi halált haló Petőfinek vagy az öngyilkosok egész hadának köszönhetően.

Az emberek, akiknek költőként mutatkozol be, elbizonytalanodnak. Nem tudják, hogyan bánjanak veled, hogyan kezeljenek. Nem csoda, hiszen egy rejtély vagy. Másfajta lény.

Mert például mi késztet egy magyar költőt, hogy talján atomfizikust válasszon alteregóul? Sokan azt hinnék, ez a bizonyos Majorana nem is létezett. Könnyebb is lenne fiktív alteregót kitalálni, mert azt a poéta saját szándékai szerint idomítja. De ha létező személyiség, akkor már nehezebb, akkor már több kérdés tevődik föl, és a poéta keze jobban meg van kötve.

Márpedig Ettore Majorana létező személyiség, még ha azt is hinné a nyájas Olvasó, hogy fiktív. Valóban igaz minden, amit a bemutató szövegekben Böszörményi Zoltán leír róla 2004-ben, az *Aranyvillamos – harmadik szakasz* című verseskötvében, ahol első ízben köszöntenek be a majoranás szerepversek:

...Ettore Majorana ez idő tájt „megrettent” emberként viselkedett... gyakran mondogatta: a fizika tévúton jár, a fizikusok tévúton járnak...

...1937-ben Majorana közreadja az Elektronok és protonok szimmetriaelméletét, amely – ha nem csalódunk – csak húsz évvel később vált igazán ismertté, az Elementary Particles and Weak Interaction Lee és Yang nevéhez fűződő felfedezés által.

Leonardo Sciascia: Ettore Majorana eltűnése

(Sciascia könyvében Majorana atomfizikus zseni megmagyarázhatatlan eltűnését firtatja, próbálja kinyomozni. A riportdokumentumból kiderül, Majorana fejében már kidolgozta az atommaghasadás elméletét, amikor hirtelen nyoma veszett. Az olvasónak, tehát nekem is, az a benyomása, Majorana nem lett öngyilkos – nem vetette tengerbe magát – hanem egy kolostorban él – vagy már csak élt – onnan látogat el néha közénk. [B. Z.]

Szóval Majorana létezett. Ettore Majorana 1906. augusztus 5-én született, Cataniában. A híres Enrico Fermi tanítványa és munkatársa volt, a Via Panisperna-i fiúk, azaz az atomfizikus-géniusz Fermi-tanítványok egyike. Ő fedezte föl a neutron, de mivel ezt nem méltóztatta tanulmány formájában megírni és prezentálni a tudományos világnak, a dicsőséget más aratta le, James Chadwick kapta a Nobel-díjat a felfedezésért. Egyáltalán, az elképesztően zseniális Majorana rühellt publikálni, magasról tett a hírnévre, mi több, 1938. március 25-én fogta magát, és eltűnt. Állítólag fölszállt – de legalább is jegyet váltott – egy Szicíliába tartó hajóra, és nyoma veszett. Az öngyilkosság hihető volt, hiszen Majorana mizantróp remeteként élt már évek óta. Mindazonáltal – mivel a holttest nem került elő, és a társadalom hajlamos a konspirációs teóriákra – többen nem fogadták el ezt a triviális verziót, és arra gyanakodtak, hogy a félelmetes tudású fizikust elrabolták – vagy éppenséggel eladta tudását valamely atomügyben sántikáló nagyhatalomnak.

No és akkor ismételjük meg a kérdést: vajon miért bújik Ettore Majorana bőrébe egy magyar költő? Ráadásul egy nem akármilyen magyar költő. Hiszen Böszörményi Zoltán poétáink egzotikusabb fajtájából való, azokéból, akiknek furcsa életük volt, s mint tudjuk, a furcsa és kalandos élet általában nem véletlenszerűen olyan, amilyen, nemcsak a véletlennek van benne szerepe, hanem annak is, aki megéli. Szóval ez a poéta a Partiumban, Aradon született, a vértanúk városában, 1951-ben. Kolozsváron, Erdély kulturális fővárosában szocializálódott, mégpedig fura módon: egyrészt balettet tanult, másrészt önszorgalomból irodalmat az ottani műhelyben, kollégáival, az ott élő nagyságok vigyázó szeme előtt. Költői karrieréről álmodozott, jó úton is haladt, hiszen már két kötete megjelent – Bukarestben –, s ilyen strófákkal büszkélkedhetett: *„Huszonhét évig / tárgyal-tam a mindenséggel, / önmagammal, / hát ez lett belőle: / ülök ölbe tett kézzel / s elmozdíthatatlan / teherdobozok bennem.”* *Avagy: „(elcserélek) / első emeleti / három szoba összkomfortos / forradalmat / földszinti egy szoba / összkomfortos örök-kévalósággal”*. Ez utóbbit és a hasonzorú passzusokat talán jobb lett volna nem publikálnia, mert a cenzúra torkán ugyan lecsúszott, de a végbelén már fönnakadt, és költőnk rendszerelenesnek nyilvánított, annak minden következményével.

Majoranát nem nyilvánította senki rendszerellenesnek, és menekülnie sem kellett volna, mint Böszörményinek, de megállapíthatjuk az első rokon elemet: nagyjából egyidősek voltak, mikor Majorana eltűnt, Böszörményi Zoltán pedig megszökött a sötét diktatúrában

élő Romániából. És mindketten annyi évesek voltak, mint József Attila, amikor Szárszón öngyilkos lett (vagy véletlen balesetet szenvedett, elvégre egy költőnél semmi sem lehet bizonyos).

Böszörményi Zoltán a nagyvilágban találta hát magát, a történekek érzelmi lenyomatait, kalandjainak egy részét a regényeiben olvashatjuk, közülük is leginkább a tömör, velős és kegyetlenül szép Regálban. De ezek megírásához még hosszú éveknél kellett eltelniük, Böszörményi ugyanis szinte két évtizedre elhallgatott. Talán érthető, ha felváltva budit pucolsz Bécs mellett és filozófiát tanulsz Torontóban: az már annyira költői léthelyzet, hogy le sem kell írni. Aztán megtörténik a várva várt rendszerváltás, a hazatérés, bekövetkezik az üzleti sikerek kora, melyek Zrínyi Miklós után a második helyre röpitik poétánkat a módos magyar literátorok toplistáján. 18 évig kell várni egy újabb verseskönyv megjelenéséig (*Aranyvillamos*, 1999), mely ott veszi föl a fonalat, ahol 1981-ben abbamaradt, az aforizma-szerű, gondolati-filozófikus, tömör verseknél. Még néhány évig Böszörményi ritkán ír, tulajdonképpen azt írja meg, amit nem engedtek neki befejezni a kommunista Romániában, majd 2004-ben, az *Aranyvillamos* harmadik szakaszában föltűnik Majorana, és fokozatosan elfoglalja és megújítja Böszörményi költészetét.

De miért éppen ő? És miben áll ez a megújulás? Próbáljuk megválaszolni a könnyebbet, az utóbbi kérdést. Eladdig Böszörményi versei (a legelső kötetekben és az *Aranyvillamosokban* szereplők) – leginkább egy-egy frappáns ötletre épültek, meg-hökkentettek, amolyan filozófiai cseppek voltak, vagy groteszk-ségükkel hatottak, vagy egyszerűen csak keserű iróniájukkal. De mindenképp: magabiztosak voltak. Majorana változást hozott: behozta a vívódást és az érzelmeket ebbe a költészetbe. Nem mintha eladdig Böszörményi költészete nem lett volna érzelmes – de az igazi mélyrétegek a Majorana-versekben feslenek föl.

Amikor már nem a filozófus, hanem az atomfizikus érzeleg?

Őszintén szólva én nem szeretek verset értelmezni. Lehet, ez azért van, mert magam is gyakorló költő vagyok, és már sokszor éreztem azt, hogy az erőltetett értelmezés durván letörli a vers himporát, akár a szárnyát is eltöri. Nem próbálok többet belemagyarázni egy versbe, mint amennyit kiérzek belőle. A verset érezni kell, nem feltétlenül érteni. Számomra a vers hangulatok, ízek, árnyalatok közvetítéséről szól. A jó költő pedig az, aki különleges érzelmi hatást vált ki belőlem. Borzongás, hidegrázás, érzékenyülés, nosztalgia, elkeseredés és így tovább. Ezért is áll hozzám közel a Majorana-költészet. A költő hétköznapi helyzeteket, momentumokat, törté-

néseket versel meg, legtöbbször nagyon de nagyon minimalista. Ugyanakkor a gondolatosság és az érzelmesség egyszerre és ugyanolyan arányban van jelen: rendkívül töményen. Egy gasztronómiái allegóriával élnek, manapság egyre inkább dívik a molekuláris gasztronómia, az a különleges főzőtudomány, melyben az ízeket is molekuláikra bontják, és újra összerakják őket:

(...) a molekulák nem csupán fiziológiai funkcióink egyensúlya (a homeosztázis) fenntartásának biológiai folyamataiban játszanak szerepet, de a véletlenek különös játéka folytán egymással is együttműködnek, s stimulálják az ízek felismerésére specializálódott sejteinket, és örömezzet okoznak. Akár az eugenolról, a fahéjaldehidről, a kumarinról, a kapszaicinről vagy egyéb növényi eredetű molekuláról legyen szó, ezeknek a vegyületeknek fontos tulajdonságuk, hogy aktiválják bennünk a zamatok felismerésében közreműködő rendszereket, miközben pozitívan befolyásolják az egészségiünkért felelős homeosztázisban részt vevő mechanizmusokat – írja Richard Béliveau az Ízek harmóniája c. könyv előszavában.

Nos, épp ilyen Böszörményi Majorana-költészete, ennél jobb párhuzamot nem tudnék fölállítani.

Hogy miért tereltem erre az írást? Hát igen, azért, mert közeledünk a nukleáris fizikához – vagy filozófiához – vagy irodalomhoz. Böszörményi Majorana-költészete molekuláris költészet, olyan értelemben, mint a molekuláris gasztronómia, lebontja és újraépíti a gondolati és az érzelmi elemeket. Bennem legalábbis ezt az érzetet keltik az ilyen szösszenetnek tűnő, valójában nagy horderejű passzusok:

*Nem olvadok, nincs is kinek. / A szél bokraiban bujdosom. / Panaszkodom a semminek. // Álom sodrában buja som, / mindenem néma villanás, / a kor résein unalom. // Mocorgó hegyek bércein / felviláglík e vallomás, // átinal sorsom lécein. / És szénaillat ölel át. **(Majorana bujdosik)***

*„A látszat pókhálójában / szótlanság hever. / Ma a hallgatásom / vettem kenyeret. / A gyerekem izgága, / kerüli a türelem. / Az örökkévalóság / elköltözött a héten, / két utcával odébb / vett házat, / majdnem a réten. / Az utca most üres, / csak a fák vannak még ébren.” **(Majorana helyzetjelentése)***

Lehetséges, hogy Ettore Majorana azért lett Böszörményi választott alteregója, mert molekuláris szinten kívánt foglalkozni költészettel, érzellemmel, filozófiával?

Vagy ez túl komplikált, túl költői interpretáció? Mert van egyszerűbb magyarázat is, egy kulcsszó...

...a magány.

Ettore Majorana, a géniusz, akit néhány jegyzet választott el a Nobel-díj kínálta hírnévtől és gazdagságtól, aki Einstein-kaliberű elme volt, de vitalitása épp a fordítottja volt az Einsteinének, borzalmasan magányos lehetett. Huszonvalahány évesen már valóságos remeteként élt, lemondott Nobel-díjról, dicsőségről, pénzről, mindenről. Ez ragadhatta meg Böszörményit, világjáró magányában? A Majorana-versek tagadhatatlanul a magány himnuszai. A lírai alany (nem talállok erősebb kifejezést): rohadtul magányos. Mintha ama bizonyos fa, melyről a gyümölcsöt leszakasztottuk, nem a tudás, hanem inkább az azzal járó magány fája lett volna.

„Kész a leltár.” Semmi többet. Falfehéren. / Krupié az örök télben. Tét a téten. / Két tücsök hegedül. // A konyhában üres az üst. Kozmaszagú. / Könyv, pia, üresjárat, kék útilapu. / Sáros városkapu. // Jól vasalt az ingem. Ha kell, odaadom. / Kételyed, ha támad, még ma elaltatom. / Kincs vagy. Minden. Semmi. // Atom. (Majorana leltára)

Molekuláris fizika és költészet ide vagy oda, magány ide vagy oda, nem találhatott volna egy magyar költő a magyar (még akkor is, ha emigráns) léthez közelebbi figurát alteregónak?

Vagy ez másképp működik, nemzetek és elvárások fölött, az emberi sorsok szintjén? A véletlen is szerepet játszik benne? Talán egyszerűen csak az történt, hogy Böszörményinek véletlenül a kezébe került a népszerű író, a maffia krónikása, Leonardo Sciascia a *La scomparsa di Majorana* [The Mystery of Majorana – Majorana eltűnése] című oknyomozó műve, melyben kizárja az öngyilkosságot, és fölveti annak lehetőségét, hogy az atombombához vezető tudás csírái nagyhatalmakat érdekelhettek és/vagy vagyont értek. Azaz Majoranát elrabolhatták, vagy eladhatta elméjét – vagy éppenséggel titokba és biztonságba menekíthette a tudást minden arra ácsingózó sötét erő elől.

Szóval Böszörményinek ez a kezébe került, és megragadta, elbűvölte a figura, egymásra talált a két kőszá lélek, a két magány? Majorana magyar versek hőségévé vált, Böszörményi lírai alanyává.

Miért ne? Vannak ilyen megmagyarázhatatlan találkozások.

Az első Majorana-ciklus 2004-ben látott napvilágot (az *Aranyvillamos – harmadik szakasz* c. kötetben). 2008-ban újabb versfüzért szentel Böszörményi ennek a furcsa figurának (*A semmi*

bőre c. könyvben). 2010-ben egy teljes könyv következik: *Majorana helyzetjelentése a tökéletes boldogságról*. Majd egy újabb ciklus, a *Katedrális az örök télnek* című verseskönyvben (2013). 2014-ben ismét egy teljes Majorana-kötet lát napvilágot (*Majorana a tér tenyerén*), minden idők legfájdalmasabb, legmagányosabb Böszörményi-verseskönyve, szerintem verses életművének csúcsa. Nincs kizárva, hogy egyúttal a Majorana-korszak záróműve, hiszen a téma alaposan körbe van járva, méltóképpen befejezve (lásd a leltárról szóló, előbb idézett verset). Mi jöhet ezután?

Mi jöhet azután, hogy a poeta atomjaira bontotta a magányt?

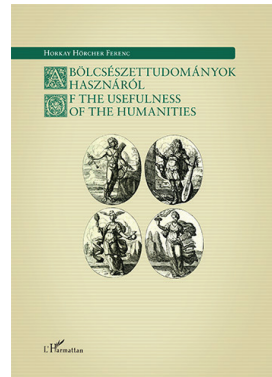
Hát, jöhet még, kérem szépen, mert az élet különleges. És a különleges életben egy különleges és megmagyarázhatatlan dimenzió a költészet. Oly metafizikus és oly esetleges minden, mégis, mint-ha semmi sem történne véletlenül, mintha látnokok világa lenne ez, vagy egy perverz, de zseniális rendezőé. Mert, kérem szépen, a 2014 derekán publikált verseskönyv, a *Majorana a tér tenyerén* még ki sem húlt az olvasók és az értelmezők asztalán, a római magisztrátus szenzációs bejelentést tett 2015 februárjában: fotók és tanúvallomások alapján úgymond hivatalosan is megváltozik Ettore Majorana biográfiája, akit 1955-ben a venezuelai Valenciában kaptak lencsevégre, ahol is Bini álnéven élt. 1959-ben onnan is eltűnt. Az már a jövő kutatásainak a témája, hogy ki lehetett 1981-ben (akkortájt, mikor Böszörményi második verseskönyve megjelent), Rómában az a kolostorban megszállt, hajléktalan csavargónak tűnő öregúr, aki a Fermat-tétel megoldásáról érkezett (a tételt 1995-ben sikerült bizonyítani) néhány érdeklődőnek, akiknek ugyanvalózt feltűnt ez a groteszk szituáció, mármint az, hogy egy öreg csavargó a Fermat-tételről értekezik.

Azaz, úgy tűnik, Böszörményi legalább három évtizedig kortársra volt alteregójának, elméletileg az sem kizárt, hogy valahol a világban egyszer elmentek egymás mellett, és belenéztek egymás szemébe.

Így most már nem állíthatjuk bizonyosan, hogy Böszörményi talált rá Majoranára, lehetséges az is, hogy a furfangos Majorana találta meg őt, az anyagon túli dimenzióban – a versben – való túlélés céljából. Az életben minden lehetséges, még ha az irodalomban még lehetségesebb is. Az embert kirázza a hideg, hogy a poéták mibe keverednek, milyen megérzéseik, látomásaik vannak – és nem lehet mindig a vakvéletlenre hivatkozni, nem. Most már csak az a kérdés, hogy az új, valóságos fordulatoknak köszönhetően, a további meglepetéseket ígérő tényfeltárásokkal párhuzamosan folytatódik-e Majorana költői létének érzelmes krónikája is.

HORKAY HÖRCHER FERENC, az MTA Filozófiai Intézetének vezetője tekintélyes, kétnyelvű kötetet jelentetett meg a bölcsészettudományok védelmében. De miért szorulnak védelemre a „humaniórák”?

Kell-e nekünk bölcsészettudomány?

A Horkay-esszékötet megjelenésének „apropója” van – a szerző már az előszó első mondatában felhívja a figyelmet: a bölcsészettudományokat ért újabb támadások sarkallták arra, hogy tanulmányaival feleljen a kihívásokra. Anélkül, hogy az aktuális kultúrpolitikai fordulatokat részleteznénk, e támadások lényege a bölcsészettudományok hasznosságát firtató gazdasági elv, melynek következtében számos kisebb bölcsész szak lehetetlenült el vagy szűnt meg az egyetemeken. A probléma persze bonyolultabb annál, hogy egy „csőlátó” hatalmi ténykedés számlájára írjuk, hiszen Horkay is emlékeztet: a diákok egyszerűen elfogyatkoztak sok szakról, így azok megszüntetése csupán válasz egy tendenciára.

A bölcsészettudományok hasznáról (L'Harmattan Kiadó) című, nagyszabású vállalkozás nem egyszerűen csak gyakorlatias érveket sorakoztat fel a társadalomtudományok és az irodalomtudomány mellett. A szerző történelmi, filozófiai és tudománytörténeti nézőpontból elemzi tárgyát, ám olyannyira kitágítva e perspektívát, hogy óhatatlanul az az érzésünk: az úrból próbálunk geográfiai megfigyeléseket tenni. A kötet címét szem előtt tartó olvasó így aztán kénytelen folyamatosan hunyorgva zoomolni, hogy eljusson az esszenciális következtetéseikig. Ezzel együtt Horkay kötetének „sem rokona, sem boldog őse” nem lehető fel a magyar nyelvű irodalomban – nem merészség kijelenteni, hogy még senki nem foglalta össze ily módon a human tudományok létjogosultságának történeti vonatkozásait és jelenkori funkcióit.

A kötet angol nyelvű tanulmányai a bölcsészettudományok nyelvfüggő sajátosságait illusztrálják, igazít el a szerző – de valószínűbbnek érezzük, hogy egyszerűen beleillettek a kötet koncepciójába, s még nem készült magyar fordításuk. Horkay ezekben a bölcsélet azon pilléreit tanulmányozza, amelyek, való igaz, könnyen kívül eshetnek a magyar olvasók látókörén. A tanítványaival Görögországba utazó angol történész, Collingwood meggyőződése volt, hogy csak az események újraélése rekonstruálhatja a múltat, és ez vezet el a jelen, valamint önmagunk ismeretéhez. A collingwoodi iskola paradigmaértékű a kötet számára, hiszen a múltban való „kutakodás” nem öncélú érdeklődés; Arisztotelésztől a skolasztikusokon át Hegelig múlt és jelen integrációja a záloga a szubjektum és a demokratikus társadalom egységének. De hasonlóan fontos pillérként jelöli ki a szerző a kanadai keresztény filozófus, Charles Taylor megfigyeléseit nyelv és kultúra összefüggéseiről, miszerint a nyelv nem csupán külső eszköz, amely segít leírni környezetünket, de egyben alkotóeleme is világunknak, s azon belül önmagunknak.

A kötet magyar nyelvű részében a szerző „belecsap a lecsóba”, hogy profánok legyünk, azaz rámutat a bölcsészettudományokat nemzetgazdasági szempontból haszontalannak bélyegző világnézet problematikus pontjaira. Horkay feltárja az oxfordi képzés töretlen imázsának okait, végigvezet az irodalom, a művészetek és a társadalomtudományok tanulmányozása révén elsajátítható és fejleszthető humán képességeken. A kreativitás, a kritikai gondolkodás, a fantázia, a fogalomalkotás és a társadalmi befolyás olyan hatalmat ad a bölcsészek kezébe, „amely világokat képes mozgatni” – mutat rá a szerző. Már ebben a fejezetben felbukkan a közösség értékeitől elválaszthatatlan kultúrafogalom – Horkay T. S. Eliotot idézi az *együttes részvétel* jelentőségét alátámasztandó.

A „Humántudományok, kortárs művészet és konzervatív kormányzás” című fejezetben a filozófus aztán részletesen is kibontja, miért nélkülözhetetlen egy magát konzervatív-keresztény értékrend mellett elkötelező kormány politikájában a kultúra és a humán tudományok támogatása. Nyilván felkelti az olvasó kíváncsiságát, hogyan száll szembe az aktuális „trenddel” a magát egyébként mérsékelt keresztény-konzervatív gondolkodóként meghatározó filozófus, akinek módszerét leginkább

a kényes objektivitással, az óvatos lavírozással jellemezhetjük. Horkay megmarad a korábbi tanulmányaiból (illetve a *Konzervativizmus, természetjog, rendszerváltás* című művéből) már ismerős „prudencia”-fogalomnál, vagyis a politikai cselekvés mozgatórugójaként működő „gyakorlati okosság”-nál, mellyel a művészetekhez szükséges sophiát állítja szembe – azaz rendeli mellé, hiszen a fejezet üzenetének lényege, hogy e kettő kéz a kézben jár. A szerző igyekszik tisztán filozófiai és történeti síkon – szellemtörténeti, mondanánk már-már, de Horkay mintha tudatosan nem „kötne vissza” ehhez az iskolához – vizsgálni konzervativizmus és humán tudományok, művészetek, különösen a modern művészet viszonyát, az általános észrevételeken túl nem foglal állást konkrét kérdésekben. Nem is feladata, hangsúlyozza, így aztán a művészetpolitika puszkaporos hordóíhoz, mint például a Magyar Művészeti Akadémia, csak annyit fűz hozzá: „...az MMA csak akkor tudja majd teljesíteni alkotmányos kötelezettségét, ha valamilyen módon saját belátásából fölébe tud kerekedni a politikailag motivált »Kulturkampf«-nak.” (Az ebből kicsengő naivitást nyilván maga a szerző is jól hallja.)

Nem igazán meggyőző – tautológia-gyanús – a válasz a fejezet-alcímként feltett kérdésre: „Miért fontos a humán tudományos képzés egy demokráciában?” A szerző szerint: „...a demokratikus politikai kultúra újratermelésének (...) legbiztosabb indirekt módja az európai kulturális hagyomány életben tartása, a közös tárgyi és szellemi örökség megőrzése... (...) Hiszen a kortárs alkotmányos demokrácia ennek az antik-keresztény felvilágosult humanizmusnak a műve, ennyiben fenntartásának e kultúra fennmaradása is szükségyszerű feltétele.”

Vagyis nem a kötet túlságosan „távolról indított” filozófiai-bölcseleti fejtegetései csigázzák fel elsősorban az érdeklődést, sokkal inkább például az Ottlik Géza írását taglaló szövegrész, amely felidézi az író és az *Esti Kis Újság* szerkesztőjének párbeszédét. Ebben Ottlik briliáns módon szól vissza az ő antifasiszta érdemeit ostobán (és náci szóhasználat) ajnározó kollégának. „A náciizmus ellen nem politikai kifogásaim vannak, hanem – és én is feleltem a hangom –: Egy: esztétikai, mert ocsmány. Kettő: ami ettől elválaszthatatlan: erkölcsi-etikai. Három: egyszerűen rendőri: a förtelmes bűncselekményei civilizációnk jogrendjébe ütköznek legalább kétezer éve.” Horkay az esztétikum

parancsának abszolútumát a morális ítélet előfeltételévé teszi, így mutatva rá az irodalom(kritika) mindenkori politikai hasznára. Valahol itt kellene lennie a kötet magvának, s arra fókuszálni, ami innen következik. Címében is telitalálat például a „Társutasok, árulók” fejezet, amely azt boncolgatja (sajnos túlságosan is röviden), mennyire nem garancia a kifinomult esztétikai érzékenység arra, hogy a művész nem válik a zsarnokot kiszolgáló udvari muzsikussá – lásd a példákat Platónról Voltaire-en át Lukács Györgyig. (És itt akkor elmélkedhetnénk az állami díjakat át – nem – vevő művészek dilemmáiról, vagy az elosztási rendszerek igazságosságáról.)

Nem kevésbé izgalmas felvetés a szép és a jó modernkori eltávolodása, konzervativizmus és modern művészet vitája az esztétikum morális számon kérhetőségéről; illetve ezt továbbgondolva: miként használható intézményesített (politikai) nevelésre a szépség megértése, felismerése. Itt kaphat szerepet az európai vagy egyetemes hagyományokba ágyazott nemzeti tradíció – érdemes e ponton visszalapozni a „History in the Constitution and the Historical Constitution” című fejezethez, ahol Kölcsey *Himnusz*ának sajátos vonását emeli ki Horkay: a költő a magyarság kiválasztottságának toposzával az ősi, biblikus hagyomány szerkesztését teremti meg.

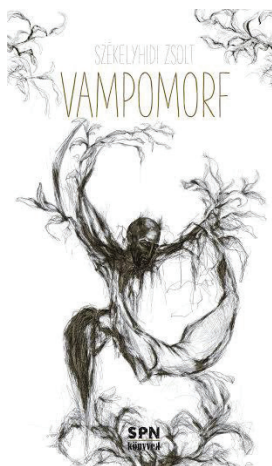
Szerteágazó esszékötet a Horkay Hörcher Ferencé, de számos rokonszenves vonása – tárgyilagosság és távolságtartás, tetemes műveltséganyag felvonultatása, az egyetemes filozófia itthon kevésbé olvasott kincseinek felszínre hozása – ellenére diffúzus benyomást kelt. Az olyan hatalmas témák, mint „Magyarország: traumatizált közösség”, a múzeumok válsága, nyelv és kultúra egymásrautaltsága inkább csak illusztrációként jelennek meg e nagyvű szövegfolyamban, holott ezek mindegyike több kötetre való kérdést generál (csak említés szintjén: György Péter: *Az eltörölt hely – a Múzeum*; Polányi Mihály: *Meaning*; Gyáni Gábor: *Emlékezés, emlékezet és a történelem elbeszélése*).

Érdemes kiemelni, hogy Horkay változatlanul nem használja a posztmodernista bikkfanyelvet, ugyanakkor az érthetőségre való törekvés sokszor mégsem visz közelebb a megértéshez. A valódi válaszok nélkül lecsengő magyarázatok közben gyakran veszünk bele a filozófiatörténet vagy a hivatkozott szerzők szö-

vevényébe, olykor pedig a fogalmak aprólékos boncolgatása kerekedik felül magán a tematikán (például az *elvek és eszmék* közötti különbség taglalása a bölcsészettudomány társadalmi felelősségvállalásának szempontjából). Bár nem fogalmaznánk úgy, mint az „álproblémák, mélységes banalitások és frázisok végtelen óceánját” emlegető Salamon János a Horkay korábbi politikafilozófiai kötetét bíráló kritikájában (*Magyar Narancs*, 2008/47.), az álproblémákból mintha mégis sok minden tovább gyűrűzött volna jelen kötetbe is.

Hogy a gyakorló politikusokat meggyőzik-e e rendkívül mélyenszántó írások, afelől vannak kétségeink. Minthogy többnyire nem olvasnak esszégyűjteményeket. Horkay kötete a diszciplína művelőinek szól, egyetemi kollégáknak, kutatóknak, irodalmároknak, tudósoknak, akik viszont hálásak lehetnek, hogy elkészült a szakma ilyen nagyszabású védőbeszéde. Horkay Hörcher Ferenc ugyanis a gondolkodó ember közös platformját teremti meg esszéiben, azzal a meggyőződéssel, hogy „a kifinomult ízlésen alapuló ítélőerő az ént a megfelelő ítélet meghozatalára, majd végrehajtására is” rávezeti. Mi mást tehetnénk: bízzunk benne!

LAIK ESZTER

SZÉKELYHIDI ZSOLT először a színpadon változott vámpírrá, majd legújabb verseskötetében. Erotikus, nosztalgikus, halálos és közéleti témák tűnnek fel a *Vampomorf* lapjain. **BENEDEK LEILA** bolyongott egyet a vértócsák között.

Vérszegény szocio-vámpírversek

Székelyhidi vámpírlepelbe csavarva, csokornyakkendősen és műfogsorral viczorogva, kollégája, Berka Attila pedig zombinak öltözve, szétszakított pólóban, (mű)véresen kántálta a verseket a VOLT Fesztiválon, a Campus Fesztiválon vagy a FISZ táborban éppen. Az SPN Krú a vértől fröcsögő költészetével újraértelmezte a verses performanszok fogalmát, de Székelyhidi Zsoltnak ez nem volt elég: egész kötetnyi verset publikált a vámpírságról *Vampomorf* címre keresztelt könyvében.

A *Vampomorf* első ránézésre az SPN Krú-előadások szövegekönyvének látszik, a kötetet a sajátos performanszokról készült fotók illusztrálják. Vörös István a fülszövegben azt írja: „(...) verset épp akkor érdemes írni, ha a kitiűzött feladat lehetetlenné látszik“. Vámpirokról egy kötetnyi lírát összehozni valóban lehetetlenség, vagy talán inkább az esélytelenek nyugalmanak gesztusa, amibe még belebukni se nagyon lehet.

Hamar világossá válik azonban, hogy a versek a vámpírokon, szörnyeken, démonokon keresztül közelítenek az ember, az élet, a halál, az erotika, a család, sőt még a társadalmi kérdések felé is: „Vérszükében állunk, / én mondom, csont és bőr / ez az ország. / El kell innen menni – mondja / Drakul, másnap a várát a múzeumnak adja, / a vérét áldozza be a hazáért, / a népért, vagyis a népszerűségért“.

Vámpír az ember, ember a vámpír – és ezzel sajnos ki is mérítettük a kötet bravúrosságát. A *Fogad* című versben pedig még egy vérszopóhoz képest is szájbarágósan verbalizálódik ez az egyetlen képlet: „*A tétel bizonyítva s lemérve lett, / kiókumlálva szocio-pszichóilag, / hogy tehát a humán viselkedés / egyenlő vámpíri. Lelkeket, testeket / használva léteünk, érzéklopós, / önző, zord szívókorongok (...) / fogunkat fenjük másra irigyen, (...) / Mi vagyunk a szörnyek / mindenekelőtt!*“

Nem is nagyon maradt több gondolkodnivalója szegény olvasónak. A vámpírok vért szívnak, szipolyozzák, falják, zabálják a bíbor nedűt, ahogyan az emberek az életet. Hamvas Béla úgy nevezte ezt a Patmoszban, hogy életéhség, életszomjúság. „*A modern európai ebben az énsóvárságban és önelragadtatásban él, amelynek egyetlen elve önmagát kifosztani és lenyelni. Az önző ember az életszomjúság tortúrájában él (...).*“ Székelyhidi vámpírjai ilyen önző önelragadtatásban élnek, egyik napról a másikra, whiskyt iszogatva, nőket habzsolva, míg végül minden gyönyör kiüresedik, és nem marad más, csak a szenvedés öröme.

A kötetben előrehaladva (a vámpírfogak és vértócsák árnyékában) kronologikusan rajzolódik ki egy negyvenes férfi személyes története, kissé sablonos önéletrajza. Ha akarnánk, sem tudnánk elszakadni a költő személyétől, a kötet első versében, *A hetvenes évek vámpírjaiban* az NDK-s ultrahang kimutatja a jövő utódot, Zsoltot. *A nyolcvanas évek vámpírjai* című verssel beindul az élvhajászat időszaka, a Demóna címűben a nők utáni hajsza: „*Minden nőt / meg kell érinteni, / minden bőrt / fel kell sérteni, / minden hely / besötétül / mert az a lélek / fedőszíne.*“ Már ebben a versben kiüresedik az erotika és a szerelem, a nő „*veszni lesz, szeme csukva, arca ránc.*“ A *Vamp noir*-ban már csak magányosan poharazgat, *A Kétezres évek vámpírjai* című versben a vérszívó inkább gyermekre, családra, hitvesre vágynak, a Szerevampban ez az ábránd azonban megghiúsul: „*A nő idővel kérde: / ki vagy és én ki? Lökődünk remélve / és üresen egymásnak érve, / árnyakként / lyukat ütve a fénybe, Vagyunk vagy mégse?*“ Nem marad más a vérszívó számára, mint a (vámpírok halhatatlanságához képest) paradox halál a kötet utolsó versében, a Ligur-tengerben.

A *Vampomorf* nyelvi teljesítménye ingadozó. A vámpírsággal, vérrel kapcsolatos szójátékok néhány helyen kifejezetten erősek, humorosak, frappánsak („*emberi erőforrások misztériuma*“, „*távol a város a nők vérzaja*“), másutt inkább esetlenek, erőltetettek: „*A szirmos, csupa kecs / torzó nem pusztul el, / mert előtte ozmózis / hemoglobin-asszimilációval / örök életet biztosított számára / elszakítója.*“.

Az *Öltre* című erotikus vers nyelvezete, stílusa, ritmizáltsága fényévekre lebeg a kötet többi versét, melyekben elfér olyan rím is, mint például ez: „*a megjelenése örökké kult, / kultúrája, aurája / trendi, nem idejétmúlt*“. A rímek, a szöveg igényessége tehát versről versre váltakozik, az olvasó azonban nem nyelvi sokszínűséget láthat ebben, inkább azt gondolhatja: a költő néha ráérez, néha meg nem.

A *Vampomorf* érdekes és izgalmas vállalkozásnak tűnik, de a versek nagyon hamar megunhatóvá, kiszámíthatóvá válnak. Nehéz elképzelni azt az olvasóközönséget, amely magára talál ebben a kötetben. A vámpírrajongó, Twilight-sorozaton szocializálódó tinik köreiből nemigen juthat el ez a könyv, és ha el is jutna, a negyvenes vámpír spleenje aligha váltana ki belőlük túlzott eufóriát. A horrorrajongók nem kapnak horroret, a kortárs költészet szerelmesei pedig nem kapnak elég költészetet. Székelyhidi Zsolt versei, vagy legalábbis a szocio-vámpírversei talán jobban illenek a színpadra, mint verseskötetbe.

BENEDEK LEILA

A kritikaírás utópiája

Szappanos Gábor szerint képtelenség jó, szakmailag korrekt kritikát írni. *A kritikaírás képtelensége* című esszéjében a szerző rendszerbe foglalja a kortárs kritikusok legidegesítőbb allűrjeit, mely rendszerrel s annak elemeivel mélységesen egyetértek. Azzal viszont nem, hogy lehetetlen lenne jó kritikát írni. Egyszerűen máshogy kellene csinálni.

Azt, hogy mégis hogyan kellene ilyen műfajba tartozó jó szöveget írni, Szappanos 3/b.-típusa, a *tudományos kritika* ellenében igyekszem megfogalmazni, hiszen véleményem szerint sajnos ebből a fajtából van a legtöbb. Az érthetetlen nyelven íródott, *túltudományos* kritikában a különböző irodalomelméleti terminusok burjánzó erdőt alkotnak, melyben maga a kritikus is eltéved jó párszor, a kritika olvasója meg vagy butának érzi magát, vagy rosszabb esetben belemegy a játékba, és úgy csinál, mintha értené, amit olvas. Az ilyen típusú kritika, ahogy Szappanos is írja, arra való, hogy a kritikus saját intellektusát, olvasottságát, irodalomelméletben való hiánytalan jártasságát fitogtassa. A szerzőt ilyenkor nem a mű érdekli, hanem egy elmélet, ami mögé fel lehet sorakoztatni az alkotást.

Persze kijelenthetjük, hogy a kortárs irodalomra reagáló szekunder irodalom alapvetően egy már beavatott (iskolázott, olvasott, vagy legalább erősen érdeklődő) közösség saját magát learató termése. Szeretjük azonban azt is gondolni, hogy a kortárs magyar irodalom bárki számára hozzáférhető. Azt feltételezzük, hogy az online vagy print irodalmi, művészeti folyóiratok célja: közelebb hozni az emberekhez (és főleg a fiatalokhoz) az irodalmat, kultúrát, művészetet stb. Ha elhisszük, hogy a tulajdonképpen saját magunknak írt, okoskodó, különböző narratívák és poétikák közt lavírozó kritika a *kritika*, akkor azt is bevalljuk, hogy a kortárs magyar irodalom nem tud kikerülni saját, elképesztően szűk köréből a valódi olvasókhoz.

Mi is alapvetően a kritika célja? Utópiámban a kritika könnyen hozzáférhető. Az olvasni vágyó kinyit egy folyóiratot, felkeres

egy weboldalt, hogy megtudja, mit érdemes elolvasnia. A kritika, a kritikus célja ugyanis az, hogy megítéljen egy művet azért, hogy ajánlja azt a szélesebb olvasóközönség számára. Tehát én, mint szintén olvasó, elmondom, miért érdemes vagy nem érdemes elolvasni azt a bizonyos szépirodalmi művet. (Ennyire egyszerű.) Az olvasó a tudományos kritika alapján maximum azt tudja meg az adott műről, hogy mennyi benne az intertext, azt viszont aligha, milyen olvasmányélményt kaphat a szövegtől.

Az olvasó élményre, hatásra vágyik. Semmi más nem érdekli, csak az, kap-e valamit attól a bizonyos könyvtől, következésképp a kritikának is a bírált szöveg hatásfokáról kell szólnia. Utópiámban a kritikus hazamegy a rábízott könyvvel, és egyszerűen elolvassa azt. Közben persze talán egy picit jobban figyel, többet gondolkodik, de alapvetően annyi a dolga, hogy leírja azt az élményt, amit a könyvtől kapott. A kritikus azért kritikus, ahogyan az újságíró azért újságíró, mert meg tudja fogalmazni azt, amit mások gondolhatnak, egy könyv esetében azt, amit talán sokan gondolni fognak a könyvről. Ha a kritikus nem kap élményt, akkor a könyv rossz, erőltett, dilettáns.

A kritika nyelvezete utópiámban könnyed, olvasmányos és a szépirodalmi műhöz hasonlóan élvezhető, nemcsak átrágható. És kimondottan szubjektív! A kritikust túlzott szubjektivitással vádolni értelmetlen, mert egy ítélet – akárhogy csúfjuk-csavarjuk – természeténél fogva szubjektív.

El kellene fogadni, hogy az online kulturális, irodalmi folyóiratok egy teljesen más olvasóközönséghez, generációhoz szólnak – szeretnének szólni. El kellene fogadni, hogy a publicisztikai műfajok változnak, alakulnak, formálódnak, ahhoz a korhoz idomulnak, amelyben élünk, és azt is be kell látni, hogy ezek a változások sokkal gyorsabban mennek végbe, mint korábban.

Nem is olyan régen Pethő Anita helyszíni tudósítást írt egy eseményről a szifonline.hu-n. Az esemény egyik résztvevője elképedve, felháborodva vette tudomásul, hogy Pethő Anita kifogásolta a szervezést, pontosabban a helyszínválasztást. A kritizált szereplő kissé illetlen módon jelezte is, hogy a tudósítás objektív sajtóműfaj (a képzett újságírók már csak tudják). A felháborodáson én is felháborodtam. Miért ne szerepelhetne kri-

tika egy helyszíni tudósításban? Miért ne jelezhetné az eseményen részt vevő újságíró, ha valamilyen hiányosságot tapasztalt a rendezvényen? Véleményem szerint nem Pethő Anita volt az egyetlen, aki személyes véleményt fogalmazott meg egy objektívnek kikiáltott sajtóműfajban, sőt tudósításaimban én törekszem is a kritikus hangvételre, még ha sokan azt gondolják is: ragaszkodni kell a műfajokhoz, a hagyományokhoz.

Abban sem értek egyet Szappanos Gáborral, hogy a legjobb kritika az lenne, ami szó szerint megismételné a könyvet, mert az *„semmi fontosat nem hagyva ki a mű értékeiből”*. Hasonlóan jó kritikának tartja a szerző a meg nem írt kritikát, vagyis amikor *„a kritikus bele sem fog írásába, mert tisztában van vele, hogy minden szóval, amit papírra vet, egyre távolabb kerül a mű összetett művészi igazságától”*. Az iróniát értem, azt viszont nem, hogyan lehet egy mű annyira jó, hogy a kritikus ne merjen írni róla.

Kétségtelenül nehezebb jó könyvről írni, a rossz könyv esetében az ítéset lendületbe hozza a csalódottság és a düh, mégsem gondolom, hogy bármiféle hierarchiát fel lehetne állítani a szépirodalmi mű és a kritika között. El kell egymástól különíteni, mint a szakmai nyelvben a primer és szekunder szövegeket, de nem szabad azt gondolni, hogy a kritikus egy gögös, feltűnési viselkedésben szenvedő valaki, aki sajnos nem elég tehetséges a szépirodalmi mű megalkotásához, így jobb híján kritikusként áll. Utópiámban legalábbis a kritikus nem ilyen jellem. Utópiámban a kritikus sokat olvas, szeret olvasni, szereti elmondani, és el tudja mondani azt, milyen élmények érték olvasás közben.

Kritikát írni tehát nem lehetetlen. Azt sem állítom, hogy a tudományos kritika teljesen felesleges lenne, hiszen az a kritikus, aki irodalomelméleti szempontból közelít a szöveg felé, nagyon mélyre tud ásni benne, így olyan dolgokat is képes láttatni, melyek az egyszerű olvasó figyelmét elkerülik. Azt is gondolom, hogy szükség van egy lazább, természetesebb, a szélesebb olvasóközönség számára könnyen értelmezhető, ugyanakkor mégsem felszínes vagy semmitmondó új műfajra is.

PETHŐ ANITA

A kritika én vagyok

Két okból is örültem a felkérésnek, hogy reagáljak Szappanos Gábor vitaindító írására a kritikairás képtelenségéről. Az elmúlt négy-öt év alatt bennem is felhalmozódott annyi átgondolnivaló, hogy ehhez épp kapóra jött az Irodalmi Jelen ötlete, mint afféle értelmezési keret, másrészt a vitaindító cikk látszólag gyakorlati megközelítései is csak kedvet csinálnak az együttgondolkodáshoz, a párbeszédhez vagy épp az ellenvetések megfogalmazásához.

Mivel a cikk típusokat sorol fel, magától értetődő, hogy azt olvasva késztetést érzünk magunkat besorolni valahova. Én a szubjektív, önmagáról író kritikus karakterét találtam a legotthonosabbnak, noha, mivel Szappanos felvetése a kritikairás képtelensége, mint mindegyik kategória, ez is kap jócskán hideget-meleget. Viszont a továbbiakra nézve fontosnak érzem tisztázni, hogy ebből a nézőpontból fogom megközelíteni a problémát.

Először is talán érdemes a vitaindító cikk gondolatmenetéhez képest egygel hátrébb lépni, és azon meditatálni, mire való, vagy mire lenne való a kritika. Ha megpróbálunk intézményesített szakmai jellege mögé látni, mit teszünk tulajdonképpen, amikor kritikát írunk? Elmondjuk a véleményünket. A mi kultúránkban (értsd a nyugati civilizáció) ez egyrészt a mindennapi élet része, másrészt elidegeníthetetlen alapjog. Szövegeket értelmeznie nemcsak egy beavatott, szakrális közösségnek szabad, hanem – mint ahogy az iskolából is emlékezhetünk rá jól – szocializációnk fontos eleme. Mindenki, aki elolvasott egy könyvet, valószínűleg véleményt is formál róla, a kérdés csupán az, hogy milyen módon, milyen formában és milyen keretek között. Egy közösségi médiafelületen írja-e ki valaki néhány szóban, hogy *szar/jó/uncsi/izgalmas* volt, amit olvasott, vagy megformált, megszerkesztett szövegen keresztül viszi végig gondolatmenetét egy nagy presztízsű folyóiratban, ahol publikálni kritikusként is rangot jelent. Mindkettőnek megvan a létjogosultsága, mindkettőt lehet kritikának nevezni.

Ha azonban a második lehetőségre koncentrálunk, rögtön megkérdőjeleződik a primer-szekunder felosztás látszólagos egyértel-

műsége. Márpedig a vitaindító cikk feltételezi, hogy amikor kritikáról beszélünk, mindenki kerek, komplex szövegeket ért alatta, amelyek valamilyen szakmai irodalmi fórumon – nyomtatott vagy online folyóirat, napilap stb. – jelennek meg. (Nem melleleg egyben feltételezi azt is, hogy az olvasó ezeket figyelemmel követi.) Vagyis olyan írásokat, amelyek létrehozása során – optimális esetben – fontos szempont, hogy milyen minőséget képviselnek.

Nem értek egyet azzal, ahogyan Szappanos Gábor hierarchikus viszonyba állítja a szépirodalmi, azaz érzékeltetésen alapuló és az értekező, azaz érvelésen alapuló műfajokat, és már-már szakrális magasságokba emeli az előzőt a másik profán mivoltával szembeállítva. (Arról nem is beszélve, hogy kritikát írni értekező prózáról ugyanúgy szokás, mint versről vagy regényről.) Véleményem szerint mindkettő szuverén alkotói folyamat, csak másfajta kognitív képességeket kíván meg alkotójától. A vita kedvéért sarkosabban fogalmazva: a kritika nem kiszolgálója a magasztosabbnak tekintett szépirodalomnak, hanem egy olyan alkotástípus, ami előfeltételezi (legalább) egy másik konkrét alkotás meglétét. Egy olyan kultúrában, amelyben a szöveguniverzum, a szöveg általi megelőzőttség és az intertextualitás fontos alapfogalmak, a kritikáiról is sokkal inkább a mások műveit felhasználó, barkácsoló és patchworkkészítő alkotónak tekinthető (ugye nem szükséges említenem a kortárs magyar irodalom nagy szövegbarkácsolóit?), mint mások munkáin élősködő parazitának, aki nem képes önálló művet létrehozni.

Ha azonban – legalább e cikk erejéig – elfogadjuk ezt az állítást, rögtön értelmetlenné válik Szappanos felvetése a kritikairás képzelenségéről. Hiszen mire is jut? Hogy a legjobb kritika az lenne, ha szóról szóra megismételné az eredeti szöveget. Mint látható, a cikkszerző értelmezésében a kritika nem a könyvről alkotott vélemény formálására, hanem annak ismertetésére szolgál, és igen, e tekintetben egy adott könyvet valóban saját maga képes a legjobban bemutatni, minden közbevetett más szövegtípus (e tekintetben persze érthető a kategorikus primer-szekunder különválasztás) a teljes objektivitás lehetetlensége miatt csak zavaró tényező.

Ráadásul a képletet úgy egyszerűsíti, hogy van a könyv, az azt ismertetni hivatott kritikus, illetve az olvasó, aki csak ezen a csatornán keresztül kerülhet kapcsolatba az eredeti könyvvel,

ám mivel a kritikus nem objektív vagy nem közérthető, könyv és olvasója találkozása szinte lehetetlen. Ha ez így lenne, nem lenne olvasó, márpedig úgy tűnik, azért mégiscsak akadnak, és *horribile dictu* időnként még ők maguk is kritikát írnak.

Mivel én magam is az olvasói vagy könyves blogok világa felől érkeztem az intézményesített kritikaírás közegébe, sok-sok alkalommal megtapasztaltam, hogy milyen más olvasókkal közös olvasásélményekről véleményt cserélni. Az olvasó ugyanis nem egy kiszolgáltatott, önállótlan állatfaj, aki megszívta, ha például egy kritikusgeneráció heppje az, hogy minél értelmezhetetlenebb mondatokat rakjon össze tele érthetetlen szakszavakkal, hanem ugyanolyan gondolkodó, véleményt formáló lény, mint maga az épp a kritikus szerepében lévő másik, ugyancsak gondolkodó és véleményt formáló lény. Amikor arról beszélünk, hogy az olvasó útmutatást vár a kritikától, véleményem szerint nem a könyv ismertetését igényli, hanem egy másik ember olvasói élményeire kíváncsi, hogy ez is segítse a döntésében, érdekes-e megvennie, elolvasnia az adott kiadványt.

Márpedig ha az élményeimre kíváncsi, akkor abban vaskosan benne kell, hogy legyek én magam is, világlátásommal, ízlésemmel, szerzett vagy épp fájoan hiányzó élettapasztalataimmal. Emellett csak implicit módon van jelen (ha nem, akkor persze kellemetlenül érezhető a hiánya) az a szakmai tudás és rutin is, hogy mindezt nem magamnak és a két havertől (akik közül egyik a könyv szerzője, másik a szerkesztője) begyűjthető lájkért írom, hanem igyekszem minél szélesebb olvasóközönséghez eljuttatni az élményből képességeimhez mérten lehető legpontosabban megfogalmazott gondolataimat. A kritika, ha törekszem is a lehető legszorosabban lekövetni a művet, amiről épp véleményt formálok, tulajdonképpen én magam vagyok.

Noha Szappanos Gábor többször is említi negatív kontextusban a belterjesség jelenségét, véleményem szerint beleesik abba a csapdába, amit mostanában e témában írott több cikkem után magam is érzek. Nevezetesen, hogy csak az tud belterjességről beszélni, aki valamiképp része annak. Például azt, hogy a személyes kapcsolatok rendre felülírják a szakmaiságot, csak az érzékelheti, aki ismeri, közelről tapasztalja ezeket a személyes kapcsolatokat. Így aztán mindazok után, amit a fentiekben vé-

giggondoltam, még inkább úgy érzem, hogy a kiinduló cikk túl szűken értelmezi a kritika fogalmát, a kritikaíró szerepkörét, és állításai a kortárs szépirodalom belső, az írók és irodalmárok felőli közvetíthetőségére vonatkoznak. Ennek értelmében bármennyire gyakori az olvasó emlegetése, mégis úgy tűnik, a problémafelvetés megint csak egy zárt, önmagán túllátni képtelen közeg belügye.

A fentiekben ezt a számomra szűk meghatározási keretet igyekeztem tágítani olyan szempontok játékba hozásával, amelyek kiszabadítanák a kritikaírást az intézményesített szakmai munka értelmezéséből. Ehelyett a véleménynyilvánítás egyik lehetséges, mindenki számára nyitott eszközének tekintem, melynek alapja az olvasás élményének párbeszédbe léptetése más olvasói élményekkel. Mert ha innen nézzük, van értelme a kritikaírásnak, sőt, talán csak így van igazán értelme.

A Magyar Művészeti Akadémia *Közelképek írókról* című monográfia-sorozatáról beszélgettek szerzők és szerkesztők a Vigadó Makovecz Termében. Az első öt tanulmánykötet Marsall László, Albert Gábor, Kiss Anna, Kiss Benedek és Temesi Ferenc portréját rajzolja meg.

Útmutatók a labirintusban

Acs Margit, a sorozat szerkesztője így konferálta fel a frissen megjelent köteteket: sokkal szebbek lettek, mint arra eredetileg, a korábbi „Arcok és vallomások” sorozat alapján számított. A kivitelezés az MMA dokumentációs osztályát dicséri; Ács Margit külön megköszönte Pécsi Györgyi, az osztály vezetője, Cseresznyés Márk és Nagy Rita szerkesztők, valamint Bornemissza Ádám tervező munkáját. A csütörtöki esten bemutatott művek mellett már számos újabb is készül, megjelenésük a közeljövőben várható. E kötetek legfőbb erénye, hogy tanárok, diákok számára megközelíthetővé válik majd egy-egy mai életmű – olyanoké, aki már teljes pályát tudhatnak maguk mögött, de eddig mégsem született róluk összefoglaló mű – ajánlotta a sorozatszerkesztő.

Rátóti Zoltán színművész, az MMA Színházművészeti Tagozatának vezetője Marsall László *Magyarnak lenni – Xéniák, minden magyarul beszélőnek* című versével nyitotta az elhangzó művek sorát. A másfél éve elhunyt költő életművét Sturm László dolgozta fel, akit a költő egykori kritikusaként kértek fel a monográfia megírására. Nehezen állt kötélnek – vallotta meg Sturm Ács Margit kérdésére –, Marsall életműve ugyanis nehezen bevezethető bástyák összessége. Weöres-tanítványként hatott rá a természettudós Boér László, a filozófus Hamvas Béla, de merített a matematikából és a filozófiából is. A korszellemmel mint divattal szembe ment – tette hozzá Ács Margit, Sturm szerint pedig Marsall megteremtette

a hagyomány és a modernség ötvözetét. Mindketten hangsúlyozták a jelentőségét a költő baráti-gondolkodói körének, amelyben a legváltozatosabb szakterületek képviselői voltak jelen. Akkoriban még természetes volt, hogy mindenki olvasott filozófiát, művésztörténetet, és ez a sokoldalúság köszön vissza a Marsall-életműből is – összegezte a monográfia tanulságait Sturm László.

Albert Gábor novellái közül a *Meghal az élő, újra születik a holt* címűt hallgathattuk meg. Némi dosztojevszkiji kicsengéssel a végén – jegyezte meg a szerző immár a pódiumasztalnál, Gáspár Györggyel szemben –, a nagy orosz klasszikusnak ugyanis van egy novellája, ahol valakinek le kell vetkőznie, és szégyelli szakadt öltözkékét. Albert Gábor hőse egy rendőrségi vizsgálat alkalmával kénytelen felfedni apjától örökölt, kinyúlt trikóját. Az író derűsebb hangnemre váltva azt javasolta közönségének: tegyék félre a monográfiát, és inkább a műveit olvassák. Azért kedvet csináltak a Gáspár György jegyezte tanulmánykötethez is, amely eligazítja az olvasót a „labirintusban” – először Határ Győző nevezte így az Albert-életművet. Pontosabban ő az ’útvesztő’ szót használta, de Albert Gábor kitarzott amellett: neki rokonszenvesebb a ’labirintus’. Mint elmondta, legutóbbi kötete címlapján egy álllabirintus van, az a fajta, amelyben az ember kívülről indul, csak egy útvonal van, ami elvezet a középpontig. Szerinte ilyen a jó irodalom, vagy még inkább olyan, ahogy Kafka fogalmazott: „A labirintus én vagyok”.

„Ez még a / holt regék világa, / hatalmas, mint a / nagy folyó, / hét ló dobol / s egyetlen álmot / álmodhat / minden álmodó” – szólott Kiss Anna távoli időbe repítő, mágikus ritmusban lüktető versének – *Ez még a holt regék világa* – kezdősora, Rátóti Zoltán előadásában. Cs. Nagy Ibolya, a költőnőről született monográfia szerzője betegség miatt nem tudott jelen lenni, de elküldte ajánló sorait, melyeket szintén Rátóti Zoltán olvasott fel. Az irodalomtörténész szerint háromféle múlt tárul fel Kiss Anna verseiben: az univerzális térben-időben játszódó mítoszverseké, a gyermekkor ideje vagy az antikváriumi fotók köré szőtt múlt, valamint a „homorú térben mozizunk” vesszorának metaforája: a hiányt jelző homorú felszín. „A világ nem akar jobb lenni – válaszolta a szerző Ács Margit kérdésére, miért a múltban érzi leginkább otthon magát –, ezért a kietlenségben kell megtalálnom az otthonosságot. A múlt számomra egyszerűbb.” „Tehát örökre fogadsz múltakat, népeket, kultúrákat” – jellemezte frappánsan a kritikus Kiss Anna költészetét; s a szerző búcsúzóul emlékeztetett arra, milyen rop-

pant keveset tudunk magunkról, a Szent István előtti múltunkról, de az őseink ott élnek bennünk, csak elő kell hívni őket.

Kiss Benedekkel folytatódott a könyvbemutató, aki csak nevében (és lélekben) rokona Kiss Annának. Nagy Lászlónak viszont unokája, tudtuk meg Ködöböcz Gábortól, a monográfia szerzőjétől, akivel a kötet szerkesztője, Nagy Réka beszélgetett. A *Szomorúan és boldogan*, valamint az *Isten csavargója* című versek által kaptunk egy kis ízelítőt ebből a „lét- és fényszerelmes” költészetből, ahogy a tizenöt éve jó barát-kolléga Ködöböcz jellemezte Kiss Benedek verseit. „Ő ’43-ban, én ’59-ben születtem, de mégis szinte teljesen azonos az értékrendünk” – mesélte az irodalmár barátságuk gyökereiről, többek között a paraszti kultúra azonos megítéléséről. „Hétköznapi realitások plasztikus poézise” a Kiss Benedeké, s a tanulmánykötet igyekezett a szakszerűséget az élményszerűséggel ötvözni; Ködöböcz Gábor megvallotta, nem híve a száraz tudományosságnak. Feltárja az intertextuális összefüggéseket is, például a Kilencek csoport többi tagjának lírájával. Egy bejátszás segítségével magát a költőt is megszólaltatták, melyben „Kiss Bence”, ahogy barátai hívják, szülőhelyéről, apja és anyja költészethez való viszonyáról beszélt, valamint barátaival tett bulgáriai útjáról, ahol Nagy László inspirációi nyomán kortárs bolgár költőket fordítottak magyar nyelvre.

Az est végére maradtak a műsor legderűsebb pillanatai, és ezt Temesi Ferenc bölcs humorának köszönhattük. Rátóti Zoltán *Az önazonosság muzsikája* című Temesi-írást olvasta fel, amely a Muzsikás együttes laudációja, de több is annál: hitvallás a zene, a magyarság és a magyar zene mellett. A monográfia szerzője, Vasy Géza helyett, aki szintén nem tudott jelen lenni, Pécsi Györgyi, a kötet szerkesztője faggatta az író, például arról: nem furcsa-e, hogy egy nála konzervatívabb irodalmár jegyzi a róla szóló monográfiát. „Nem tudom, van-e értelme ennek a megkülönböztetésnek – fogalmazott Temesi –; aki író, mind hagyományt őriz.” Az ő tradíciói azonban sokféle forrásból táplálkoznak: az avantgárd, az egykori Fölöspéldány Csoport, a beat és az „utolsó szögedi”, Bálint Sándor mind rajta hagyták kézjegyüket prózáján. Pécsi Györgyi, aki a kötet képanyagát is válogatta, megjegyezte: mintha az időben előrehaladva elmaradoznának a barátok a fotókról. Páskándi, Gion, Lázár mind idősebb barátok voltak nála, már eltávoztak – felelte Temesi –, de még a síron túlról is segítenek. Az MMA-tagságot például Lázár Ervinnek köszönheti. „És ez, hogy most megjelenik

egy olyan könyv, ahol az ember neve a cím...” – fejezte ki ámulatát Temesi, aki bevallása szerint arra készült, hatvanéves koráig fog élni. „A mi időnkben csak halottakról írtak ilyen könyvet, én meg még tele vagyok tervekkel” – tette hozzá, ahogy azt is: „Akiről ilyen könyvet írnak, már ne nagyon vegyen tartós tejet”. Végül mentora, Ilia Mihály sziporkázóan szellemes, találó megjegyzését idézte: „Az élő író nem jó, mindig elmozdul”. Hogy melyik a kedvenc időszaka, kötete a pályájáról? „Minden könyvem a saját gyerekem” – felelte az író, aki éppúgy szereti közülni a „kicsiket és butákat is”.

Kiss Anna eddigi életművét Cs. Nagy Ibolya dolgozta fel

Hihetetlen ségek

BÁRDOS JÓZSEF rovata

ADD TOVÁBB!

(Arany János és Madách Imre)

Vasárnap délután volt. A kihalt Üllői úton egy nyitott bérkocsi cammogott. Aztán váratlanul, nagy ho-ho-hó-zásra megálltak a lovak. A kocsi kerekei mozdulatlan-
ná váltak. A kocsis a tartóba illesztette az ostort, aztán leugrott, hogy segítsen utasának is lekászálódni. Madách megtámaszkodott az odanyújtott kézben, és leugrott a keményre döngölt, földes útra. A fiákeres leadta utasa kis útiládáját (az épp csak a legszükségesebb holmit hozta magával).

Még sosem járt egyedül ilyen messze a belvárostól. Igaz, diákkora óta Pesten is ritkán fordult meg. A rabság ideje nem számít. Neki Sztregova az otthona, ahonnan Gyarmat is fényes nagyvárosnak látszik.

Amikor nyár elején előbb Pétery Károllyal, majd Jámbor Pállal jött Aranyhoz, a kocsit azok szerezték. Azt is tudták, hova kell jönniük (persze nem csoda, ez a ház, Arany lakása egyben a Szépirodalmi Figyelő szerkesztősége is volt).

Most magának kellett bérkocsit fogadnia. Szerencsére nem volt nehéz dolga. Az ismerős Kecskeméti utcán akár válogathattott is: ott sorakoztak a fuvarra váró kocsik a keskeny téglajárda mellett. Mint régi ismerős, köszöntötte az egyetem épületét. Változást nemigen vett észre rajta, csak hogy egy kicsit kijavították, s régi barna színe helyett valami világos zöld-félfével meszelték be. Elment az egyetemi templom jól ismert épülete előtt. Vetett egy pillantást a Károlyi-palotára és odébb a Landerer és Heckenast könyvnyomdájára. Most kicsit bánta, hogy vasárnapra halasztotta a pesti látogatást, ha hétköznap van, benézhe-

tett volna ide, elintézhette volna a Vasárnapi Újságra való előfizetés megújítását. Majd legközelebb, határozta el. Visszasétált néhány lépést, közben ugyanis már kiválasztott magának egy bérkocsit, amelyiknek a gazdája szimpatikus, nyílt arcú, és öltözéke alapján ítélve magyar fiatalember volt. Az úton ugyan nem sokat beszélt. De most, hogy megérkeztek, megszólalt:

– Ez az! Üllői út hét.

Madách felnézett a házra. Szép, arányos homlokzatú, egyemeletes épület volt. Nagyon elütött a környék főképp földszintes házaitól. A kocsis észrevette, hogy a házat nézi, hát folytatta:

– A szerkesztő úr háza. Gyakran jönnek hozzá látogatók.

(Honnan tudta volna a bérkocsis, hogy Aranyék csak bérlik a ház első emeleti lakását. Ilyen kis palotára nemcsak ma, akkor se tellett egy író keresményéből.)

– Hát, köszönöm – mondta Madách. Leszámolta az előre megállapodott összeget a kocsis markába.

– Megvárjam az urat? – kérdezte az mély meghajlással, ami mutatta, meg van elégedve a fizetéssel, a borraival.

– Köszönöm, ne. Vagy tudja mit? Adok még ötven krajcárt. Ha egy óra múlva nem jönnek vissza, vagy nem üzennék, akkor nyugodtan elmehet. Rendben?

– Hogyne. Nagyon megfelelő lesz így. – Addig elálldogálunk itt a lovackákkal – paskolta meg játékosan a rudas nyakát.

Madách elköszönt, és belépett a hívogatóan nyitva álló kapun. Felnézett, megcsodálta a szép, kazettás mennyezetet, amely jócskán megemelte a ház eleganciáját, aztán felment a félkör alakban hajló lépcsőn. Megállt az emeleti lakás ajtaja előtt, letette maga mellé a földre a kis zöldre festett lábát, és határozott mozdulattal bekopogtatott.

Egy perc múlva kinyílt az ajtó, egy fiatal cselédnő nézett ki az előszobából.

– Arany János akadémikus úr itthon van? – kérdezte Madách, az izgalomtól kissé rekedtes hangon, mert eszébe jutott első, sikertelen látogatása.

– Igen – felelte a cselédnő. – Kit jelenthetek be neki? – kérdezte aztán.

– Madách Imre alsósztrigovai földbirtokost.

– Egy pillanat – mondta a lány, és nyitva hagyta bejáratot. Így Madách láthatta, ahogy kinyitotta a fogadószobába vezető ajtót, és eltűnt mögötte.

Valóban, egy perc se telt el, újra nyílt a szobaajtó, de nem a lány jött vissza, hanem kezében hosszú szárú pipával maga Arany János.

– Isten hozta, képviselő uram! – köszöntötte vendégét. – Újra Pesten?

– Csak erre a látogatásra utaztam fel, akadémikus uram – felelte a vendég.

– Jaj öcsém, ha megengeded, hogy az idősebb jogán tegeződést ajánljak, hagyjuk a fölös udvariaskodást. Inkább jöjj, és foglalj helyet családom körében.

Betessékelté a még mindig zavarával küszködő Madáchot. A fogadószobában szép, csipketerítővel borított, kerek asztal mellett ült Arany felesége, mellette a nagylány, Juliska. Épp valami levelet olvasott fel az anyjának. A fiú, a nevezetes Laci, az ablaknál egy karosszékekben olvasott, de a vendég beléptekor letette a könyvet az ablakpárkányra, és felállt.

– Ismerkedj meg akkor családommal. Nőm, Juliska lányom, Laci fiam – mutatta be Arany a szobában tartózkodókat a vendégnek. – Madách Imre, a nagyszerű Ember tragoediája szerzője – mutatta be vendégét is. – Na, foglalj helyet – mutatott egy karosszékre, amely a szoba sarkában, egy kis asztal mellett állt. – Ne zavarjuk meg a nőket. Épp Rozvány Erzsébet levelét olvassák. Ez egy szomorú történet, tudod? – magyarázta Arany, miközben Madách elhelyezkedett a felajánlott széken. Közben a házigazda folytatta az elkezdett történetet: – Valamikor házi-tanító voltam a Rozvány Betti fiútestvéreinél Szalontán. Onnan az ismeretség. Aztán erővel, családi akarrattal a lányt eljegyezték egy nála jóval idősebb emberrel, aki később hősiezen harcolt 48-ban, de ezért a bukás után három év börtönnel sújtották. Amikor megtört öregemberként kiszabadult, Betti (mi mást is tehetett) hozzáment. Azóta őrlődik ez a két tisztességes ember a házasság rabságában. Mindkettő boldogtalan. És úgy látszik, nincs menekvés. Betti néha hozzánk (leginkább nőmhöz) for-

dul, ha ki akarja önteni a szívét. De segíteni mi innen végképp nem tudhatunk.

– Az én boldog házasságom is rabságom ideje alatt ment tönkre, pedig az csak egy esztendő volt összesen. Gyönyörű gyerekeink vannak, két lány, egy fiú. Mi elváltunk. És azóta semmi sem olyan, mint azelőtt. S nem is lesz már sohasem.

– Istenem, hány élet veszett el vagy ment tönkre a szabadság reményéért! – sóhajtott a házigazda.

– Mégis, ha lehetne, újra kezdenénk – mondta keményen Madách. – De hogy visszatérjek a mai naphoz. Szeretném megköszönni, bátyám-uram, hogy elolvastad munkámat, és azokat a túlzóan dicsérő szavakat is, melyeket leveledben voltál szíves hozzám intézni vele kapcsolatban

– Én tartozom köszönettel, öcsém, az élvezetért, melyet nekem szereztél. Munkád nem hibátlan ugyan, de így is, amint van, vitathatatlanul remekmű. Petőfi óta ez az első olyan munka, amely teljesen saját lábán áll, és mind koncepciója, mind kompozíciója tökéletes – felelte Arany. Odasétált a fal mellett álló pipatóriumhoz, letette a pipát. Felvett egy másikat. Odakínálta a vendégnek.

– Köszönöm, nekem tilos. A tüdőm miatt – mondta a vendég. – Talán ki is lehetne adatni a drámámat? Vagy inkább a színház? – kérdezte még rekedtebb hangon Madách.

– Azt szeretném, hogy a Kisfaludy-társaság adja ki. Így egyfelől neked a kiadással nem is kellene törődnöd, nem kellene alkudoznod nyomdával, könyvkiadóval, könyvárussal, és eleve biztosítva volna egy nem kisszámú, irodalmat kedvelő, értő olvasótábor is. Másfelől a Társaság is jól járna, végre igazi, új, magyar remekművet adhatnánk pártoló tagjaink kezébe.

– Szóhoz sem jutok a megtiszteltetéstől – mondta Madách.

– Akkor csak hallgass, öcsém, mert a dolog rosszabb oldalát még nem mondtam el. A Társaság szegény, így túl nagy honoráriumra ne számítsál. Arra gondoltam, hogy a kisívenkénti néhány forint helyett kerek 50 arany lenne a honorárium. Én Toldiért 15 aranyra versenyeztem, s 20-at kaptam. Semmiség, de őrzöm, és semmiért el nem cserélném ezt az emléket. Igaz kockázatod sincsen vele. Nem járhatsz úgy, mint én a Toldival, hogy olyan szerződést írtam alá, amit később meg kellett bánnom. Mert az eladás csak nekem állt érdekemben, a könyvárusnak jóformán mindegy volt, fogynak-e vagy sem a kis kötetek. A munkát kiadásra én előkészítem, és, ha megengeded, itt-ott

javítgatok is kissé, főképp az írásképp meg a verselés hagy némi kívánnivalót maga után.

– Hogyan köszönjem meg jószágod, amivel ezt a hatalmas munkát magadra vállalod? Szégyellem is, hogy hitvány kéziratommal elvonlak sokkal értékesebb, alkotó munkádtól.

– Te csak ne szégyenkezz. Légy büszke arra, amit létrehoztál. Ha valami a mi időnkéből biztosan megmarad az utókor számára is értéknek, olyannak, amivel Európa előtt is büszkélkedhet a magyarság, az az Ember tragédiája lesz.

– Ha csak a felét merném hinni – mondta Madách.

– Juliskám, egy kis teát, süteményt kaphatnánk a beszélgetéshez? Vagy inkább egy pohár bort?

– Ha lehet, inkább teát – mondta a vendég.

– Meddig maradhatsz? Van már szállásod? – kérdezte Arany.

– Nem akarnálak feltartani. Elvégre vasárnap van. Nem szeretnék a terhetekre lenni. A Váci utca táján majd csak talállok egy megfelelő fogadót éjszakára – mondta a vendég – Aztán holnap reggel irány Vác, onnan kocsival Gyarmatra és haza.

– Maradj nálunk éjszakára. Akkor vacsora után még beszélgethetünk egy jót. Laci majd átadja egy éjjelre a szobáját. Úgyis nagyon el van kényelmesedve, mióta a Hárompipa utcából ideköltöztünk, és saját, hatalmas, utcai szobája lett.

– Köszönöm, de akkor üzennem kell a bérkocsisnak, aki az utcán vár rám. Hogy most elmehet, de reggel kilencre jöjjön ide értem.

– Maris! – kiáltotta be a cselédlányt Juliska.

Kioktatták a cselédet, aki szó nélkül el is tűnt, hogy elintézzé ezt az új megbízatást.

– Annyira lekötelezel, hogy én ezt soha nem leszek képes vizsonozni – mondta később Madách, amikor a bőséges vacsora után kettesben maradtak.

A nők a vacsora romjait segítettek kivinni a konyhába, Laci pedig könyvestül eltűnt. Talán a szobájába ment, hogy rendet tegyen, mielőtt a vendég bemegy oda aludni.

Arany ismét rágyújtott, beszéd közben is meg-megszívta a pipát, és jóízűen pőfékelt.

– Én csak egy régi tartozást szeretnék kiegyenlíteni – kezdett bele. – De ez hosszú história. Ezért is kértem, hogy vacsora után beszéljessünk. Kérlek hát, légy kissé türelemmel.

– Hallgatlak.

– Ezernyolcszáznegyvenhárom-negyvennégy telén egy szegény, nyomorgó fiatalember felgyalogolt Pestre. (Kocsira honnan is, miből is futotta volna neki?) És ment egyenesen Vörösmarty Mihály, az országszerte ismert, a nemzeti költő szállására, hogy támogatást kérjen kötetnyi verse kiadásához. Ez a fiatalember az éppen színészettel próbálkozó Petrovich Sándor volt, aki akkor már Petőfi névvel jegyezte lapokban itt-ott megjelent verseit.

Vörösmarty átvette a kéziratokat, és némi időt kért. De addig is átmeneti szállást szerzett a fiatalembernek, akit néhány nappal később tájékoztatott, hogy irodalomértőkből és haladó politikusokból álló asztaltársasága, a Nemzeti Kör (melyben jócskán ültek tehetősebb urak is), biztosítja a fiatalember Versek című kötete kiadásának költségeit. Aztán szerkesztői állást is szerzett Petőfinek a Pesti Divatlapnál., hogy Pesten maradhasson, nehogy elkallódjon valahol vidéken.

Pedig, nyilván te is tudod, Vörösmarty és Petőfi költészete ég és föld. Nemesi nagyromantika az egyik:

*Régi dicsőségünk, hol késel az éji homályban?
Századok ültének el, s te alattok mélyen enyésző
Fénnyel jársz egyedül. Rajtad sűrű fellegek, és a
Bús feledékenység koszorútlan alakja lebegnek.*

Helyenként biedermeieres népies romantika a másik:

*Befordúltam a konyhára,
Rágyujtottam a pipára,
Azaz rágyujtottam volna,
hogya már nem égett volna.*

De Vörösmarty mégis meglátta Petőfiben a zsenit. És más-ságát nem féltékenységgel, a korszerűbb iránti féltékenységgel fogadta. Hanem felkarolta, támogatta, elindította a később kezdődött a költői pályán. Barátok lettek, s azok is maradtak egész Petőfi haláláig. Ezen az sem változtatott, hogy a más politikai

nézeteket valló Petőfi negyvennyolc nyarán elítélte Vörösmarty politikusi magatartását. Ennek ellenére Petőfi Vörösmartyékra bízhatta a családját, amikor arra a végzetes, utolsó útjára indult Erdélybe, Bem táborába.

- Ezt így még sosem gondoltam végig – szólalt meg Madách.
- Nagyszerű, ha két művész így megérti egymást.
- Várj kissé, mert a történet java még hátra van.
- Hallgatlak figyelmesen.
- Ezernyolcszáznegyvenhétben a Kisfaludy-társaság pályázataára egy vidéki, ismeretlen amatőr beküldött egy elbeszélő költeményt.

– Te a Toldit! – kiáltott fel a ráismerés örömeivel Madách.

– Úgy van. A bíráló bizottság tagja volt Vörösmarty Mihály, aki a legjobbnak ítélt munkát még az eredményhirdetés előtt megmutatta ifjú barátjának, a János vitéz akkor már országon ismert szerzőjének, Petőfinek. Az elolvasta a pályaművet, és azonnal levélben üdvözölte a szerzőt. Várj csak, megvan még a levél, ezeket a leveleket itt tartom az íróasztalom fiókjában – mondta Arany. Felállt, odament az ablak előtt álló íróasztalhoz, és elővette Petőfi hozzá írt leveleit. – Tessék, – emelt ki egyet. – Olvasom: „*Minél hamarabb akarom önnek tudtára adni azon meglepetést, azon örömet, azon elragadtatást, melyet műve költött bennem*”. Hát így. Pedig sokan azt hitték, (remélték), hogy mi majd addig rivalizálunk, míg ők, a nevető harmadikok, elfoglalhatják Petőfi akkor már megkérdőjelezhetetlennek tűnő helyét az irodalmi életben. Barátok lettünk. S nincs nagyobb fájdalmam, mint az ő elvesztése. Ugye megérted, öcsém.

– Természetesen. Azt hiszem, veszteségünk mindünknek van épp elég. Hogy csak szegény nővéremre utaljak, kit veszett oláhok gyilkoltak meg negyvenkilencben, mikor hazafelé indult volna a bukás után Erdélyből férjével és kisfiával.

– Fogadd részvéteimet – mondta Arany, majd visszatért a történetéhez. Petőfi igaz barát volt. Már második levelében a Toldi kinyomtatását sürgette, így: „*Hallom visszakérted Toldit javítani vagy mi, ugyan minek? hanem ha már ott van, legalább iparkodjál felküldeni, hogy minél hamarabb kinyomhassák, s aztán bámulhassa két ország!*”

S később is intézte pesti ügyeim, a cenzornál, a kiadónál. Hogyan és mivel is viszonyozhattam volna én az ő nagy kedveségét, barátságát, segítségét?

– Petőfi valóban zseni volt – helyeselt Madách.

– Igen, és nagyon remélem, Gyulaival együtt sikerül elérnünk, hogy Toldy Ferenc és követői is elfogadják Petőfit, mint a Csonkaival indult irodalmi fejlődés Vörösmarty utáni tetőpontját, csúcását. Bár most, hogy a te Tragoediádat olvastam, kezdem azt remélni, még onnan is van följebb és tovább.

– Végképp szégyenkezésre készletsz. Hogyan is mérhetsz engem, az amatőrt, Petőfihez vagy magadhoz! – húzódott még inkább vissza Madách.

– Hát jó. Akkor befejezem ezt a kis történetet. Úgyis későre jár, lassan ideje eltennünk magunkat holnapra.

Vörösmarty, felismerve Petőfi nagyságát, befogadta őt az irodalomba, és elindította őt a halhatatlanság felé. Petőfi ezt úgy hálálta meg a sorsnak, hogy amikor elolvasta a Toldit, befogadott engem, barátjává tett, és minden módokon segített engem. Én ezt csak azzal hálálhatom meg, hogy most, miután elolvastam az Ember tragoediáját, elindítalak téged is a halhatatlanság felé. Kérlek hát, legyünk barátok! S kérlek, emlékezz erre a történetre, ha majd egy szép napon hozzád is bekopogtat egy ismeretlen zseni. Leróva tartozásod, add majd te is tovább, amit tőlem kaptál!

Ismerve Arany meggyőzőképességét és Madách jellemét, nem lehet kétségünk afelől, hogy így is történt volna a dolog, ha nem jön közbe valami. Valami olyasmi, ami még az olyan halhatatlanokkal is megesik, mint Petőfi Sándor, Arany János vagy Madách Imre.

Ez a beszélgetés, ha igaz, 1861 szeptemberében zajlott le Pesten. És alig több mint három év múlva Madách Imre már halott volt.

Deák Paula Blanka

Marosvásárhelyen született 1997 szeptember 19-én, az erdőszentgyörgyi Szent György Technológia Líceum 11. osztályos tanulója. Eddig egy jelentősebb publikációja van, a Bárka című folyóiratban jelent meg 16 üveggolyó című verse.

Határátkelő

Most, hogy már kifogytunk minden szóból,
most, hogy már az egykori sok is
mit sem érő semmi lett,
kiteregetem a térképeimet –
pedig nem hitted, hogy messzire jutok,
és mégis, ezer arcod közül is felismertem
az egyetlen, a járhatót...
sosem feleltem neki,
sosem kérdezett.

De mindig ott találkoztunk, ahol
semmi dolga nem volt az értelemnek,
gyengéden a vállamba kapaszkodott
és... – nem volt elég időnk
(mindig vissza kellett érnünk, mire beesteledik).
Túl közel kerültem ahhoz a ponthoz,
ami több mint száz napi járóföldre volt,
ha útként tekintünk az emlékezésre.
A fáid között bús szajkók üldögéltek,

aztán a csend, a karosszék,
a leleghetetlen pipacsos rét,
és a vihar, ami kiszaladt a szádon,
néhány szempillantás után.
Így változnak az óceánok is,
mondtad, majd elindultál.

Testem lefeküdt aludni a tarlóra,
eső és szél szaggatták szét,
Te csak mentél, előre...
kutat keresve,
mert nem láttad,
hogyan végig melletted élt.

Kínai játékbaba

A vasárnapi ebédnél,
mindig kiraktam betűlaskából a neved.
Bachot hallgattam, hogy ne rohadjon rám a csend.
Utána sokkal nagyobb lettem,
legalábbis úgy tűnt, ha felálltam a díványról.
Képeid törnek ketté alattam,
recsegő hangon olvadnak bele lábnyomomba,
mintha egy zacskó sajtos chipsen taposnék.
Egyre nehezebb a csend.
Tíz sugárhajtású repülőgép emléke,
ha kilépek az ajtón, vagy be rajta.
Ilyenkor általában kiabálni szoktam,
mint akinek egy vonat viszi a lábát.
Egy rosszul összerakott, folyton vijjogó
kínai játékbabának képzelem magam.

Debüt

Elcsodálkozol

A harmat megpihen tenyereden,
madarak ülnek és csiripelnek válladon.
Színes szirmok futnak árnyékok körül,
ott ülsz, az ébredés előterében.
Valami történik.
Kivirágzott mezőkön heversz,
szelek fonják álmaid.
Újra eljött a madárdalolás,
szikláról, kőről ismét süvít.
Napra sötétedik a Hold,
ló nyerít a szántóföld peremén.
Kankalint játszik az őszt,
a levelek lélegzetében fürdik,
és újra tiszta lesz,
ahogy te is.
Velük üzenek. Neked nyitom a
végtelen nagy zárójelet, amit
a csendemen kívül mondanék.
Hosszan beszélgetek a fákkal,
a napsugárral, a fel-alá szaladgáló
katicabogárral.
Ilyenkor mindig velem vagy.
Tudom, hogy fa voltál,
a legelső, akit megöleltem.
S a csillagos ég is te voltál,
ahová először tekintettem.
Te voltál az első megérett számócám,
a pipacsok, akiket olyan rég óta szeretek.
Tudom, hogy mindig hallottál,
még ha nem is tudtad, hogy én vagyok.
Mindig itt voltál, a száguldozó patak hozott.
Keletről jöttél, világokon suhanva át,
mindig is éreztem...
A természetillat örökre
Te maradtál.

szokatlan lélegzetekben

vigyél el messze
a friss virágbarázdák
mezejére
szórd rám
a pipacsok illatát
a havas mezők
derengő hajnalát
a kint hagyott
már szétázott
kedvenc sáladat
tekerd rám
jó szorosan
nehogy náthás
lélekkel közelítsek feléd
rakj vállfára
viselj úgy
mint a legszebb
vasárnapi ruhád
fehér ingedet úgy mosd
mintha engem áztatnál
mutasd meg nekem
ha még lehet
a zenék titkos életét
tegyél el mélyre
apró dolgaidd közé
ha más irányba folya
a már szokatlanul újuló csend
szállást csinálnék
itt bent mindig
megpihenhetsz

Debüt

- 3 Noszlopi Botond versei
7 Bányai Tamás: Karantén (novella)
20 Böszörményi Zoltán versei
23 Vincze Ferenc: Arról, hogy miért köröznak a hegyi hódok (novella)
26 Vesztergom Andrea versei
32 Centauri: Bigclaw (regényrészlet)
37 Nagy Zopán: Látens – A regény mögött (vers/esszé)
41 Balázs Attila: Magyar Fauszt (regényrészlet)
54 Acsai Roland: Jin és Jang – a szív gravitációs mezeje (versanime, befejező rész)
58 Mátyóki Endre: Szívlapát. A nyelv, ha egyszer lábra kap (bárcanovella)
64 Boldog Zoltán: Konteóláz – avagy zsidó volt-e Széchenyi (tárca)
66 Hudy Árpád: Hadihelyzet (tárca)
70 „A mai magyar értelmiséget nem érdekli Szentkuthy” – Boldog Zoltán beszélgetése Tompa Máriával
79 Tompa Mária: Szentkuthy Miklós, a kívülről (esszé)
83 Orbán János Dénes: A molekuláris költészet – avagy a magyar poéta esete a talján atomfizikussal (Böszörményi Zoltán: Majorana a tér tenyerén)
90 Laik Eszter: Kell-e nekünk bölcsészettudomány? (Horkay Hörcher Ferenc: A bölcsészettudományok hasznáról)
95 Benedek Leila: Vérszegény szoció-vámpírversek (Székelyhidi Zsolt: Vampomorf)
99 Kritikavita
99 Benedek Leila: A kritikaírás utópiája
101 Pethő Anita: A kritika én vagyok
105 Memento – Laik Eszter: Útmutatók a labirintusban
108 Hihetlenségek – Bárdos József: Add tovább! (Arany János és Madách Imre)
116 Debüt – Deák Paula Blanka versei

Irodalmi Jelen Könyvek

500 forint, 6 lej, 1,50 euró

